

PERHEEN TUKI PUNTARISSA

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagogiikka
Opinnäytetyö
Syksy 2008
Marjo Lyyra
Pipsa Murto
Pia-Anniina Salmio

Neljä tyyppiä

*JOKAINEN, JOKU, KUKATAHANSA, EI KUKAAN
ryhtyi tuumasta toimeen.*

JOKAISTA pyydettiin hommiin.

JOKAINEN oli varma,

että JOKU tekee sen.

KUKA TAHANSA olisi voinut sen tehdä

mutta EI KUKAAN sitä tehnyt.

JOKU tuli vihaiseksi,

koska se oli JOKAISEN hommia.

JOKAINEN ajatteli,

että KUKA TAHANSA sen tekee,

mutta EI KUKAAN oivaltanut

että JOKAINEN ei voi sitä tehdä.

Homma päättyi siihen,

että JOKAINEN syytti JOTAKUTA,

kun KUKAAN ei tehnyt sitä,

minkä KUKA TAHANSA olisi voinut tehdä.

(Huhtanen 2007.)

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

LYYRA, MARJO & MURTO, PIPSA & SALMIO, PIA-ANNIINA:
Perheen tuki puntarissa

Sosiaalipedagogisen suuntautumisvaihtoehdon opinnäytetyö, 77 sivua, 13 liitesivua

Syksy 2008

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyöllä "Perheen tuki puntarissa" kehitettiin välineitä perheen kanssa tehtävään yhteistyöhön päivähoitossa. Opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä Hollolan kunnan kanssa. Aiheen ajankohtaisuus ja merkitys nousi sekä Hollolan kunnan tarpeesta saada työkaluja perheiden kanssa tehtävän yhteistyön kehittämiseen että myös opinnäytetyön tekijöiden omista kokemuksista päivähoiton työntekijöinä.

Opinnäytetyön teoreettisen viitekehyksen muodostivat perheen ja päivähoiton uudet haasteet ja roolit, uuden lastensuojelulain asettamat velvoitteet, ehkäisevä perhetyö, kasvatuskumppanuus, Hollolassa toteutettu tarvekartoitus sekä aiemmat aiheen tiimoilta toteutetut projektit ja kokeilut. Tarvekartoituksessa oli mukana Hollolan kolmen päiväkodin asiakasperheet ja työntekijät, sekä Peruspalvelukeskus Oivan perhetyöntekijöitä. Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa päiväkotien tämän hetkisiä valmiuksia vastata asiakasperheiden tarpeisiin. Tavoitteena oli myös muodostaa kuva päiväkotien ja heidän asiakasperheidensä sekä perhetyön ja päiväkodin välisestä yhteistyöstä. Yhteistyötä tarkasteltiin ehkäisevän lastensuojelun näkökulmasta. Kartoituksessa esiin nousivat perheiden lisääntynyt tuentarve sekä päiväkotihenkilöstön riittämättömäksi kokemat resurssit. Työntekijöiden erilaiset käsitykset työn sisällöstä korostuivat haastatteluissa. Tarvekartoituksen pohjalta koottiin menetelmäkansio, jonka tarkoituksena oli tuoda konkreettista apua päiväkotien työntekijöille perheiden kanssa toimimiseen. Menetelmäkansio jaettiin neljään osioon: Kaikki alkaa asenteesta, Keskustelun virittelyyn, Huoli herää ja Aika toimia. Oman toiminnan, asenteiden ja työskentelytapojen pohdinnan ja arvioinnin välineeksi kehitettiin Asennepuntari.

Arvioinnin välineinä käytettiin tekijöiden muistiinpanoja ja havaintoja kartoituksen sekä kansion kokoamisen eri vaiheista. Lisäksi käytettiin yhteistyökumppaneilta ja ohjaavalta opettajalta saatua kirjallista ja suullista palautetta. Saadun palautteen perusteella menetelmäkansio on käyttökelpoinen väline perheiden tukemisessa päivähoitossa.

Avainsanat: päivähoito, ehkäisevä perhetyö ja kasvatuskumppanuus

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

LYYRA, MARJO & SALMIO, PIA-ANNIINA & MURTO, PIPSA:
Family Support in Children's Day Care

Bachelor's Thesis in Social pedagogy 77 pages, 13 appendixes

Fall 2008

ABSTRACT

The thesis project aims at developing new tools to aid cooperation between day care centres and the families of day-care children. Completed in close collaboration with the municipality of Hollola, the motivation and significance of the work arise both from the need of the municipality to find ways to improve cooperation with its client families and from the personal experience of the thesis authors as practicing professionals within the day care sector.

The theoretical part of the thesis builds on an evaluation of the challenges and roles of day care work today, the consequences of the child welfare legislation, the preventive family services and collaborative partnerships in early childhood education, a needs mapping report in Hollola, as well as earlier projects and trials conducted in the field. The needs mapping report covered the client families and staff at three day care centres in Hollola along with family service workers at the Oiva municipal health care and medical service centre. One aim of the thesis work was thus to assess the ability of the municipal day care centres to respond to the needs of their client families. Another aim was to analyse the collaboration between the day care centres and their client families and also between the family services provision and the day care centres within the municipality. The conclusions of the needs mapping report pointed to an increased need for support among the client families, and to the insufficiency of available resources as perceived by day care centre staff responding to such needs. Differing conceptions about the work tasks involved were brought up in the interviews. Based on the findings of the needs assessment report, a set of measures and guidelines was identified with the purpose of creating a specific tool kit, designed to provide concrete assistance for day care centre staff in their work with client families. An Attitude Barometer tool was created to help discussion of actions and attitudes of day care workers.

For the evaluation of the results obtained, the thesis authors' own notes and observations from all stages of the work were used, from the initial needs mapping report to the completion of the tool kit. In addition, written and oral feedback obtained from those participating in the study and the faculty supervisor of the thesis work was drawn upon. Based on the feedback received, the tool kit has already proved its usefulness in family support work carried out at day care centres.

Keywords: day care, preventive family services, collaborative partnerships in early childhood education, early intervention in childcare.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	TÄMÄN PÄIVÄN PERHE JA SEN HAASTEET	3
3	LASTENSUOJELULAIN ASETTAMAT VELVOITTEET	6
4	EHKÄISEVÄ PERHETYÖ	9
5	PÄIVÄKODIN MUUTTUNUT ROOLI	13
6	KASVATUSKUMPPANUUS	17
7	MONIAMMATILLISUUS	20
8	KOKEMUKSIA PERHETYÖSTÄ PÄIVÄHOIDOSSA	27
9	PROJEKTIN LÄHTÖKOHDAT	32
9.1	Projektin tarkoitus ja tavoitteet	32
9.2	Yhteistyötahot ja kohderyhmä	32
9.3	Toteutus	33
9.4	Arvioinnin perusta	37
10	YHTEISTYÖTAHOJEN NÄKEMYKSIÄ	37
10.1	Asiakaskyselyn tuloksia	38
10.2	Työntekijöiden näkemyksiä tämänhetkisestä tilanteesta	43
10.3	Työntekijöiden ajatuksia tarpeellisista työvälineistä	46
11	TYÖMENETELMIEN VALINTA	47
11.1	Perustelut menetelmävalinnoille	47
11.2	Kaikki lähtee asenteesta	48
11.2.1	Asennepuntari	48
11.2.2	Arvostava ja eettinen työote	50
11.2.3	Rakentava palaute	53
11.3	Keskustelun virittelyyn	55
11.3.1	Vanhemmuuden roolikartta	56

11.3.2	Perhenavigaattori	57
11.3.3	Keskustelukortit	58
11.4	Huoli herää	59
11.4.1	Huolen vyöhykkeistö	59
11.4.2	Puheeksioton ennakointi	61
11.4.3	Perheen tuen tarpeen arviointi	62
11.4.4	Verkostokartat	62
11.5	Aika toimia	63
11.5.1	Lastensuojeluilmoitus	64
11.5.2	Lapsen ja perheen tukena Hollolassa	64
12	PROJEKTIN ARVIOINTI	65
12.1	Oma työskentely projektissa	65
12.2	Tarvekartoitus	66
12.3	Menetelmäkansion arviointi	66
12.4	Kehittämiskumppanuus	69
13	POHDINTA	69
	LÄHTEET	72
	LIITTEET	77

1 JOHDANTO

Työskennellessämme päivähoidossa olemme huomanneet lasten ja vanhempien lisääntyneen tuen tarpeen. Tämä näkyy lasten oirehtimisessa ja nousee esiin vanhempien kanssa käytävissä keskusteluissa. Perheiden pahoinvointi näkyy päivähoidon arjessa ja välillä on herännyt tunne, että päiväkodissa voitaisiin hyödyntää enemmän perhetyön menetelmiä varhaisen puuttumisen tukena. Keskustelimme Hollolan varhaiskasvatuspäällikkö Merja Kylmälän kanssa (26.1.2008) opinnäytetyömme aiheesta. Hän kertoi, ettei tarvetta tämän tapaisten menetelmien kehittämiseksi ole aiemmin kartoitettu, mutta aihe koetaan kunnassa tärkeäksi ja ajankohtaiseksi. (Kylmä 2008.)

Tänä päivänä päiväkodin henkilökunta koostuu eri koulutus- ja kokemustaustaisesta henkilöstöstä, jolloin tiimissä yhteisen linjan löytäminen vaatii keskustelua ja sen puuttuminen voi olla jopa esteenä asian eteenpäin viemiselle. Joskus voi olla esimerkiksi tilanteita, joissa perheen ongelmat ehtivät kasvaa niin suuriksi, että tilanne siirtyy lain velvoittamana lastensuojelulle. Toisaalta moniammatillisuutta voi hyödyntää työyhteisössä niin, että kaikkien työntekijöiden vahvuudet yhdistetään perheiden parhaaksi. Olemme kaikki työskennelleet päiväkodissa, ja olemme käytännön työssämme huomanneet, että resursseja varhaiseen puuttumiseen ei juuri ole. Perheiden asioihin puuttuminen ja huolien puheeksiottaminen on haasteellista ja vaatii rohkeutta. Työntekijän itsensä likoon laittaminen työssään voi tuntua jostakin ylivoimaiselta. Tähän taustalla voi olla ajan, työvälineiden tai taitojen puute. Juuri uusien, konkreettisten työvälineiden puuttuminen perheiden kanssa työskennellessä herätti ajatuksen tämän opinnäytetyön tekemiseen.

Opinnäytetyössämme käsitellään yhteiskunnassamme tapahtuneita muutoksia, jotka heijastuvat lapsiperheiden ja päivähoidon arkeen. Toteutimme Hollolan kolmessa päiväkodissa tarvekartoituksen, johon osallistuivat sekä työntekijät että asiakasperheet. Kartoituksesta saamaamme aineistoa kuljetamme työssämme liittämällä lähdekirjallisuudesta saadun teoriaosuuden kanssa. Päiväkodeissa tehdyn

kartoituksen pohjalta nousseita tarpeita vastaamaan kokosimme yhteistyössä päiväkotien ja ehkäisevän perhetyön henkilöstön kanssa menetelmäkansion, johon on koottu erilaisia työvälineitä, joiden toivomme tuovan helpotusta päivähoidon arkeen.

2 TÄMÄN PÄIVÄN PERHE JA SEN HAASTEET

Perheiden arkeen liittyvät ongelmat ovat moninaistuneet ja lisääntyneet erilaisten yhteiskunnassa esiintyvien ilmiöiden kautta. Esimerkiksi pätkätyöt, työelämän kasvaneet vaatimukset ja jatkuva epävarmuus sekä perheiden tukiverkoston katoaminen asettavat uusia haasteita perheiden ja myös päivähoiton arkeen. Perherakenteet ovat muuttuneet mm. lisääntyneiden avioerojen ja uusperheiden myötä. Etenkin nuorilla vanhemmilla saattaa olla arjen hallinnassa puutteita, jotka näyttäytyvät vastuun siirtoina ja yleisenä huolettomuutena. Julkisissa keskusteluissa on edelleen pinnalla tarve vanhemmuuden tukemiseen. Asikkalan, Hollolan, Hämeenkosken, Kärkölän ja Padasjoen kuntien sosiaali- ja perusterveydenhuollon palvelujen järjestämisestä vastaavan Peruspalvelukeskus Oivan perhetyöntekijöiden mukaan ongelmatilanteiden taustalla on monia asioita, vanhemmuus voi olla monesta syystä vähän ”hakusessa”. Miten saa arjen toimimaan, ja mitä se vaatii vanhemmalta, että itse jaksaa. On havaittavissa, että vanhemmat tiedostavat mitä pitäisi tehdä, mutta heiltä ei aina löydy taitoa tai jaksamista toimia sen mukaan. (Peruspalvelukeskus Oivan perhetyö ja ehkäisevä perhetyö 2008.)

Lapsiasiavaltuutettu Maria Kaisa Aula (14.1.2008) mukaan perheiden ongelmat alkavat monesti pienistä asioista. Jos ongelmatilanteessa saisi ajoissa apua ja tukea, voitaisiin välttyä kalliilta ja raskailta toimita. Unicef julkaisi vuoden 2007 alussa lasten hyvinvointia OECD-maissa vertailevan tutkimuksen, jossa Suomi oli neljänneksi paras. Kyseinen vertailu tukee arviota, että suurin osa lapsista voi Suomessa kohtuullisen hyvin. Kuitenkin pienelle osalle lapsia ja nuoria keskittyy entistä vaikeampia ongelmia. Lasten hyvinvointi Suomessa erilaistuu ja eriarvoistuu. Pahoinvoinnin lisääntyminen ilmenee muun muassa kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten sekä lastenpsykiatrian asiakkaiden määrän kasvuna 2000-luvulla. Lastensuojelun avo- tai laitoshuollon asiakkaina on hieman yli 5 prosenttia alle 18-vuotiaiden ikäluokasta. Taustalta löytyy useimmiten vanhempien ongelmia, mielenterveysongelmia, väkivaltaisuutta, päihteiden liikakäyttöä tai vanhemmuuden muita vajeita. Pahoinvointia lisäävät myös vanhempien riitaisat erot. (Aula

2007.) Perheiden moninaistuneet ongelmat näkyvät myös Hollolan ehkäisevässä perhetyössä lisääntyneinä päihdeongelmina, mielenterveysongelmina, nettiriippuvuutena ja yleisenä uupumuksena, mikä lisää lastensuojelun tarvetta. Kiire ja esimerkiksi omat harrastukset vievät osuutensa, eivätkä kaikki vanhemmat pysty luopumaan omista menoistaan lapsen vuoksi. (Oivan perhetyö ja ehkäisevä perhetyö 2008.)

Taskisen (2007, 12) mukaan suomalainen perhe on läpikäynyt viime vuosina suuria muutoksia. Kahden huoltajan perheet ovat edelleen enemmistönä, mutta yhden huoltajan perheet, avoliitot ja uusperheet ovat yleistyneet. Varmasti kaikilla perheillä on omanlaisia pulmia. Silti, joka viidennen lapsen kasvatukseen tarvitaan jossain vaiheessa apua asiantuntijalta. Hyvin toimeentulevat vanhemmat voivat olla myös tuen tarpeessa. He ovat ehkä harjaantuneet suorittamiseen, mutta eivät osaa olla lastensa kanssa. Tukea vanhemmuuteen tulisi Taskisen mukaan saada sieltä missä lapset ja perheet tavallisestikin käyvät, eli päivähoitossa, neuvoloissa ja kouluissa.

Aiemmin avioliitto oli onnistunut, jos se kesti ja tuotti lapsia. Maaseutuyhteiskunnassa puoliset olivat riippuvaisia toisistaan elatuksen ja asunnon vuoksi. Nykyään kaivataan onnellisuutta ja mahdollisuutta toteuttaa itseään, myös parisuhteeseen kohdistuvat odotukset ovat kohonneet. Sukupolvi sitten ihmisten odotettiin jatkavan avioliittoaan, ellei heillä ollut pakottavaa syytä eroon. Tänä päivänä ollaan taipuvaisia eroamaan, ellei ole pakottavaa syytä pysyä yhdessä. Eron syyksi voi riittää tunnesiteiden laimeneminen. Avioerojen suurentuneet määrät ovat lisänneet erojen hyväksyntää ja vähentäneet avioliittoon sitoutumista. Kuitenkin yksilöllistyminen ja vapauden kaipuu eivät riitä selittämään avioerojen yleistymistä, toisille ero on loppu ja toisille uusi alku. Puolisoille tulee paineita perheessä, sillä on vaikeaa olla niin hyvä kumppani kuin pitäisi. Ihmiset, jotka ovat jo kokeneet avioeron, saattavat harkita sitä herkemmin parisuhteen ongelmien ratkaisuksi. Avioerokokemuksen jälkeen rakkaus joutuu uuteen valoon; se ei enää tunnu aidolta vaan kuvitellulta. (Jallinoja 2000, 183–184; Tolkki-Nikkonen 1990, 1, 89.)

Bardyn (2001, 124, 142) mukaan varhaisimmat kiintymyssuhteet ja niiden vastavuoroisuus luovat pohjan niille tavoille, joilla ihminen ymmärtää oman arvonsa sekä suhteensa itseensä ja muihin. Tärkeimpiä lasten ”elämänpoliittisten” taitojen kehittymisen kannalta ovat juuri lähimmät, merkitykselliset ihmissuhteet. Lapsilla, joilla on vanhempien lisäksi muita lapsesta aidosti kiinnostuneita läheisiä, on hyvät mahdollisuudet saada monta peiliä pohtiessaan kysymyksiä kuka minä olen, mihin minä kuulun ja kuinka minä elän? Kysymykset ilmentävät hyvin ihmisille olennaista tarvetta ymmärtää ja kokea elämänsä merkityksellisenä osana laajempaa yhteisöä. Lapset tarvitsevat kasvamisensa ja kehittymisensä tueksi jokapäiväistä läsnä olevaa suhdetta paikalla oleviin todellisiin ihmisiin, jotka kykenevät riittävästi jakamaan lasten iloja ja suruja sekä opastamaan maailmaan suuntautumisessa ja sen ymmärtämisessä. Ihmislapsi ei kasva pelkästään virtuaalisista todellisuuksista kännyköiden ja erilaisten pelien kasvattamina.

Bardyn (2001, 19, 140) mukaan jatkuvien muutosten yhteiskunta vaatii persoonallisuuden rakenteiltaan vahvasieluisia ihmisiä, jotka kykenevät sopeutumaan nopeastikin vaihtuviin oloihin kadottamatta turvallisuuttaan ja mielenrauhaansa. Pärjäävän ihmisen on oltava kutakuinkin vahvasieluinen, henkisesti hyvin ravittu ja oppimiskykyinen ja -haluinen. Yhteiskunnassa vallitseva meno on ollut sen kaltaista, ettei se ole erityisesti suosinut levollista oloa lasten kanssa eikä pitkäkestoisia ihmissuhteita, joiden kannattelemana lapset varttuvat. Tämän päivän lapset elävät aika eriarvoisessa asemassa heidän ulottuvillaan olevista luotettavista ja heidän elämästään kiinnostuneista ihmisistä. Liian iso osa lapsista on yksinäisiä ja yksinjääneitä. Tällöin lapset sosiaalistuvat yksinään tai sosiaalistavat toisensa vain keskenään ilman aikuisia.

Päiväkodin henkilökunnan haastatteluissa nousi useita, välillä kovin ristiriitaisiakin ajatuksia perheiden tämän hetkisestä hyvinvoinnista. Perheiden vaikeisiin elämäntilanteisiin on vaikea nimetä vain yhtä syytä. Asiakkaina on perheitä, joilla on paljon vaikeuksia kasvatuksessa ja jotka voivat huonosti. Vanhemmuudessa on havaittavissa epävarmuutta ja väsymystä erilaisissa elämäntilanteissa. Tämä näkyy erityisesti jaksamattomuutena ja sitä kautta vaikeuksina arjen hallinnassa. Vuoropäiväkodissa nousi esille, että vanhempien vuorotyön luonteesta johtuen perheet

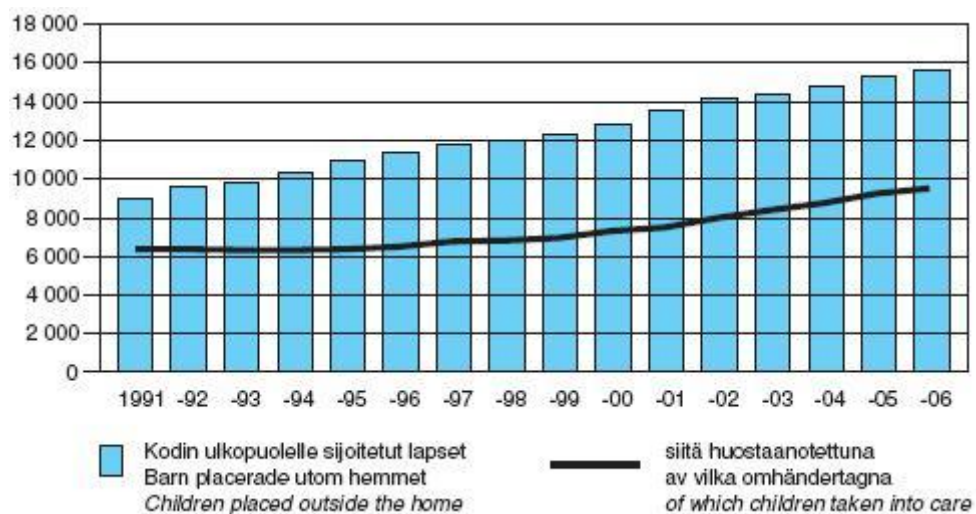
osallistuvat päiväkodin toimintaan epäsäännöllisesti. On tiettyjä lainalaisuuksia asiakaskunnan suhteen. Näissä perheissä on paljon epäsäännöllisyyttä ja epävarmuutta, jotka vaikuttavat arkeen. Vuorotyö on psyykkisesti ja fyysisesti rasittavaa ja tämä heijastuu myös lapsiin. Vanhemmuudessa on nähtävillä epävarmuutta ja väsymystä erilaisissa elämäntilanteissa. Toisaalta nykytilanne nähtiin siten, että yleisesti perheet voivat hyvin. Vaikeudet liittyvät lähinnä avioeroihin. Väsymystä on havaittu muutamassa perheessä, johtuen pienistä lapsista ja työstä. Perheet hoitavat omat asiansa ja selvittävät tilanteensa, joihin päiväkotia ei puutu. (Päiväkotihaastattelut Hollolassa 2008.)

Muutos alueen perheiden hyvinvoinnissa on tapahtunut muutamassa vuodessa. Varsinkin pari viimeistä vuotta on koettu merkittäviksi. Päivittäisessä työssä vanhempien tukeminen, konkreettiset neuvot ja arkitilanteiden verbalisointi ovat paljon esillä ja korostuneet, vaikka se ei aina autakaan. Perheiltä puuttuu valitettavan usein lähiverkosto kokonaan, lapsen varahakijoita ei esimerkiksi oikein osata nimetä. Joistakin perheistä näkyy, että ongelmia on enemmän, kuin mitä päiväkotiin päin halutaan näyttää. Tämä näkyy muun muassa lasten takertuvaisuutena aikuisiin. Lapsilla näyttää olevan suunnaton aikuisen tarve, lapset tuntuvat oikein ”imevän aikuista”. Lapsen laittaminen etusijalle tuntuu monilla vanhemmilla olevan vaikeaa ja kadoksissa. Henkilökunnan täytyy monesti kertoa vanhemmille, mikä heidän lapselleen on parasta. (Päiväkotihaastattelut Hollolassa 2008.)

3 LASTENSUOJELULAIN ASETTAMAT VELVOITTEET

Stakesin tilastojen mukaan kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten määrä kasvaa edelleen. Vuonna 2006 oli kodin ulkopuolelle sijoitettuna 15 600 lasta ja nuorta. Edellisestä vuodesta sijoitettujen lasten määrä kasvoi noin 312 lapsella (kaksi prosenttia). Viime vuosina sijoitettujen kokonaismäärä on kasvanut 2–5 prosenttia vuodessa. Sijoitetuista lapsista ja nuorista 35 prosenttia oli perhehoitossa, 49 prosenttia laitoshuollossa ja 16 prosenttia muussa huollossa. Alle 18-vuotiaista kodin ulkopuolelle oli sijoitettuna 1,2 prosenttia. (Sosiaali- ja terveydenhuollon tilastollinen vuosikirja 2007.)

Kodin ulkopuolelle sijoitetuilla lapsilla ja nuorilla tarkoitetaan sosiaalilautakunnan päätöksellä kodin ulkopuolelle joko avohuollon tukitoimena, huostaan otettuna tai jälkihuoltona sijoitettuja lapsia ja nuoria. Vuonna 2006 huostaan otettuna oli vajaa 9 500 lasta tai nuorta, mikä on 0,9 prosenttia alle 18-vuotiaista (kuvio 1). Huostaanotoista 1860 oli tahdonvastaisia. Edelliseen vuoteen verrattuna huostaan otettujen määrä kasvoi vajaalla 300:lla. (Sosiaali- ja terveydenhuollon tilastollinen vuosikirja 2007.)

Kuvio 1: Kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset ja nuoret vuosina 1991–2006

Lastensuojelun avohuollon tukitoimien piirissä oli vuonna 2006 yhteensä 59 100 lasta ja nuorta, mikä oli 5,4 prosenttia alle 18-vuotiaista. Yli kymmenen vuotta jatkunut lasten määrän kasvu kääntyi vuonna 2005 laskuun. Vuonna 2005 lasten määrä väheni edellisestä vuodesta noin 800:lla, mutta vuonna 2006 vähennystä oli edellisvuoden luvusta enää 30 lasta. Viime vuosina tapahtuneisiin kokonaislukumäärien vähenemisiin on kuitenkin suhtauduttava varauksin. Uusien asiakastietojärjestelmien käyttöönotto ja määritelmien tarkentaminen ovat vaikuttaneet tilastoitavien lasten lukumääriin. Kokonaislukumäärään vaikuttaa se, kuka tietoja kerää ja kirjataanko kaikki tapahtumat. Tilastoja voidaan kaunistella jättämällä kirjaamatta lyhytaikaisimmat asiakassuhteet. (Sosiaali- ja terveydenhuollon tilastollinen vuosikirja 2007.)

Peruspalvelukeskus Oivan lastensuojelupäällikkö Eija Kallio-Hult kertoi 22.1.2008 Lastensuojelulakikoulutuksessa Hollolan kunnanvirastolla Hollolan lastensuojelun tilanteesta. Vuonna 2008 on Peruspalvelukeskus Oivassa varattu 3,2 miljoonaa euroa siihen, että kunnassa on lapsia, jotka eivät syystä tai toisesta voi asua kotona. Vuoden 2007 aikana oli 106 lasta sijoitettuna kodin ulkopuolelle.

1.1.2008 voimaan astunut lastensuojelulaki velvoittaa kuntia kehittämään ja järjestämään lastensuojelupalveluita. Uutena velvoitteena on erityisesti ehkäisevän lastensuojelun toteuttaminen auttamalla ja tukemalla lapsiperheitä kunnan normaali-palvelujen piirissä. Varhaisella puuttumisella on myös suuri taloudellinen merkitys lastensuojeluasiakkuuksien ja huostaanottojen vähentäjänä. Lastensuojelulain 4 § mukaan lastensuojelun on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa.

Lastensuojelun on pyrittävä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia ja pyrittävä puuttumaan riittävän varhain havaittuihin ongelmiin. Lain peruslähdekohtana on että lapsen hoito ja kasvatusta ovat vanhempien vastuulla. Yhteiskunnalla on kuitenkin vastuu siitä, että lapsella on hyvät kasvuolosuhteet ja vanhemmilla tukea lapsen kasvatukseen. Lastensuojelun tarve alkaa jos lapsesta ei pidetä riittävästi huolta. (Taskinen 2007, 8; Lastensuojelulaki 417/2007.)

Uusi lastensuojelulaki on tuonut muutoksia myös päiväkodin arkeen. Haastattelussa selvitimme uuden lastensuojelulain edellyttämän ennaltaehkäisevän lastensuojelun lisäämisen ja kehittämisen näkymistä päiväkodin arjessa. Työntekijät kokevat hyvänä sen, että uuden lain puitteissa voi pelkän huolen perusteella ottaa yhteyttä sosiaalitoimeen ja tehdä lastensuojeluilmoituksen. Näin kynnyksen yhteydenottoon samalla madaltuu. Haastattelussa tuli esille, että ainakin yhdessä päiväkodissa käydään vanhempainillassa vuosittain läpi, mitkä ovat perusteet lastensuojeluilmoituksen tekemiselle. Ilmoitusvelvollisuus käydään läpi myös kaikkien perheiden kanssa asiakkuuden alkaessa. Moni saattaa edelleen hämmästyä keskustelua esimerkiksi tukistamisesta ja sen sallimattomuudesta. Lastensuojelu sanana on kovin negatiivisesti sävyttynyt vanhempien ajattelussa ja se mielletäänkin monesti samaksi asiaksi kuin huostaanotto. Päiväkodissa onkin mietitty, miten perheen saisi ymmärtämään, että kyse on perheen auttamisesta. Aika ajoin tapahtuu turhau-

tumista tilanteissa joissa tehdään paljon työtä, eikä kuitenkaan mitään muutosta tapahdu. Uuden lastensuojelulain mukainen kolmen kuukauden odotus palvelun piiriin pääsemiseksi tuntuu pitkältä ajalta. Ymmärrystä kuitenkin löytyy tälle määräjälle, vie toki oman aikansa ennen kuin kaikki tarvittava on järjestelty ja kartoitettu. Ehkäisevästä perhetyöstä nousi esiin kuva, että työntekijöiden kalenterit ovat kovin täynnä, eikä aikoja asiakasperheille tunnu helpolla saavan. (Päiväkotihaastattelut Hollolassa 2008.)

Haastattelussa tuli myös ilmi, ettei uusi lastensuojelulakimuutos ole juurikaan vaikuttanut päiväkodin arkeen. Henkilökunta on kouluttautunut lain puitteissa, mutta käytännössä eroa entiseen ei ole. Työntekijälle on saattanut tulla täytenä yllätyksenä, että laissa mainitaan toistuvasti päiväkotien ennaltaehkäisy ja varhaisen puuttumisen yhteydessä. Huolen puheeksi ottamista ja varhaista puuttumista käsitellään, se on tavallaan tiedostamatonta. Lain myötä on korostunut, että ne kuuluvat henkilökunnan tehtäviin. Päiväkodilla on perhetyöntekijä vierailnut, mutta varsinaisessa työskentelyssä ei ole mukana oltu. (Päiväkotihaastattelut Hollolassa 2008.)

4 EHKÄISEVÄ PERHETYÖ

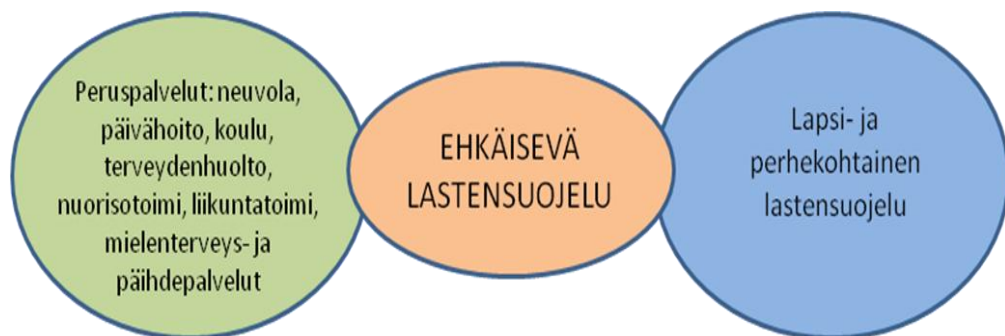
Perhetyötä toteutetaan lastensuojelulain (13.4.2007/417) mukaisena avohuollon tukitoimena, ja työtä tehdään myös ehkäisevästä näkökulmasta. Ehkäisevän perhetyön tarkoituksena on ylläpitää perheen hyvinvointia. Sen tehtävänä on ehkäistä elämän muutostilanteissa esiintyviä riskejä, tukea perhettä arjessa ja auttaa asiakasta löytämään omat voimavaransa. Työn johtoajatus on varhainen tukeminen, jolloin muutoksia voidaan saada lyhyenkin ajan kuluessa. Ehkäisevää työtä tehdään käytännössä kotipalvelun perhetyönä, neuvolan perhetyönä sekä päivähoidon perhetyönä. Kotipalvelun perhetyöllä on pitkät perinteet käytännön tasolla tapahtuvana maksullisena tai maksuttomana tukimuotona. Palvelun piiriin hakeutuminen tapahtuu useimmiten perheen ilmaisemasta avun tarpeesta. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2007, 35–40.) Sosiaalihuoltolain (17.9.1982/710) 20§:n mukaan kunnilla on velvollisuus järjestää kotipalvelua.

Kunnat voivat organisoida ehkäisevää perhetyötä järjestettäväksi sosiaalitoimen kotipalveluna tai neuvolan kautta esimerkiksi neuvolaperhetyönä tai vauvaperhetyönä. Peruspalvelukeskus Oivassa lapsiperheiden kotipalvelu toteutetaan ehkäisevän perhetyö nimikkeen alla. Ehkäisevään perhetyöhön kuuluu myös pidempikestoista perheen tukea. (Peruspalvelukeskus Oivan perhetyö ja ehkäisevä perhetyö 2008.) Neuvolan perhetyö ei ole lakisääteistä, vaikka sen kehittäminen ja laajentuminen onkin alkanut 2000-luvun alkupuolella projektien ja hankkeiden sekä Sosiaali- ja terveysministeriön suositusten myötä. Neuvolan perhetyö ei tarjoa lastenhoitoa eikä kodinhoitoa, vaan keskittyy perheen voimavarojen vahvistamiseen vanhemmuudessa, parisuhteessa, kasvatuksessa ja muissa arjen haasteissa keskustelujen avulla. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2007, 35–40.)

Päivähoidon perhetyö on suhteellisen uusi työmuoto, jota toteutetaan osana varhaiskasvatuspalveluja ilman erillistä maksua. Työskentelymalli kehittyy ja muoutuu koko ajan yhdistäen yksilöllisen perhetyön ja päivähoidon keskeiset elementit. Päivähoidolla voi olla oma perhetyöntekijä tai päivähoidon henkilöstö tekee perhetyötä perustyönsä ohessa ja sen rajoissa. Myös kouluissa voi olla perhetyöntekijä, jonka toimenkuva voidaan rinnastaa päivähoidon perhetyöntekijän toimenkuvaan. Työn lähtökohtana on yleensä lapsi ja lapsen hyvinvoinnista aiheutuva huoli. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2007, 35–40.)

Ehkäisevään työhön lasketaan kuuluvaksi kotipalvelun lisäksi kaikenlainen työ, jolla pyritään ehkäisemään erilaisia ongelmatilanteita lapsiperheissä (kuvio 2). Perinteisesti toimijoita tällä saralla ovat olleet neuvola ja päivähoito. Suuntauksena on tällä hetkellä myös perhekeskusten kehittäminen maahamme. Niiden tavoitteena on kohdata perheitä kokonaisvaltaisesti ja tarjota heille juuri sitä tukea, jota kukin perhe yksilöllisesti tarvitsee. Yhteistyökumppaneina tällaisessa ehkäisevässä työssä ovat toimineet esimerkiksi julkisen sektorin puolelta neuvolat, päivähoito, seurakunnat ja kasvatus- ja perheneuvolat. Järjestöjä vastaavassa toiminnassa ovat edustaneet mm. Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Lastensuojelun Keskusliitto, Ensi- ja turvakotien liitto ja Pelastakaa Lapset ry. Ehkäisevän työn sisältö on ollut enimmäkseen neuvontaa, ohjausta ja valmennusta. Työmenetelmien kehitty-

essä ovat toiminnallisuus ja vertaisryhmät lisääntyneet. Erityistä huomiota on alettu kiinnittää varhaiseen puuttumiseen, jonka tavoitteena on tuen tarjoaminen jo ennen kuin ongelmat muuttuvat monimutkaisiksi ja vaikeasti hallittaviksi. Voidaan myös puhua lasten huostaanottojen ehkäisystä. Kohteena ovat perheet, joille neuvolan palvelut eivät ole olleet riittäviä, mutta joilla ei ole ollut tarvetta lastensuojelun palveluihin. Tämänkaltaiset välipalvelumuodot tyypillisesti tarjoavat lapselle ja vanhemmalle erilaisia yhteisiä osallistumismahdollisuuksia, esimerkiksi mainittakoon avoimet päiväkodit ja erilaiset perheryhmät. (Saarnio 2004, 248.)

Kuvio 2: Ehkäisevän lastensuojelun sijoittuminen palvelukenttään. (Taskinen 2007, 13.)

Peruspalvelukeskus Oiva määrittelee ehkäisevän perhetyönsä vanhemmuuden sekä arjessa selviytymisen tukemiseksi, perheen omien voimavarojen vahvistamiseksi sekä opastamiseksi lasten- ja kodinhoidossa. Ehkäisevä perhetyö sisältää sosiaalihuoltolain (17.9.1982/710) 20 § mukaista lapsiperheiden kotipalvelua. Perheellä on mahdollista saada tilapäistä apua tavanomaiseen elämään, jos perhe perhetilanteensa, rasittuneisuutensa, synnytyksen, sairauden, vamman tai muun vastaavanlaisen syyn perusteella tarvitsee apua. Tällöin yhteydenotto tulee joko neuvolan kautta tai vanhemmalta itseltään. Lapsiperheiden kotipalvelu on lakiin perustuva, mutta määrärahasidonnainen palvelu, jota järjestetään perheen tilanteen niin vaatiessa. Asiakkaalla ei kuitenkaan ole subjektiivista oikeutta lapsiperheen kotipalveluun, vaan palvelun saaminen perustuu resursseihin ja asiakkaan tilanteen pohjalta tehtyyn palvelutarpeen arviointiin. (Peruspalvelukeskus Oivan perhetyö ja ehkäisevä perhetyö 2008.)

Pidempikestoiseen ehkäisevään perhetyöhön ovat kriteereinä esimerkiksi tuen tarve vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen kehittymiseen ja vanhemmuuteen tai tuen tarve perheen arkielämän toiminnoista selviytymiseen. Tuen tarpeen arvioi neuvolan terveydenhoitaja yhdessä perheen kanssa, mutta asiakkuuteen voi tulla myös muiden yhteistyökumppaneiden ohjaamana. Ehkäisevää perhetyötä voi saada myös tilapäisesti, kertaluonteisena, kun perheen tilanne sitä edellyttää ja se on mahdollista järjestää. (Peruspalvelukeskus Oivan ehkäisevän perhetyön kriteerit 2008.)

Ehkäisevässä työssä pyritään kestäviin ratkaisuihin löytämällä ja tukemalla perheen voimavaroja toimimalla tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti perheen ja yhteistyötahojen kanssa. Työhön kuuluu perheen verkostojen kartoittaminen ja vahvistaminen, ja se edellyttää moniammatillista yhteistyötä. Ammatillaisen työs-kentelyssä tärkeää on konkreettinen arkiauttaminen sekä psyykinen tuki ja asioiden käsittely rinnakkain. Työ on vuorovaikutuksen tukemista ja asioiden puheeksi ottamista tekemällä näkyväksi sekä lasta että vanhemman toimintaa. Keskimääräisesti 6 – 8 käynnistä koostuvan ehkäisevän työn prosessin aikana arvioidaan tavoitteita ja sen päättyessä sovitaan jatkotoimenpiteistä. Perhetyön jatko voi olla sen päättyminen tai jatkaminen, lastensuojelullisen tarpeen arvioiminen tai muu tukitoimi perheelle. (Peruspalvelukeskus Oivan ehkäisevän perhetyön prosessi 2008.)

Perhetyöntekijän ammattitaidosta puhuttaessa keskeinen teema on työntekijän vuorovaikutustaidot. Puheessa korostuu erityisesti perhetyöntekijöiden kokemus lämpimästä ja luottamuksellisesta suhteesta, joka usein hänen ja asiakkaan välille muodostuu. Heino, Berg ja Hurtig (2000, 43–44) ovat todenneet tutkimuksessaan että periaatteessa ehkäisevällä vyöhykkeellä toimivat ammattilaiset olivat yksimielisiä siitä, että perheet tulevat asiakkaiksi liian myöhään. Käytännössä suurin osa lastensuojelun perhetyöstä tehdään huostaanoton uhkan tilanteissa, vaikka usein perhetyötä aloitettaessa sitä perusteltiin ehkäisevään työhön panostamalla. Haastattelujemme mukaan päiväkodin työntekijöitä mietityttää, miten he löytäisivät ne perheet, joille ehkäisevää perhetyötä pitäisi suunnata. Pyöriikö perhetyö samojen tuttujen perheiden ympärillä? Akuutti tarve voi olla vaikka vain muutama käyn-

tikertaan, ja sekin jo saattaa helpottaa ja auttaa tilanteen yli, jos vain kohdeperheet löydetään riittävän ajoissa. (Päiväkotihaastattelut Hollolassa 2008.)

Ammattilaisten kokemuksen mukaan monet asiakasperheet ovat väsyneitä viranomaisten toimintaan, eivätkä välttämättä ymmärrä samaa kieltä. Monelta suunnalta tuleva tuki voi oudoksuttaa ja pelottaa. On arveltu, että monen perheen avuksi periaatteessa riittäisi naapurin, sukulaisen tai ystävän apu. Yhdeksi perhetyöntekijän tärkeäksi rooliksi määriteltiinkin läheisverkkojen aktivointi. Valitettavan usein asiakasperheillä on kuitenkin ohut läheisverkosto tai läheiset ihmiset ovat väsyneitä käsittelemään perheen ongelmia. (Heino ym. 2000, 47.)

Perhetyö eri muodoissaan nähdään yhteiskunnassa ensisijaisesti perheen tarpeisiin vastaavana joustavana palvelumuotona ja sitä kehitetään sellaisena, asiakkaita kuunnellen. Raadollisuus tulee siinä, miten työntekijät kohtaavat kuntien säästämisspaineet työssään. Yksi tärkeimmistä työlle asetetuista tavoitteista on ollut ehkäistä huostaanottojen tarvetta. Tämä taas voi johtaa siihen, että kunnan hallinnossa tulkitaan epäonnistumiseksi, jos huostaanotot eivät vähenekään suunnitellulla tavalla. (Heino ym. 2000, 53.)

5 PÄIVÄKODIN MUUTTUNUT ROOLI

Työskennellessämme päiväkodissa olemme huomanneet yleisesti ajateltavan, että päiväkodin tehtävä on mahdollistaa vanhempien työssä käyminen tai opiskelu huolehtimalla lapsista päivän ajan. Perheiden tarpeiden muuttuessa ovat myös päiväkodin rooli ja odotukset päivähoidosta muuttuneet. Ennen ajateltiin, että lapsi on ikään kuin säilytyksessä vanhempien työpäivän ajan. Asiakkaaksi miellettiin lähinnä lapsi. Tänä päivänä päivähoidon sisällöt ovat muuttuneet ja asiakkaana on nähtävä koko perhe. Vanhemmat odottavat päivähoidon ottavan yhä suuremman vastuun lapsen kasvattamisesta eivätkä aina luota omiin taitoihinsa ja maalaisjärkeen. Koulutetun henkilökunnan oletetaan tietävän paremmin kuinka lapsen kanssa tulee toimia. Alasuutarin (2003, 164–165) mukaan yhteiskunnassa vallitseva kasvattajien arvostaminen lasta ja hänen kasvatustaan koskevan tiedon hallitsijoi-

na ja välittäjinä heijastuu vanhempien näkemyksiin päivähoidon roolista. Vanhemmat olettavat, että asiantuntijuuteen perustuva hoito edistää lapsen optimaalista kehitystä. Asiantuntijuuden roolin korostuminen merkitsee myös sitä, että vanhemmat eivät koe olevansa yksin toteuttamassa lapsen kasvatusta, vaan sen sijaan he tulkitsevat yhteiskunnallisten kasvattajien olevan osa projektia. Hollolan päiväkodeissa on paljon mietitty, mikä kuuluu päiväkodin tehtäviin. Pohditaan mitä henkilökunnan täytyy osata ja tehdä ja mikä kuuluu jollekin muulle taholle? Missä tilanteessa tulee hetki, jolloin ohjataan eteenpäin? Mitä päiväkodissa voidaan tehdä? Rajapintojen etsiminen omaan työnkuvaan lisää keskustelua päiväkotien sisällä. Omien taitojen, tietojen ja resurssien riittävyys puhututtaa. (Päiväkotihaastattelut Hollolassa 2008.)

Päivähoitopalvelut ovat nykypäivänä tärkeä osa suomalaisten lapsiperheiden arkea, sillä suurin osa lapsista osallistuu päivähoitoon jossain vaiheessa ennen kouluikää. Vuoden 2006 lopussa oli kuntien järjestämässä päivähoitossa 189 300 lasta, mikä on hieman yli puolet alle kouluikäisistä. Vuodesta 1997 lähtien on kunnallisessa päivähoitossa olleiden lasten määrä laskenut, mutta vuonna 2005 se kääntyi pienoiseen nousuun. Kasvu jatkui vuonna 2006 ja lasten määrä lisääntyi lähes 3 300 lapsella edellisestä vuodesta. (Sosiaali- ja terveydenhuollon tilastollinen vuosikirja 2007.) Osana päivähoidon kasvatusta toteutuu lasten esiopetus, joka tarkoittaa lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen suunnitelmallista tukemista. Suurin osa kuusivuotiaista lapsista osallistuu ilmaiseen esiopetukseen. Tällä hetkellä Hollolassa esiopetukseen osallistuu varhaiskasvatuspäällikkö Merja Kylmän (21.10.2008) mukaan 98 % ikäluokan lapsista. Vaikka Suomen päivähoitojärjestelmän juuret ovat 1800-luvulla käynnistetyssä lastentarha- ja seimitoiminnassa, on se koko väestön palveluna vielä suhteellisen uusi ilmiö. Laki lasten päivähoitosta vuodelta 1973 yhdisti lastenseimet ja lastentarhat päiväkodeiksi. Vuonna 1983 päivähoitolakiin liitettiin mukaan myös kasvatustavoitteet. Lain mukaan päivähoidon tehtävä on kotikasvatuksen sekä lapsen kehityksen ja kasvun tukeminen. (Alasuutari 2003, 24–25; Vilén, Vihunen, Vartiainen, Sivén, Neuvonen & Kurvinen 2006, 80 – 81.)

Päivähoidon tavoitteena on tukea päivähoitossa olevien lasten kote- ja näiden kasvatustehtävissä ja yhdessä kotien kanssa edistää lapsen tasapainoista kehitystä. Päivähoidon tulee omalta osaltaan tarjota lapselle jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet, lapsen kehitystä monipuolisesti tukevaa toimintaa sekä lapsen lähtökohdat huomioon ottaen suotuisa kasvuympäristö. Lapsen iän ja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti päivähoiton tulee yleinen kulttuuriperinne huomioon ottaen edistää lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä sekä tukea hänen esteettistä, älyllistä, eettistä ja uskonnollista kasvatustaan. Uskonnollisen kasvatuksen tukemisessa on kunnioitettava lapsen vanhempien tai holhoojan vakaumusta. Edistäänsään lapsen kehitystä päivähoiton tulee tukea lapsen kasvua yhteisvastuuseen ja rauhaan sekä elinympäristön vaalimiseen. (Laki lasten päivähoitosta 1973, 1983, 2a§).

Päivähoitojärjestelmä kehitettiin mahdollistamaan pienten lasten vanhempien, myös äitien, työssäkäynti. 1990-luvulla lapsille mahdollistettiin subjektiivinen oikeus päivähoitoon, jolloin hoitopaikan saaminen ei ollut enää sidoksissa vanhempien työssä käymiseen tai perheen muihin olosuhteisiin. Päivähoito-oikeuden muututtua koskemaan kaikkia alle kouluikäisiä lapsia muuttui myös päivähoiton suhde vanhempiin tasavertaisemmaksi. Ennen subjektiivista päivähoito-oikeutta päivähoitoon valittiin lapset sosiaalisin ja taloudellisin perustein. (Alasuutari 2003, 25–26; Vilén ym. 2006, 80–81.) Nykyisin päivähoiton asiakasperheet tulevat kaikista ammatti-, sosiaali- ja tuloryhmistä. Päivähoidon ja lasten vanhempien väliselle yhteistyölle on asetettu valtakunnallisia tavoitteita siitä, mitä yhteistyön tulisi sisältää ja miten sitä tulisi toteuttaa. Tavoitteissa korostetaan päivähoitohenkilöstön ja vanhempien välistä vuorovaikutusta. Puhutaan käsitteestä kasvatuksellinen kumppanuus. Yhteistyön tekeminen vanhempien kanssa on toisaalta auttamista, tukemista ja yhdessä tekemistä mutta toisaalta tietyissä vaikeissa tilanteissa myös perheiden asioiden puheeksi ottamista. (Paavilainen & Pösö 2003, 105.) Hollolassa on vanhemmille tarjottu päiväkodin toimesta mahdollisuutta vertaistukeen esimerkiksi järjestämällä kokoontumisia jonkun teeman ympärille. Tämä ei kuitenkaan ottanut kyseisessä päiväkodissa tuulta alleen. Keskustelumahdollisuuksia järjestetään perheiden tarpeiden mukaan. Osa niitä hyödyntää, osa taas ei. (Päiväkotihaastattelut Hollolassa 2008.)

Koko väestön palveluna päivähoitojärjestelmä on vielä suhteellisen tuore ilmiö. Tästä johtuen meille ei ole vielä kehittynyt pitkää perinnettä siitä, miten kasvatustavastuu jaetaan vanhempien ja päivähoidon kesken. Päivähoitolain syntyyn oli vahvasti vaikuttamassa tasa-arvoajattelu ja vaatimus naisten oikeudesta työelämään. Samalla yhteiskunta otti osavastuun perinteisesti perheille kuuluneesta hoito- ja kasvatustehtävästä. Lähimenneisyyden päivähoitopolitiikan ja päivähoitojärjestelyjen kehitys ja muutokset tekevät mielenkiintoiseksi sen kuinka vanhemmat tulkitsevat päivähoitoa. Käytännön kokemusta laajasta julkisesta päivähoidosta ja sen merkityksestä perheen arkielämään on vain yhdellä vanhempien sukupolvella. Nykyajan vanhemmista vain harvoilla on omakohtaisia kokemuksia päivähoidosta. Vanhemmiksi he ovat kuitenkin tulleet aikakautena, jolloin päivähoito on saanut tärkeän aseman osana kaikille lapsiperheille tarkoitettua yhteiskunnallista tukijärjestelmää. (Alasuutari 2003, 68–69.) Perheet nähdään nykyisin myös päiväkotihenkilökunnan näkökulmasta vaativampina. Vastuuta sysätään yhteiskunnalle, päiväkodille ja koululle. Vanhemmat odottavat päiväkodin hoitavan entistä enemmän asioita heidän puolestaan. Välillä työntekijät ovat kokeneet, että on niin moniongelmaisia perheitä, että työntekijöiden pitäisi muuttaa perheeseen. Missä menee tukemisen ja puolesta tekemisen raja, kun kotona on vaikeaa? Mitä voidaan tehdä, tehdäänkö vanhempien puolesta aina vaan enemmän? Henkilökunta on joutunut puuttumaan lapsen hoitoaikoihin ja oikeuteen vapaa-aikaan. Tähän myös lastensuojelulaki velvoittaa. (Päiväkotihaastattelut Hollolassa 2008.)

Suomessa päivähoidon taso on pääosin hyvä. Sitä on kattavasti tarjolla, henkilökunta on koulutettua ja tilat pääsääntöisesti asiallisia. Päivähoitolaki määrittelee kasvatushenkilöstön määrän. Kunta perii päivähoidosta maksua perheen koon ja tulojen mukaan. Maksimissaankaan hoitomaksu ei kata hoidon järjestämisestä aiheutuvia kuluja, joten hoito on kunnan tärkeä perhepoliittinen tukimuoto. Varhaiskasvatuspäällikkö Merja Kylmälän (21.10.2008) mukaan Hollolassa päivähoitomaksu suurimmillaan kattaa vain alle 15 % kustannuksista. Kuntien talouden heikentyessä suurimmiksi ongelmiksi ovat nousseet lapsiryhmien suuruus, henkilöstön riittävyys suhteessa määrään, lapsien sairastavuus ja erityisen tuen tarve. Eritystä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevien lasten määrä on kasvanut, ja heille tarkoitettujen tukitoimien järjestäminen on joissakin kunnissa ollut vaikeaa. Erityislas-

tentarhanopettajien, puheterapeuttien ja psykologien palveluista on pulaa. Työelämän muutosten myötä päivähoiton tarve iltaisin, öisin ja viikonloppuisin on lisääntynyt. (Vilén ym. 2006, 80–81.) Tämä taas tuo vuoropäiväkodin näkökulmasta uusia haasteita kasvatuskumppanuuden rakentamiselle. Varsinkin henkilökunnan vaihtuvuus ja lasten hoitoaikojen epäsäännöllisyys pakottavat kehittämään uusia toimintamuotoja. (Päiväkotihaastattelut Hollolassa 2008.)

Suomalaisessa päivähoitossa yhdistyy lapsille suunnattu varhaispedagogiikka ja vanhemmille tarjottava sosiaalipalvelu. Jos päivähoiton laatua arvioidaan ja kehitetään kokonaisvaltaisesti, myös sen vaikutukset yhteiskunnan kannalta ovat oletettavasti myönteisiä. Päivähoiton vaikuttavuutta on vaikea tutkia, koska vaikutukset ovat nähtävissä vasta vuosien kuluttua. Joitain pitkittäistutkimuksia on kuitenkin tehty. Tutkimusten mukaan laadukas päivähoito korvautuu yhteiskunnalle tulevaisuudessa seitsenkertaisena taloudellisena hyötynä. Tutkimuksissa on havaittu selkeitä eroja koe- ja kontrolliryhmässä olleiden lasten kesken muun muassa verrattuna rikollisen toiminnan määrään, taloudelliseen asemaan ja koulutukseen. Tutkimus tukee oletusta, että päivähoito vaikuttaa selvimmin myönteisesti heikoista kotioloista tuleviin lapsiin. Tutkimuksissa on havaittu laadukkaana päivähoiton vaikuttavan lasten sosioemotionaaliseen kehitykseen erityisesti silloin, kun kotikasvatus on huonolaatuista. (Vilén ym. 2006, 194.)

6 KASVATUSKUMPPANUUS

Päiväkodissa työskennellessämme olemme käytännössä huomanneet, että tällä hetkellä suuntauksena on kasvatuskumppanuuden kehittäminen ja ylläpitäminen. Parhaimmillaan kasvatuskumppanuussuhde toimii erinomaisena pohjana rakentavalle keskustelulle. Näissä keskusteluissa voi tulla esille pieniä asioita, joihin perhe kaipaa tukea. Vanhemmat voivat yhdessä työntekijöiden kanssa pohtia ongelmiin ratkaisuja ja yhteistä ymmärrystä lasten kasvatukseen, jo ennen kuin ongelmat paisuvat.

Päivähoidossa lasta hoitavien aikuisten ja lasten vanhempien välillä on tehty yhteistyötä kautta aikojen, mutta sen määrä, suunta ja laatu ovat muuttuneen ajan saatossa. Yleisesti ottaen muutos on tapahtunut asiantuntijakeskeisestä yhteistyöstä perhekeskeisemmäksi. Perhekeskeisen yhteistyön tunnusmerkkejä ovat muun muassa kaikkien kasvattajien erilaisten asiantuntijuuksien arvostaminen ja kunnioittaminen sekä tiedon ja vastuun jakaminen ottamalla vanhemmat mukaan päätöksentekoon. Asiakkaana nähdään yhä enemmän koko perhe. Päivähoidossa jokainen perhe on erilainen, ja tarkoituksenmukaista onkin miettiä yksilöllisesti, mitä kodin kasvatustyön tukeminen kunkin perheen kohdalla tarkoittaa. Tukemisella voidaan tarkoittaa esimerkiksi vanhempien ja hoitajien kesken käytäviä kasvatuskeskusteluja tai yhteisistä käytännöistä sopimista, asiantuntijaluentoja, palveluohjausta tai erilaisten vertaisryhmien aktivointia. Lastensuojelun tarpeessa olevan kodin tukemiseen voi sisältyä esimerkiksi vanhempien kuuntelemista ja ohjaamista lapsen kasvatukseen liittyvissä kysymyksissä. Perinteisiä päivähoiton ja kodin yhteistyömuotoja ovat erilaiset keskusteluhetket, vanhempainillat, juhlat sekä kirjalliset viestit ja tiedotteet. Päivähoidon ammattilaisten tehtäviin kuuluu myös yhteistyön virittäminen perheen kohtaamien muiden ammattilaisten kanssa. (Rantala 2005, 98–105.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005, 31) mainitaan kasvatuskumppanuus. Sillä tarkoitetaan vanhempien ja lasta hoitavan henkilöstön tietoista sitoutumista toimimaan yhdessä lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen prosessien tukemisessa. Kaskelan ja Kekkonen (2006, 32–38) mukaan kasvatuskumppanuutta ohjaavat periaatteet ovat kuuleminen, kunnioitus, luottamus ja dialogi. Kuulevassa suhteessa asetetaan kuulemaan toisen ihmisen asiaa, ajatusta ja puhetta, ja se näkyy toiselle aitona kiinnostuksena, empaattisuutena ja rehellisyytenä. Kunnioitus ja arvostus näkyvät toisen ihmisen hyväksymisenä, ajatusten kautta tekoina. Työntekijälle asettaa haasteita erilaisten perheiden kohtaaminen. Voi olla hyvinkin haastavaa hyväksyä toimintatapoja, jotka tuntuvat kaukaisilta tai jopa sopimattomilta. Luottamus rakentuu ajan myötä kuulemisen ja kunnioituksen seurauksena. Siihen vaikuttavat myös muun muassa työntekijän ja lapsen välinen suhde sekä vanhempien vaikutusmahdollisuudet lapsensa hoitoon, kasvatukseen ja opetukseen liittyvissä asioissa. Dialogi edellyttää kuulemistä, kunnioitusta ja tasa-

arvoisuutta, jolloin molempien osapuolten ajatukset ja asiantuntemukset ovat samanarvoisia. Molempien näkökantoja tarvitaan yhteisen tavoitteen, lapsen parhaan saavuttamiseksi. Kaikilla lapsen kasvattajilla on erilainen asiantuntemus lapsesta. Vanhemmat tuntevat oman lapsensa kotiympäristössä ja ammattikasvattajilla on koulutuksensa antamaa ammatillista tietoa ja osaamista. Vanhemmilla on ensisijainen kasvatusoikeus ja -vastuu, mutta varhaiskasvatushenkilöstöllä on vastuu kasvatuskumppanuuden ja tasavertaisen yhteistyön edellytysten luomisesta. Päiväkotihenkilöstön haastatteluissa nousikin esiin haastateltavien halu saada entistä enemmän vanhempia tietoisiksi ja kiinnostuneiksi oman lapsensa asioista toimiakseen lapsen parhaaksi kasvatuskumppanuudessa päivähoitohenkilöstön kanssa. (Päiväkotihaastattelut Hollolassa 2008.)

Kasvatuskumppanuus yhdistää lapselle tärkeiden tahojen, vanhempien ja varhaiskasvattajien tiedot ja kokemukset. Lapselle hänen ja vanhemman välinen tunnesuhde on ensiarvoinen muihin aikuissuhteisiin verrattuna. Tunnekokemuksilla, niiden jakamisella ja vastaanottamisella on keskeinen merkitys lapsen koko kehityksessä. Turvallisen kiintymyssuhteen kehittymiseksi tarvitaan vuorovaikutusta vauvan ja vanhemman välille. Kasvatuskumppanuuden tavoitteena on vahvistaa vuorovaikutusta vanhemman ja lapsen välillä. Lapsen ja vanhemman suhteen kannattelu on tärkeää kaikkien päivähoitoikäisten lasten kohdalla, mutta erityisen merkityksellistä se on alle kolmivuotiaiden lasten kohdalla, joilla puheenkehitys on vielä kesken, sekä ensimmäistä kertaa päivähoidon aloittavien lasten kohdalla. Lapsi tarvitsee vanhemmasta erotessaan tukea luottamukseen vanhemman paluusta, ja on normaalia että lapsi tuntee ikävää. Tunteen jakaminen turvallisen aikuisen kanssa auttaa, ja lapselle on tärkeää kuulla ja kokea, että ikävöiminen on sallittua. Ylläpitämällä lapsen mielikuvaa vanhemmasta päivän voivat varhaiskasvattajat vahvistaa lapsen ja vanhemman välistä suhdetta. Tärkeää on tietenkin kuulla myös vanhempien kokemuksia. Lapsi tulee päivähoitoon perheensä jäsenenä, ja päivähoitoon saattamisessa tulisikin ottaa koko perhe huomioon, ja tehdä siirtymästä mahdollisimman asteittainen laatimalla yhdessä perheen kanssa suunnitelma tutustumisen toteuttamisesta. Työntekijän ja vanhemman välisen suhteen rakentamista jatketaan päivittäisillä kohtaamisilla ja kasvatuskeskusteluilla, joissa onkin tärkeää luoda myönteinen ja kannustava ilmapiiri. Vanhemman ja kasvattajien väliseen

suhteeseen vaikuttaa usein myös kasvattajien ja lapsen väliset suhteet. Kasvattajan ja vanhemman välinen toimiva vuorovaikutus mahdollistaa tuen tarpeen ilmaisemisen puolin ja toisin. (Kaskela & Kekkonen 2006, 22–23, 43–46.)

7 MONIAMMATILLISUUS

Lastensuojelulaki (2007/417) 14§ määrittää moniammatillisen asiantuntemuksen turvaamista. Lain mukaan

kunnan on huolehdittava siitä, että lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on käytettävissään lapsen kasvun ja kehityksen, terveydenhuollon, oikeudellista sekä muuta lastensuojelutyössä tarvittavaa asiantuntemusta. Kunnan tai useamman kunnan yhdessä tulee asettaa sosiaali- ja terveydenhuollon edustajista, lapsen kasvun ja kehityksen asiantuntijoista sekä muista lastensuojelutyössä tarvittavista asiantuntijoista koostuva lastensuojelun asiantuntijaryhmä.

Lastensuojelulain (2007/417) 31§ mukaan

lastensuojelun tarpeen selvittämiseksi ja lastensuojelun järjestämiseksi tulee järjestää neuvotteluja, joihin voivat lastensuojelun työntekijän arvion perusteella tarvittaessa osallistua lapsi, vanhemmat ja huoltajat, muut lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavat tai lapsen huolenpitoon keskeisesti osallistuvat henkilöt, muut lapselle tai perheelle läheiset henkilöt sekä viranomais- ja muut yhteistyötahot. Neuvotteluun osallistuville voidaan antaa lapsen tuen tarpeen selvittämiseksi ja lapsen tarvitseman huolenpidon järjestämiseksi välttämättömiä tietoja siten kuin sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 16 ja 17§:ssä sekä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (612/1999) 26§:n 3 momentissa säädetään.

Moniammatillisen työn tarpeellisuutta on viime vuosina perusteltu sekä asiakastilanteiden että asiantuntijoiden muutoksesta käsin. Perhetyötä toteutetaan useiden eri nimikkeiden alla ja perhetyön käytännöt ovat hyvin kirjavia. Isoherrasen (2005, 14) mukaan moniammatillista yhteistyötä voidaan kuvata sosiaali- ja terveystieteiden asiakastyössä eri asiantuntijoiden työskentelynä, jossa pyritään huomioimaan asiakkaan elämäntilanteen kokonaisuus. Yhteisessä prosessoinnissa eri asiantuntijoiden tiedot ja taidot integroidaan yhteen asiakaslähtöisesti. Vuorovaikutusproses-

sisä rakennetaan tapauskohtaisesti yhteinen tavoite ja pyritään luomaan yhteinen käsitys ongelman ratkaisusta tai tarvittavista toimenpiteistä. Koska perhetyön asiakkaat tulevat yleensä erilaisten tahojen kautta, esimerkiksi koulu, terveydenhuolto, päihdehuolto tai mielenterveys, niin yhteistyö muiden ammattiryhmien kanssa on tärkeää. (Leppiman & Puustinen-Niemelä 2006, 13.)

Isoherrasen (2005, 16) mukaan perhetyön asiantuntijuus ja ammattitaito nähtiin aikaisemmin tietyn koulutuksen saaneiden itsenäisenä toimintana, mikä perustui heidän yksilölliseen ammattitaitoonsa. Nykyään ammattitaitoinen ja asiantunteva perhetyö nähdään yhä enemmän moniammatillisena verkostona, jossa ratkaistaan asioita yhdessä. Moniammatillista asiantuntijuus-käsitettä voidaan käyttää kuvaamaan ihmistä tai ammattiryhmää, joka toimii työssään ylittäen monen perinteisen ammattiryhmän reviirejä eli on monitaitoinen. Näin kyse on hyvin käytännölläheisestä työskentelystä.

Lasten ja perheiden kanssa tehtävässä työssä työntekijän tulee kyetä tukemaan erilaisia ja eri-ikäisiä asiakkaita. Hän tarvitsee alan ammattieettistä ja arvo-osaamista sekä kykyä ja suvaitsevaisuutta työskennellä eri kulttuureista olevien asiakkaiden kanssa. Lasten ja perheiden kanssa tehtävässä työssä on tärkeää olla tietoinen kasvuympäristön merkityksestä hyvinvoinnille. Työntekijän täytyy tuntea laajasti sosiaali- ja terveydenhuollon lapsiperheille suunnattuja palveluja voidakseen ohjata perheitä oikeiden palveluiden pariin. (Vilén ym. 2006, 13.) Moniammatillisen yhteistyön kehittämiseksi päiväkodin työntekijät toivoivat koulutuksia ja eri toimijoiden tietotaidon kartoittamista. Moni työntekijä päivähoidossa kokee tietävänsä liian vähän eri ammattinimikkeiden sisällään pitämistä tehtävistä. Kehitettävää olisi heidän mielestään myös tiedonkulkukäytännöissä. Erilaisia yhteistyömuotoja voisi kehittää tehtäväksi jo ennen kuin perhe on kriisissä ja vaikeuksissa. Paljon auttaisi jo se, että ihmiset tapaisivat toisensa ja tulisivat tutuiksi keskenään. Yhteydenottaminen helpottuu, jos nimellä ja puhelinnumerolla on myös kasvot. Talojen sisällä on monenlaista koulutus pohjaa ja paljon erilaista osaamista. Toimintatapoja kannattaa myös talojen sisäisesti jakaa ja opettaa muillekin. (Päiväkotihaastattelut Hollolassa 2008.)

Perhetyöntekijöiden mukaan tällä hetkellä on valitettavan vähän yhteistyötä päiväkotien kanssa. Sen sijaan he kokivat neuvolan kanssa tehtävän yhteistyön merkittäväksi, sillä asiakkaat tulevat usein sitä kautta. Näiden lisäksi muita perhetyön yhteistyötahoja ovat muun muassa perheneuvola, Päijät-Hämeen keskussairaala ja koulut. Heidän mielestään verkostopalaverit olisivat hyödyllisiä eri toimijoiden tietojen päivittämiseksi. Verkostotyössä tehdään yhteistä työtä perheiden hyväksi. Salassapitovelvollisuuden taakse ei pidä piiloutua, vaan kysyä reilusti vanhemmilta tilanteesta, ja pyytää tarvittaessa lupa tiedonsiirtoon. Myös perhetyössä toivotaan yhteisiä tapaamisia neuvolan, päivähoidon ja perhetyön työntekijöiden kesken, niin että eri työntekijät käytännön toimijatasolla tutustuisivat toisiinsa. (Peruspalvelukeskus Oivan perhetyö ja ehkäisevä perhetyö 2008.) Yhteistyötä on Hollolassa tehty näiden tahojen välillä esimiestasolla muun muassa palaverien muodossa (Kylmä 2008).

Lapsen paras ei yleensä voi toteutua ilman vanhempia, sillä lapsen hyvinvointiin vaikuttaa koko perheen hyvinvointi, erityisesti vanhempien parisuhteen ja vanhempien suhteen laadulla on merkitystä. Työntekijän tuleekin kiinnittää lasten hyvinvoinnin lisäksi huomiota myös sekä äidin että isän vanhemmuuden tukemiseen. Tarvittaessa lapsen etu asetetaan vanhempien edun edelle. Vanhempien elämäntilanne ja ratkaisut eivät aina ole parhaita mahdollisia lapsen hyvinvoinnin näkökulmasta. (Vilén ym. 2006, 15.) Päiväkotihaastatteluissa tuotiin esille, että vanhempien kanssa kyllä keskustellaan. Aika pitkälle perheet hoitavat elämäntilanteensa itse. Jos päivähoidossa nähdään, että lapsi tarvitsee apua, otetaan ulkopuolista apua. Työ tehdään lasten kanssa ja kuulumisia vaihdetaan päivittäin. Perheiden asioihin puututaan vasta kun lapset alkavat oireilla. Perheitä autetaan lapsesta käsin. (Päiväkotihaastattelut Hollolassa 2008.)

Työntekijöiden mukaan kokonaisvaltainen perheiden tukeminen ei päivähoidossa onnistu. Henkilökunnalla ei ole riittävästi koulutusta esimerkiksi siihen, miten perheen tilannetta setvitään kipeässä avioerossa. Omaa roolia työntekijänä pohditaan jatkuvasti. Päiväkodissa hoidetaan se homma mikä päivähoitoon kuuluu, korkeintaan ohjataan perheitä eteenpäin. Perheiden riitatilanteissa ei voi lähteä ottamaan omaa puolta, vanhempia on kohdeltava tasavertaisesti. Valitettavasti on myös ko-

kemuksia siitä, että ottamalla kantaa riitatilanteisiin, seuraa siitä helposti ikävyyksiä. (Päiväkotihaastattelut Hollolassa 2008.) Tasa-arvon periaatteen mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tulisi vastata perheiden tarpeisiin. Toisille perheille peruspalvelut riittävät, ja toiset tarvitsevat hyvinkin intensiivistä tukea. Tämä asettaa kunnille haasteen muodostaa kokonaisnäkömyksen lapsiperheiden palveluja ohjaavista periaatteista ja linjauksista sekä huolehtia niiden samansuuntaisuudesta. (Vilén ym. 2006, 16–17.)

Asiantuntijuus ja ammattitaito nähtiin aiemmin yksilöiden taitavana toimintana, mutta viime vuosina se on yhä useammin tulkittu verkostojen ja organisaatioiden kykyä ratkaista yhdessä uusia ja muuttuvia ongelmia. Uutta näkökulmaa valaisevia käsitteitä ovat olleet muun muassa moniammatillisuus, jaettu asiantuntijuus ja asiantuntijuuden rajojen ylitykset. Näissä on kyse yhteisestä käsitteenmuodostuksesta. Asiantuntijuutta jaettaessa omien ajatusten ja käsitysten tarkastelu muiden näkökulmasta tukee syvällisen käsitteellisen ymmärryksen saavuttamista. Kyse on oman erityisosaamisen kirkastamisesta siten, että sen voi tuoda osaksi moniammatillisen ryhmän yhteistä osaamista. (Karila & Nummenmaa 2001, 22–24, 34.)

Moniammatillisuus mahdollistaa uudenlaisen päiväkotityön kehittämisen. Sen periaatteiden mukaan kaikki näkökulmat ovat oikeutettuja ja niitä tulee arvostaa. Lisäksi se auttaa työyhteisöstä löytyvän erityisosaamisen hyödyntämisessä yhteisessä työssä. Toisaalta moniammatillisuus herättää myös negatiivisia tunteita ja pelkoja. Moniammatillisuuden saatetaan pelätä hävittävän yksilön asiantuntijuudesta jotain pois. Tällaiset omaan asiantuntijuuteen liittyvät, käsittelemättömät ristiriidat aiheuttavat työyhteisössä paineita ja työssä koettavaa stressiä. Tilanne onkin muodostunut otolliseksi ammattikuntien reviiritistelulle. Ammattiryhmät korostavat oman erityisosaamisensa aluetta ja rakentavat niille suojamuureja. Moniammatillisen yhteistyön rakentaminen ja kehittäminen edellyttää jatkuvaa koulutusta ja työnohjausta. Se vaatii joustoa myös hallinnollisilta rakenteilta. Yhteistyö ei sellaisenaan vielä muodosta moniammatillista osaamista. Toiminnan edellytyksiä moniammatillisessa työskentelyssä ovat yhteistyöosaaminen, hyvät yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot sekä avoin ja luottamuksellinen ilmapiiri ryhmän jäsenten välillä. Niiden lisäksi tarpeen on yhteinen tulkinta toiminnan tavoitteista eli työyh-

teisössä toteutettavista perustehtävistä, osaamisen analyysi, yhteinen suunnittelu sekä osaamisen johtaminen. (Karila & Nummenmaa 2001, 41, 147–148; Vilén ym. 2006, 16–17.)

Moniammatillisuuden on usein todettu kuvailevan suomalaista päivähoitoa. Tämä perustuu mitä todennäköisimmin siihen, että päiväkodeissa työskentelee erilaisen koulutuksen saaneita henkilöitä erilaisissa ammattitehtävissä. Tämä sisäinen moniammatillisuus syntyy eri koulutustaustalla työskentelevien henkilöiden asiantuntijuuden painottuessa eri tavoin. Näihin on tuonut oman lisänsä muutokset koulutusjärjestelmässä. Lastentarhanopettajien koulutustausta on hyvin kirjavaa, lastentarhanopettajakoulutus on muuttunut opistoasteisesta ammattitutkinnosta yliopistokoulutukseksi, vähintään alemman kandidaatin tutkinnoksi, mutta yliopistot antavat myös varhaiskasvatukseen painottunutta maisterikoulutusta. Sosiaalikasvattajakoulutus on muuttunut sosiaalialan ammattikorkeakoulututkinnoksi, ja pätevyysvaatimukset ovat täsmentyneet siten, että opintoihin tulee sisältyä riittävä määrä sosiaalipedagogiikan ja varhaiskasvatuksen opintoja, jotta varhaiskasvatuspätevyysvaatimukset täyttyvät. Lastenhoitajakoulutus on puolestaan muuttunut päivähoitajakoulutuksen kautta lähihoitajakoulutukseksi. Lisäksi moniammatillisuudella on saatettu käsittää niin kutsuttu ulkoinen moniammatillisuus, päivähoidon ja päiväkotien moniammatillinen yhteistyö muiden samojen lasten ja perheiden kanssa työskentelevien ”ammattilaisten” kanssa. Päiväkotityön kehittämisen näkökulmasta katsoen kuitenkin moniammatillisuuden mahdollisuuksia ei ole riittävästi syvennytty tarkastelemaan eikä sen mukanaan tuomia ongelmia juuri-kaan ole ratkottu. (Karila & Nummenmaa 2001, 7, 40; Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 29.4.2005/272, 7 §.)

Tampereen yliopiston varhaiskasvatuksen yksikön moniammatillisuusprojektissa neljän päiväkodin työntekijöiltä kerätyn aineiston mukaan työntekijät näkivät moniammatillisuuden mahdollisuutena juuri lasten ja perheiden tukemisen. He korostivat siinä mahdollisuutta luoda puitteet lapsen kokonaisvaltaista kehitystä tukevalle toiminnalle. Heidän mukaansa moniammatillisuus auttaa ymmärtämään paremmin lapsia ja perheitä, jotka ovat taustaltaan hyvin erilaisia. Kasvatustyö tiimityönä parantaa selvityksen mukaan myös yhteenkuuluvuutta ja työssäjaksamista,

kun tunnetaan toisten heikkoudet, vahvuudet ja ammatillinen osaaminen. (Karila & Nummenmaa 2001, 85–86.)

Hollolan päiväkotihenkilöstön haastattelujen perusteella päivähoitotyössä tärkeimpiä yhteistyötahoja ovat asiakasperheiden lisäksi muut näiden kanssa työskentelevät ammattilaiset. Perheiden omat tukiverkostot ovat ensiarvoisen tärkeitä, mutta niitä ei aina löydy. Niissä tilanteissa päiväkodin työntekijöiden rooli osana perhettä ympäröivää verkostoa korostuu päivittäisessä yhteistyössä. Yhteistyökumppaneiksi päiväkotityössä mainittiin muun muassa erityislastentarhanopettajat, neuvola, perhe- ja sosiaalityö, perheneuvola, koulu ja oppilashuolto sekä muut asiantuntijatahot. Lisäksi kuntoutussuunnitelmat päivähoidossa olevalle lapselle tehdään yleensä moniammatillisessa yhteistyössä terapeuttien, päiväkodin työntekijöiden, lapsen vanhempien ja muiden mahdollisten asiantuntijoiden kanssa. Kuntoutus monesti myös toteutuu osittain päiväkotiympäristössä. Yhteistyökumppaneiden moninaisuudesta huolimatta käytännön yhteistyö päivähoidon ulkopuolisten toimijoiden kanssa koettiin suhteellisen vähäiseksi, useimmiten se rajoittuu papereiden siirtämiseen. (Päiväkotihaastattelut Hollolassa 2008.)

Neuvolan kanssa tehtävä yhteistyö sisältää päiväkotihenkilökunnan mukaan lähinnä 5-vuotiaille tehtävän kehu-tarkastuksen tiimoilta käytävää yhteydenpitoa, etupäässä papereiden siirtoa päiväkodista neuvolaan päin. Päiväkodilla koettiin neuvolan henkilökunta suhteellisen vieraaksi. Neuvolan asiakaskunnan aluejako ei vastaa päiväkotien toiminta-alueita, mikä jarruttaa omalta osaltaan yhteistyön tekemistä nimikkotyöntekijöiden tai -yksiköiden kesken. Tosin pienen kunnan todettiin helpottavan yhteistyökumppaneiden tutustumista toisiinsa, työntekijät saattavat olla entuudestaan tuttuja muista yhteyksistä. Päiväkodeissa toivottiin enemmän yhteydenpitoa päiväkodin ja neuvolan välille, yhteydenotot herkemmin myös neuvolasta päin olisivat toivottuja. Neuvolassa lapsi käy kerran vuodessa, päiväkodissa joka päivä, joten tieto lapsesta ja perheestä on hyvin erilaista. Yhteydenpitoa ja tiedonsiirtoa estäväksi tekijäksi miellettiin salassapitovelvollisuus, vaikka myönteisiäkin kokemuksia tiedonjakamisesta löytyi. (Päiväkotihaastattelut Hollolassa 2008.)

Arkityössä tärkeäksi ja eniten käytetyksi asiantuntijatuoksi työssä koettiin päivähoidon ja päiväkotien omat erityislastentarhanopettajat. Joidenkin päiväkotien työntekijöiden mukaan erityislastentarhanopettajan apu on riittävän lähellä ja hyvin nopeastikin saatavilla. Erityislastentarhanopettajan työpisteen sijoittumisessa päiväkotiin nähtiin kaksisuuntainen etu: päiväkotityöhön saatavilla oleva tuki on helposti käytettävissä, ja lisäksi erityislastentarhanopettaja saa todellisemman käsityksen päiväkodin asiakkaiden ja alueen lapsiperheiden tarpeista. Osa työntekijöistä koki, että nimenomaan kuntouttavaan varhaiskasvatukseen kaivattaisiin lisäresurssia jakamaan erityislastentarhanopettajan valtavaa työmäärää. Nykyisin on paljon lapsia, joilla on eri syistä johtuvia erilaisia vaikeuksia. Haastateltujen mukaan lisäresurssi voisi olla joko resurssilastentarhanopettaja tai perhetyöntekijä. (Päiväkotihaastattelut Hollolassa 2008.)

Perhetyön ja päivähoidon keskinäistä suhdetta työntekijät kuvasivat kehittyväksi alueeksi, jonka yhteistyökäytäntöjä haluttaisiin kehittää. Tähän suhteeseen on saatanut päiväkotien työntekijöiden mielestä vaikuttaa myös perinteinen piilotteleva asenne, perhe ei halua kaikkien tietävän heidän asioistaan. Perheet mieltävät perhetyön ja lastensuojelun asioiksi, joista ei kehdeta puhua. Helposti niihin yhdistetään myös ajatus ja pelko huostaanotosta. Perhetyössä taas ehkä edelleen mielletään päivähoiton asiakkaaksi enemmänkin vain lapsi kuin koko perhe. Päivähoidon ja perhetyön välistä suhdetta on perinteisesti sävyttänyt salassapitovelvollisuus, mutta viime aikoina on joidenkin perheiden kohdalla saatu myös hyviä kokemuksia säännöllisestä yhteydenpidosta vanhempien luvalla. Moniammatillinen työskentely helpottaisi kaikkien työntekijöiden toimintaa, kun kaikilla olisi asiasta sama tieto. (Päiväkotihaastattelut Hollolassa 2008; Peruspalvelukeskus Oivan perhetyö ja ehkäisevä perhetyö 2008.)

Perhetyöntekijät näkisivät yhteiset koulutukset hyvinä, opetellaan tekemään moniammatillista yhteistyötä ja mietitään missä muodossa se perhettä eniten hyödyttää ja vie eteenpäin. Voisi olla hyvä jakaa tietoa siitä, mikä kuuluu kenenkin työhön. Kaikille ei ole selvää, mitä kuuluu esimerkiksi perhetyöntekijän tai päiväkodin työntekijän työnkuvaan. (Päiväkotihaastattelut Hollolassa 2008; Peruspalvelukeskus Oivan perhetyö ja ehkäisevä perhetyö 2008.) Vaitiolovelvollisuuteen liitty-

viä säädöksiä pidetään yleisesti eri tahojen yhteistyötä haittaavana ongelmana. Mikäli asiakkaalta kysytään lupa tietojen vaihtoon, ei vaitiolovelvollisuussääntöjä rikota. Ja kun asiakas on itse mukana verkostokokouksessa, tietojen vaihto on joustavaa ja asiakas pystyy itse osallistumaan siihen, miten hänen tietojaan käytetään. (Vilén, Leppämäki & Ekström 2002, 158.) Tilanteessa, jossa sekä perhetyöllä että päivähoitolla on yhteinen asiakas, voisi yhtenä ratkaisuna olla moniammatillinen yhteistyöpalaveri. Sen toteuttamiseksi eettisten periaatteiden mukaan näkisimme mallin, jossa palaverin alussa käsitellään lasta koskevia asioita, johon liittyvät niin perhetyö kuin päivähoito. Kun päivähoitoon liittyvät asiat on käsitelty, voidaan jatkaa vain perheen ja perhetyön kesken perheen muiden asioiden käsittelemistä.

Päiväkodin työntekijöitä askarrutti muun muassa tilanne lastensuojeluilmoituksen tekemisen jälkeen. Ilmoituksen tekeminen on aina riski perheen ja päiväkodin väliselle suhteelle, perhe tuntee siinä tilanteessa joskus tulleen petetyksi päiväkodin taholta. Päiväkotihenkilökunta jää tämän jälkeen helposti huolestuneena seuraamaan perheen tilannetta ilman todellista tietoa tilanteen etenemisestä. Kuitenkin avoimella yhteistyöllä voitaisiin tukea perhettä työskentelemällä yhdessä heidän parhaakseen. Kaikkea ei perheen tilanteesta tarvitse päiväkodissa tietää, mutta luontevaa olisi toimia yhteistyössä. Huoli lapsesta tai perheestä nousee kuitenkin usein päiväkodissa, jossa ehkä myös perhetyöntekijä tapaa lapsia tai tehdään alkukartoitusta. Toive yhteistyön kehittämistä nousi kaikista haastattelemistamme päiväkodeista. (Päiväkotihaastattelut Hollolassa 2008.)

8 KOKEMUKSIA PERHETYÖSTÄ PÄIVÄHOIDOSSA

Perhetyötä on toteutettu päivähoitossa aiemminkin muun muassa erilaisissa projekteissa. Paikoin on toimintamalleja jopa vakinaistettu. Hollolan kunta oli mukana Mannerheimin lastensuojeluliiton Lapsiperheprojektissa vuosina 1996–2000, jota rahoitti Raha-automaattiyhdistys. Projekti oli tarkoitettu lasta odottavien ja alle kolmevuotiaiden lasten perheille ja sen piiriin hakeutui perheitä, joille eivät ennaltaehkäisevät neuvolapalvelut riittäneet ja jotka eivät vielä tarvinnut lasten-

suojelun palveluita. Projektissa kehiteltiin varhaisen tuen malli perhetyöhön vastaamaan perheiden tarpeita. Hollolassa perhetyöntekijöitä oli projektin aikana kolme. Varhaisen tuen malli sekä ennaltaehkäisy toteutuivat projektissa usealla eri tasolla. Kustannukset perhettä kohti jäivät suhteellisen pieniksi, näin varhaisvaiheen sijoituksilla voitiin ehkäistä tuntuvasti kalliimpien palvelujen käyttöä ja samalla parantaa perhe-elämän laatua. Lapsiperhe-projektin lopputulema oli seuraava: ”Kyllä, projekti oli yhteiskunnallisesti hyödyllinen ja projektissa toteutettuun lapsiperheiden varhaiseen tukeen kannattaa panostaa jatkossakin.” (Häggman-Laurila, Euramaa, Hotari, Kaakinen & Hietikko 2001, 4, 29, 50, 74).

Hyvinkäällä toteutettiin ajalla 1.8.2000 – 31.7.2003 Jussinlinnan päivähoiton vanhempien kasvatustyön tukiprojekti. Projektin vetäjänä toimi silloin määrääkainen perhetyöntekijä. Sen aikana kehiteltiin uusia toimintamalleja varhaisen tuen tarjoamiseen perheille ja lasten vanhempien kasvatustyön tukemiseen. Sen aikana saatiin vastauksia siihen, miten päivähoitossa voidaan vanhemmuutta tukemalla ehkäistä lasten ja perheiden pahoinvointia sekä estää syrjäytymistä. Varhain tarjotulla avulla vältetään ongelmien kasautumiselta ja vähennetään erityispalvelujen tarvetta jatkossa. Ennalta ehkäisemällä saavutetaan yhteiskunnassa suuria säästöjä. Kokemukset olivat niin myönteisiä, että projektin päätyttyä perhetyöntekijän toimi vakinaistettiin 1.8.2003 alkaen. Vakanssi siirrettiin sosiaalitoimesta päivähoiton resursseihin ja työtä päätettiin jatkaa projektissa toteutetulla tavalla Jussinlinnan päivähoitossa. (Jussinlinnan päivähoiton vanhempien kasvatustyön tukiprojekti 2003, 4–5, 20.)

Jussinlinnan päivähoiton johtaja Soili Kohtamäen ja perhetyöntekijä Eeva Alaten Tensiön (14.5.2008) mukaan suurin projektin mukanaan tuoma muutos oli asennemuutos päiväkotityöskentelyssä. Asiakkaana nähdään yhä vahvemmin koko perhe, ja avoin keskustelu on lisääntynyt työyhteisössä, kuten myös huolenpuheeksiotto vanhempien kanssa. Ennen lapset leimautuivat helpommin, nykyisin ymmärretään, että lapsen huono käytös on oire jostakin muusta. Jussinlinnassa painottuu yhteisöllisyys. Yhteistyötä lapsen parhaaksi vanhempien, päiväkodin työntekijöiden sekä perhetyöntekijän kesken värittää tasa-arvoisuus, asioiden ja ratkaisujen miettiminen yhdessä. Jussinlinnassa todetaan muuallakin päivähoitos-

sa työntekijöillä olevan paljon tietoa ja osaamista, jota voisi enemmän käyttää vanhempien ohjaamiseen ja asioihin tarttumiseen. Kasvatukseen liittyvien ongelmien ratkaisemiseen ei välttämättä tarvita perhetyöntekijää, mutta Jussinlinnassa on koettu työskentelyä helpottavaksi tieto siitä, että perhetyöntekijä on saatavilla tarvittaessa. Perhetyöntekijä tapaa perheitä heidän kotonaan tai päiväkodilla tarpeen mukaan. (Kohtamäki & Ala-Tensiö, 14.5.2008.)

Työskentelykenttien yhdistäminen yli hallintorajojen mahdollistaa myös uusien työmuotojen kehittämisen. Näin parhaimmillaan mahdollistuu kaikkien perheenjäsenten erityistarpeisiin vastaaminen keskitetyissä palveluyksiköissä. Esimerkiksi päiväkodeissa, joissa koko perhe voi tulla opettelemaan arkea ja yhdessä toimimista, vahvistetaan ja lisätään täten kaikkien perheenjäsenten voimavaroja. Tällöin perheellä on mahdollisuus kokea, että he ovat yhdessä vahvoja ja kykenevät myös itsenäisesti selviytymään arjesta ja tekemään päätöksiä sen sijaan, että avuttomuuden edessä lapset otetaan huostaan ja vanhemmat viedään hoitoon. (Vilén, Leppämäki & Ekström 2002, 154.) Myös Jussinlinnassa on uutena työmuotona otettu vanhempia päiväkotiin työharjoittelujaksolle oman lapsensa päiväkotiryhmään tiimin jäseneksi. Ohjaajana toimii tällöin yksi kasvattajista, ja tavoitteiden suunnittelussa on perhetyöntekijä mukana. (Kohtamäki & Ala-Tensiö, 14.5.2008.)

Päiväkodin toiminnassa perheiden tilanteet voidaan ottaa huomioon mukauttamalla toimintaa tarpeiden mukaan. Esimerkiksi toimintatuokioita voidaan vähentää ryhmässä, jossa lapset kärsivät keskittymisvaikeuksista. Sen sijaan voidaan antaa enemmän aikaa yksittäiselle lapselle ja perheelle. Perheen hyvinvointi vaikuttaa yleensä suoraan lapsen hyvinvointiin. Jussinlinnassa on tehty yhteistyötä neuvolan kanssa säännöllisten yhteistyöpalaverien muodossa. Salassapito-ongelma on ratkaistu pyytämällä vanhemmilta lupa tiedonsiirtoon, tai kutsumalla vanhempi mukaan palaveriin. Yhteistyön edellytyksiä ovat osapuolten tahto siihen ja asioista keskusteleminen. Jussinlinalaiset jakavat mielellään tietotaitoaan ja kehittelemiään työvälineitä muidenkin käyttöön. Projektin myötä alkaneiden toimintatapojen tuomia säästöjä on mahdotonta faktoina mitata, mutta Jussinlinnassa tiedetään tehdyksi merkittäviä interventioita, joilla on pelastettu perheitä. (Kohtamäki & Ala-Tensiö, 14.5.2008.)

Hattula ja Hämeenlinna toteuttivat yhdessä KIMPPA perhetyö päivähoitossa – hankkeen 4.8.2003 – 31.12.2005. Siinä perhetyöllä tarkoitettiin perheiden ja päivähoiton henkilöstön välistä yhteistyötä ja hankkeen tarkoituksena oli kehittää helposti lähestyttäviä perhepalveluita päivähoitoon. Hankkeen tavoitteina oli lasten ja perheiden hyvinvoinnin lisääminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen varhaisella matalan kynnyksen tuella. (KIMPPA perhetyö päivähoitossa 2003–2005.)

Syksyllä 2004 aloitettiin Savonlinnassa uutena ennaltaehkäisevänä työmuotona päivähoiton perhetyö varhaiskasvatuspalvelujen osana. Toiminta-ajatuksena on tarjota perheille heidän tarvitsemaansa tukea muuttuvissa elämäntilanteissa vahvistamalla perheen omia voimavaroja ja tukemalla arjen sujumista keskustelemalla tai yhdessä tekemällä. Päivähoiton perhetyössä on kaksi perhetyöntekijää ja heitä ohjaa päivähoiton perhetyönohjaajana päiväkodin johtaja. (Päivähoiton perhetyö 2008.)

Helsingin kymmenellä asuinalueella toimi vuosina 2001 – 2004 varhaisen tuen hankkeita. Hankkeiden lähtökohtana oli kielteiseen sosiaaliseen ja alueelliseen eriytymiseen vaikuttaminen. Kohderyhmänä olivat alle kouluikäiset lapset ja pikkulapsiperheet, erityisen huomion kohteena ollen maahanmuuttajataustaiset lapset ja perheet ja heidän kotoutumisensa. Hankkeissa kehitettiin varhaisen puuttumisen työskentelymenetelmiä, joiden tarkoituksena oli tukea lapsia ja perheitä ennen ongelmien kärjistymistä. Esimerkiksi Kontulassa hankkeet olivat ”Perhetyö päiväkotiki Pihapirtissä ja moniammatillisen työn kehittäminen” ja ”Puheeksiottamisen työmenetelmien kehittäminen päiväkotiki Liinakossa”. (Monto & Simojoki-Tavi 2005, 1.)

Turun seudulla toteutettiin vuosina 2001 – 2003 Sateenkaari Koto ry:n päiväko-deissa Kasvuturve-projekti, jossa keskeisenä tavoitteena oli hakea uusia menetelmiä lasten vanhempien tukemiseen heidän kasvatustehtävässään. Sateenkaari Koto ry:ssä toiminta pohjautuu kaikkien lasten kanssa työskentelevien ja elävien aikuisten välisten suhteiden arvostamiseen ja hoitamiseen. Luottamus voi syntyä vain jos ihmiset tutustuvat toisiinsa. Kaikkien osapuolten toiveet ja tarpeet tulisi kuulla ja niihin vastata yksilöllisesti. Perheiden erilaisuuden kunnioittaminen ja arvosta-

minen saa työntekijät kunnioittamaan ja arvostamaan myös toisiaan. Vuoropuhelun syntymistä edistettiin järjestämällä henkilökunnan yhteisillä koulutuspäivillä entistä enemmän mahdollisuuksia työntekijöiden väliselle keskustelulle, ja vastaavasti vanhempainilloissa keskinäisiä keskustelutilaisuuksia lasten vanhemmille. (Keskinen & Virjonen 2004, 18–26, 70–71, 140–142.)

Projektin taustalla oli koko perheen asiakkuus päiväkodissa sekä varhainen tuki perheille, jotka sitä tarvitsevat. Tukimuotoja vanhemmille haettiin perheterapeuttisen koulutuksen saaneiden kahden projektityöntekijän ja päiväkotien työntekijöiden yhteistyöllä. Projektin sijoittumista päivähoitoon perusteli matala kynnys avun hakemiseen, onhan päivähoito valtaosalla perheistä tiiviisti heidän arjessaan mukana. Liian aktiivisen perhetyön korostamisen riskinä kuitenkin pidettiin sitä, että päiväkotia saatetaan virheellisesti ajatella tarkoitetuksi niille perheille, jotka kokevat elämänsä erityisen ongelmalliseksi. Tällainen käsitys saattaa johtaa asiakkaita hakemaan päivähoitopalvelua jostain ”tavallisemmasta” päiväkodista. Henkilökunta arvioi projektin edistäneen heidän taitojaan vanhemmuuden tukemisessa. Sen myötä vanhemmuuden tukeminen päivähoidossa on myös noussut tärkeämpään osaan heidän työssään. (Keskinen & Virjonen 2004, 18–26, 70–71, 140–142.)

Käyttökelpoiseksi välineeksi lasten kuulemiseksi ja heidän ääniensä esiin tuomiseksi löydettiin Kasvuturve-projektin myötä sadutus. (Keskinen & Virjonen 2004, 140–142.) Sadutusmenetelmän avulla aikuisille tarjoutuu mahdollisuus sukeltaa lasten maailmaan ja antaa tilaa heidän omille ajatuksille ja aloitteille. Sadutus tuo esiin lasten oman kulttuurin ja sen rikkauden. Sadutetut lapset oppivat rohkeammin ilmaisemaan itseään ja tuomaan ehdotuksiaan oma-aloitteisesti esiin. Käytännössä sadutusta toteutettaessa aikuinen pyytää lasta kertomaan sadun, sellaisena kuin lapsi itse haluaa. Aikuinen kirjaa sen juuri niin kuin lapsi sen kertoo. Lopuksi tarina luetaan, ja jos lapsi haluaa, sitä voidaan muuttaa tai korjata. (Karlsson 2005, 41, 116.)

9 PROJEKTIN LÄHTÖKOHDAT

9.1 Projektin tarkoitus ja tavoitteet

Projektin päämääränä oli luoda ajankohtaiseen tarpeeseen vastaavia työvälineitä päiväkodin arkeen. Kartoitimme päiväkotien ja niiden asiakasperheiden sekä päiväkotien ja perhetyön välistä yhteistyötä. Kartoituksen pohjalta nousi yhteneviä tarpeita, joita vastaamaan etsimme erilaisia työmenetelmiä perheiden kanssa työskentelyyn.

Välittömänä tavoitteena oli kehittää dialogista yhteistyötä päivähoitoon linkittyvien toimijoiden välillä. Dialogisen yhteistyön pohjalta pyrimme löytämään uusia toimintatapoja ja malleja toteutettavaksi työskentelyssä perheiden kanssa. Työntekijöiden työssä jaksamisen kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että heitä ympäröi mahdollisimman monipuolinen ammatillinen tukiverkosto ja heillä on käytössään tarpeita vastaavia menetelmiä. Tavoitteena oli myös tehdä perhetyön tarve näkyväksi ja nostaa asia ajankohtaiseksi keskustelunaiheeksi.

Pitkä tähtäimen tavoitteena opinnäytetyössämme oli lastensuojelutarpeen vähentäminen ja sitä kautta taloudellisten kustannusten pienentäminen. Tarkoituksena oli myös madaltaa kynnystä huolen puheeksiottoon sekä ehkäisevän avun vastaanottoon ja saamiseen. Tavoitteena oli myös työtä tekevien yhteisöjen lähentäminen ja asennemuokkaus moniammatillisuutta hyödyntämällä. Näimme tärkeänä perheiden varhaisen tukemisen ennen suuria ongelmia.

9.2 Yhteistyötahot ja kohderyhmä

Kartoitimme perhetyön tarvetta päiväkodeissa Hollolan kunnan alueella, erityisesti niissä päiväkodeissa, jotka toimintamuotonsa tai sijaintinsa vuoksi joutuvat vastaamaan keskimääräistä suurempiin haasteisiin. Päiväkodit sijaitsevat alueella jossa on paljon kunnan vuokrataloja. Tämä tuo päiväkotien asiakaskuntaan omat haasteensa. Halusimme tuoda esille myös vuorohoidon tuomat erityispiirteet päi-

vähoitoon. Valitsimme kohteeksemme Hollolan kuntakeskuksen alueelta kolme päiväkotia, Hiekkalinnan, Ylikartanon ja Viirikukon päiväkodit, ja niiden työntekijät ja asiakasperheet. Rajasimme päiväkotien määrän kolmeen, uskoimme asiakasmäärän olevan riittävä tarvekartoitukseen. Tämä osoittautuikin hyväksi ratkaisuksi aineiston käsittelyn kannalta. Halusimme saada laajemman kokonaiskuvan alueen perheiden tarpeista, ja tässä näimme perhetyöntekijät tärkeänä linkkinä. Haastattelimme Peruspalvelukeskus Oivan ehkäisevän perhetyön työntekijöitä, ja keräsimme ajatuksia myös muilta Oivan perhetyöntekijöiltä.

9.3 Toteutus

Kehittämiskumppanuus Hollolan kunnan kanssa lähti liikkeelle yhteydenotolla päivähoidon vastaavaan Merja Kylmälään sekä liikelaitos Oivan hyvinvointijohtajaan Mika Forsbergiin. Tämä tapahtui sähköpostin välityksellä maaliskuussa 2008. Tiedustelimme heiltä kiinnostusta ja yhteistyöhalukkuutta opinnäytetyön aiheeseemme ja he olivat innostuneita aiheesta. Lähetimme myös opinnäytetyömme projektisuunnitelman heille luettavaksi. Haimme tarvittavat tutkimusluvut Hollolan kunnan sivistystoimen ja liikelaitos Oivan edustajilta. Mika Forsbergiltä tiedusteltiin hänen mielipidettään siitä, ketkä perhetyön edustajat olisivat sopivimpia yhteistyökumppaneita opinnäytetyömme kannalta. Hän ehdotti yhteistyötä ehkäisevän perhetyön edustajien kanssa. Ehkäisevän perhetyön yhdyshenkilönä toimi hyvinvointipäällikkö Sirpa Ernvall. Hän sai myös luettavakseen projektisuunnitelmamme.

Kävimme henkilökohtaisesti Viirikukon, Hiekkalinnan sekä Ylikartanon päiväkodeissa kertomassa opinnäytetyömme aiheesta ja tiedustelemassa kiinnostusta lähteä mukaan yhteistyöhön. Aihetta pidettiin päiväkodeissa tärkeänä ja kaikki päiväkodit lupautuivat mukaan kehittämiskumppanuuteen. Jokaisen päiväkodin kohdalla tämä piti sisällään tiimeissä tehtäviä kirjallisia pohdintoja antamiemme aiheiden pohjalta (liite 3). Sovimme samalla ryhmähaastattelujen ajankohdat päiväkoitain. Toivomuksena oli, että jokaisesta päiväkodin tiimistä pääsisi yksi edustaja haastatteluun. Lisäksi kerroimme myöhemmin toteutettavasta kirjallisesta asiakas-

kyselystä sekä syksyllä tapahtuvasta päiväkotien, ehkäisevän perhetyön sekä meidän yhteisestä ideariihestä.

Viirikukon päiväkodin ryhmähaastattelu toteutettiin 18.4.2008. Paikalla oli meidän lisäksi kolme päiväkodin edustajaa. Tunnelma oli positiivinen ja aiheesta keskusteltiin vilkkaasti. Hiekkalinnan päiväkodin ryhmähaastattelun toteutimme 22.4.2008 päiväkodin neljälle työntekijälle. Hiekkalinnan päiväkodissa erityisesti vuorohoidon tuomat haasteet nousivat keskusteluissa pinnalle, juuri tästä syystä opinnäytetyömme aihe koettiin tärkeäksi. Ylikartanon päiväkodissa haastattelimme viittä työntekijää 9.5.2008. Ylikartanossakin aihe koettiin toisaalta tärkeäksi, mutta resurssit perheiden tukemiseen riittämättömiksi. Kaikki ryhmähaastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin. Aikaa jokaiseen haastatteluun oli varattu kaksi tuntia ja tämä aika riitti hyvin. Koimme hyväksi että työntekijät olivat valmistautuneet haastatteluun ennakkoon lähetettyjen kysymysten avulla. Tämä mahdollisti sen että kaikkien työntekijöiden ajatukset tulivat esille ja keskustelu oli syvällisempää. Haastatteluissa päiväkodin työntekijöitä pyydettiin arvioimaan tämän hetkistä yhteistyötä asiakasperheiden kanssa, perheiden yleistä hyvinvointia, yhteistyötä perhetyön ja päivähoidon välillä, käytettävissä olevia työmenetelmiä sekä resurssien vastaavuutta asiakasperheiden tarpeisiin.

Asiakaskysely (liite 2) toteutettiin kirjallisesti kohdepäiväkotien asiakasperheille 5.5. – 16.5.2008. Päiväkoteihin toimitettiin palautuslaatikot ja kyselyjen jakamisen hoitivat päiväkotien työntekijät. Asiakasperheiden kysymykset olivat monivalintatehtäviä ja koskivat päiväkodin kanssa tehtävää yhteistyötä, kasvatuskumppanuutta sekä mahdollisia tuen tarpeita vanhemmuuteen. Kyselyt palautettiin suljettuina vastauskuorissa, eikä asiakkaiden henkilötiedot tulleet missään vaiheessa julki. Kyselyt koottiin teemoittain.

Tutustuimme erilaisiin päivähoidossa toteutettuihin perhetyöhön liittyviin projekteihin. Nostimme tärkeimmäksi Hyvinkään Jussinlinnan päiväkodissa toteutetun Jussinlinnan päivähoidon vanhempien kasvatustyön tukiprojektin (v. 2000 – 2003). Tämä kokeilu on jäänyt elämään pysyväksi käytännöksi projektin loppumisenkin jälkeen. Jussinlinnan päivähoidossa työskentelee perhetyöntekijä osana

henkilökuntaa. Kävimme henkilökohtaisesti tutustumassa Jussinlinnaan 14.5.2008. Haastattelimme päiväkodin johtajaa sekä perhetyöntekijää. Olimme lähettäneet opinnäytetyömme projektisuunnitelman sekä muutamia kysymyksiä pohdittavaksi etukäteen (liite 5). Tutustumiskäynti oli erittäin antoisa ja toi lisää intoa työskentelyymme. Saimme vahvistusta opinnäytetyömme aiheelle ja sen merkitykselle. Saimme mukaamme myös muutamia hyväksi koettuja työvälineitä opinnäytetyöhömmme. Haastattelu nauhoitettiin ja litteroitiin ja se lähetettiin tarkistettavaksi Jussinlinnaan.

Ehkäisevän perhetyön työntekijähaastattelu toteutettiin 4.6.2008 Salpakankaan terveysasemalla. Paikalla oli meidän lisäksi Peruspalvelukeskus Oivan hyvinvointipäällikkö sekä kaksi ehkäisevän perhetyön työntekijää. Lähetimme heille haastatteluun liittyvät kysymykset (liite 4) etukäteen pohdittavaksi. Keskustelussa esiin nousi päiväkodin ja ehkäisevän perhetyön yhteistyömuotojen kehittäminen. Haastattelu nauhoitettiin ja litteroitiin teemoittain. Syventääksemme perhetyön näkökulmaa lähetimme kysymykset kirjallisina myös lastensuojelun perhetyöhön. Seurauksena saimmekin kirjallisesti ajatuksia myös muilta perhetyön työntekijöiltä.

Haastattelujen jälkeen kokosimme yhteen päiväkodeista, asiakaskyselyistä sekä perhetyöstä saamamme aineiston. Työstimme aineistoa tietoperustaan pohjautuen. Aineistosta nousi esille tiettyjä yhtäläisyyksiä ja toisaalta myös eroavaisuuksia. Tämän koonnin jälkeen aloitimme sopivien työvälineiden keräämisen ja kehittelyn vastataksemme haastatteluissa esiin nousseisiin teemoihin. Päädyimme kokoamaan työvälineet menetelmäkansion muotoon.

22.8.2008 toteutettiin jo keväällä sovittu yhteinen ideariih, jossa kanssamme olivat Hiekkalinnan sekä Ylikartanon päiväkotien edustajat. Alun perin ajatuksena oli, että jokaisesta päiväkodista sekä ehkäisevästä perhetyöstä olisi päässyt ainakin yksi edustaja paikalle. Tämä valitettavasti ei toteutunut viime hetken aikatauluongelmista johtuen. Tapaamisen alussa kerroimme asiakaskyselyiden yhteenvedoista sekä ryhmähaastatteluissa esiin nousseista teemoista. Tapaamisessa käsitelimme keräämiämme tietoja yhtenä kokonaisuutena erottelematta eri päiväkodeista tullut-

ta tietoa. Halusimme varmistaa, ettei tekstistä voi tunnistaa asiakkaita tai työntekijöitä. Esittelimme omat ehdotuksemme työvälaineiksi vastaamaan kartoituksessa nousseisiin tarpeisiin. Etenkin päiväkotien työntekijöiden haastatteluissa esiin noussut asenneongelma herätti keskustelua ja ongelma nähtiin todellisena myös arjessa. Sovimme yhdessä että lähetämme sähköisesti valmiin työmenetelmäkoonnin arvioitavaksi päiväkoteihin syyskuun aikana. Yhteistyökumppanit tutustuivat materiaaliimme ja antoivat kirjallista palautetta työvälaineistä. Ennen opinnäytetyöraporttimme luovutusta luetimme sen vielä Peruspalvelukeskus Oivan hyvinvointipäällikkö Sirpa Ernvallilla sekä Hollolan kunnan varhaiskasvatuspäällikkö Merja Kylmällä. Palautteen perusteella teimme työhön tarvittavat korjaukset. Yhteenve-tona palautteista voimme todeta, että yhteistyökumppanimme olivat tyytyväisiä työhömmme, ja he toivat esiin arvostuksensa työtämme kohtaan.

Pohdimme menetelmäkansion muotoa ja käytännöllisyyttä. Tulimme siihen tulokseen, että laminoidut sivut lisäävät kansion ikää ja käyttömukavuutta. Kansio on helppo sijoittaa päiväkodeissa käden ulottuville. Mietimme myös menetelmäkansion jakamista sähköisessä muodossa, mutta pelkäämme sen unohtuvan yhdeksi tiedostoksi muiden joukkoon. Laminoitujen sivujen lisäksi kansiossa on osio muovitaskuissa oleville kopioitaville lomakkeille. Hollolan kunta on luvannut kustantaa kansion kunnan 14 päivähoitoyksikköön.

Ajatuksenamme on ollut menetelmäkansion juurruttaminen päivähoidon arkeen. Esittelemme opinnäytetyön ja menetelmäkansion yhteistyössä mukana olleiden päiväkotien edustajille. Tilaisuuteen kutsutaan myös muut yhteistyökumppanit. Menetelmäkansio esitellään ja jaetaan päivähoitoyksiköiden esimiehille tammi-kuussa 2009 pidettävässä julkistamistilaisuudessa. Alustavasti on keskusteltu myös opinnäytetyön esittelemisestä Hollolan lapsiperhepalvelut – työryhmässä joulukuussa 2008. Osallistumme Hämeen lasten säätiön Hyvä teko lapselle – kilpailuun menetelmäkansiollamme. Hyvä teko lapselle – kilpailussa palkitaan teot, jotka konkreettisesti ja esimerkillisellä tavalla edesauttavat lasten tai nuorten arjen hyvinvointia. Teon on oltava yhteisöllinen ja monistettava. Saimme vihjeen kilpailuun osallistumisesta eräästä yhteistyöpäiväkodista.

9.4 Arvioinnin perusta

Asiakasperheiden kyselyihin sisällytimme arviointikysymyksiä tämän hetkisestä yhteistyöstä päivähoidon toimijoiden ja perheiden välillä. Kyselyissä pyysimme arviota myös kyselyn toteutuksesta valitsemalla sopivalla ilmeellä varustetun kasvokuvan: ☺, ☹ tai ☹. Päiväkodin henkilökunta ja perhetyöntekijät saivat haastattelussa arvioida tämän hetkistä keskinäistä yhteistyötään. Haastattelutilanteissa teimme myös omia havaintojamme sanattomasta viestinnästä. Keräsimme lisäksi palautetta omasta toiminnastamme haastattelujen ohella.

Tarvekartoituksen pohjalta arvioimme ennalta laadittujen tavoitteiden saavuttamista, valittujen työmenetelmien vastaavuutta kartoituksessa nousseeseen tarpeeseen, sekä menetelmäkansion soveltamismahdollisuutta jatkoa ajatellen. Teimme väliarviota opinnäytetyön etenemisestä kukin tahoillamme sekä yhdessä pohdiskellen. Koimme avoimen rakentavan keskustelun lisäävän näkökulmia etenkin kartoituksen eri purkuvaiheissa.

Arviointi toteutui myös ohjaavan opettajan toimesta. Menetelmäkansiosta pyysimme kirjallisia arvioita yhteistyökumppaneiltamme. Toivoimme saavamme palautetta ja arviointia omasta työskentelystä myös Hollolan kunnan hallinnon edustajilta. Menetelmäkansioon kehittämämme Asennepuntarin testasimme Hollolan kunnan Vesikansan päiväkodin työntekijöillä. Valitsimme testiryhmän kartoituksen ulkopuoliselta alueelta. Työntekijät näkivät Asennepuntarin ensimmäistä kertaa sitä täyttäessään, ja antoivat tämän kokemuksen perusteella palautetta jatkamalla valmiiksi antamiamme lauseiden alkuja. Palautteen perusteella muokkasimme Asennepuntaria entistä tarkoituksenmukaisemmaksi. Saatua palautetta käsittelemme tarkemmin osiossa 11.2.1 Asennepuntari.

10 YHTEISTYÖTAHOJEN NÄKEMYKSIÄ

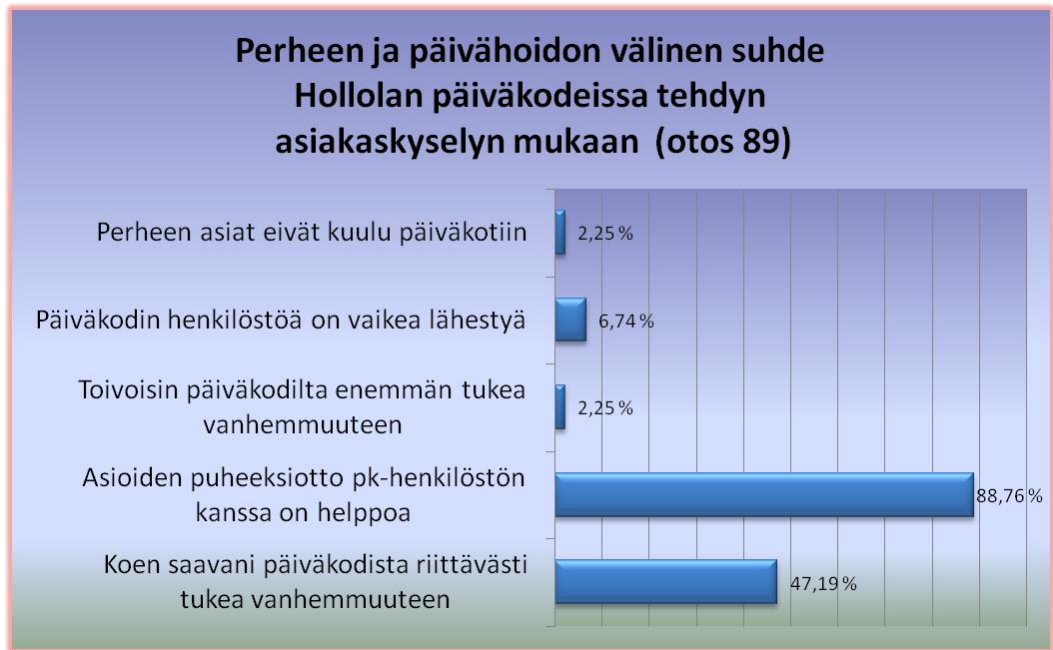
Päiväkodeissa tehdyn tarvekartoituksen pohjalta pyrimme vastaamaan mahdollisesti esiin nouseviin asiakasperheiden tuen tarpeisiin. Työstimme uusia toimintatapoja ja -malleja kehittämiskumppanuudessa päiväkotien työntekijöiden sekä

perhetyöntekijöiden kanssa. Työskentelyämme ohjaavana tekijänä tässä yhteydessä näimme dialogisuuden. Toteutimme hankkeen hyödyntäen Hollolan kunnan päivähoiton työntekijöiden sekä perhetyöntekijöiden ammatillista osaamista ja kokemusta asiakasperheiden kohtaamisessa. Sekä päivähoiton että perhetyön työntekijöiden ajatuksia on liitetty tekstiin, omiin asiayhteyksiinsä tässä työssä.

Kartoituksessa oleellisena tiedon antajana olivat myös päiväkotien asiakasperheet, jotka osallistuivat kartoitukseen kirjallisella kyselylomakkeella. Toteutimme kartoituksen laatimalla kyselyn päiväkotien asiakasperheille (liite 2). Kyselyjen jakaminen annettiin päiväkotien työntekijöiden tehtäväksi. Päiväkoteihin jätettiin palautuslaatikoita, joihin palautuskuoressa olevat vastaukset tuli suljettuina palauttaa. Kyselyistä ei tullut ilmi asiakkaiden henkilötietoja. Vastausaikaa annettiin kaksi viikkoa.

10.1 Asiakaskyselyn tuloksia

Asiakaskysely jaettiin kolmen päiväkodin 181 asiakasperheelle, ja sen palautti näistä yhteensä 89 perhettä. Vastaajista 96 % oli lasten äitejä. Keskimäärin kyselyyn vastanneiden perheissä oli kaksi lasta, ja kokemusta päivähoidosta noin 1¼ vuoden ajalta. 73 % vastaajista ilmoitti olevansa naimisissa tai avoliitossa, 13,5 % naimattomia ja 13,5 % eronneita.

Kuvio 3: Perheen ja päivähoiton välinen suhde asiakaskyselyn mukaan

Suurin osa vanhemmista oli vastausten perusteella tyytyväisiä perheen ja päivähoiton väliseen suhteeseen. 89 % vastaajista piti asioiden puheeksiottoa päiväkotihenkilöstön kanssa helppona (kuvio 3). Osa vanhemmista kuitenkin koki tilanteen negatiivisemmin, seitsemän prosenttia vanhemmista piti päiväkodin henkilöstöä vaikeasti lähestyttävänä. Vanhemmista 47 % koki myös saavansa päiväkodista riittävästi tukea vanhemmuuteensa ja vain kaksi prosenttia olisi toivonut päiväkodin taholta enemmän tukea. Kaksi prosenttia vanhemmista oli sitä mieltä, että perheen asiat eivät kuulu päiväkotiin. Alla joitakin vanhempien omin sanoin ilmaissimia kommentteja.

Päivähoitohenkilöstö kulkee rinnalla lapsen kasvussa ja kehityksessä. Parhaassa tapauksessa jaamme kokemuksemme/huomiomme lapsesta puolin ja toisin. Pääkasvatusvastuu on kuitenkin meillä vanhemmilla, emmekä koe, että tarvitsisimme tähän tehtävään erityistä tukea päivähoiton puolelta.

Lapsen oppimisesta tai kehityksestä ei saa mitään palautetta henkilökunnalta. Kaikki on aina hyvin kysyttäessä. Aina kysytään vanhempien toiveita, mutta niihin ei vastata.

Minusta päiväkodin ja kodin välinen suhde on osaltamme ainakin hyvä. Hoitajien kanssa on helppo keskustella päivittäisistä asioista ja vähän ohi aiheenkin.

Yleisesti ottaen päiväkodin tätien kanssa on ollut helppo jutella, mutta joskus aistii, että jotakin on ikään kuin hampaankolossa. Paras olisi tietty avoimuus, jos joku asia vaivaa, pyrittäisiin selvittämään.

Kodin ja hoitopaikan välinen suhde on luonteva, kuulumisia vaihdetaan puolin ja toisin.

Asioiden puheeksiottaminen päiväkotihenkilöstön kanssa on helppoa, tosin ne puheet eivät johda toteuttamiseen.

Itse olen kokenut perheen ja päiväkodin välisen suhteen toimivaksi, ja tarpeen tullen päässyt keskustelemaan ajankohtaisista asioista. Ja mielestäni päiväkodin päätehtävä on kuitenkin taata lapselle ennen kaikkea turvallinen ja viihtyisä hoitopaikka työssäolon ajaksi, ja niin myös ainakin meidän kohdalla on tapahtunut.

Kuvio 4: Vanhempien halukkuus keskustella lapsen liittyen

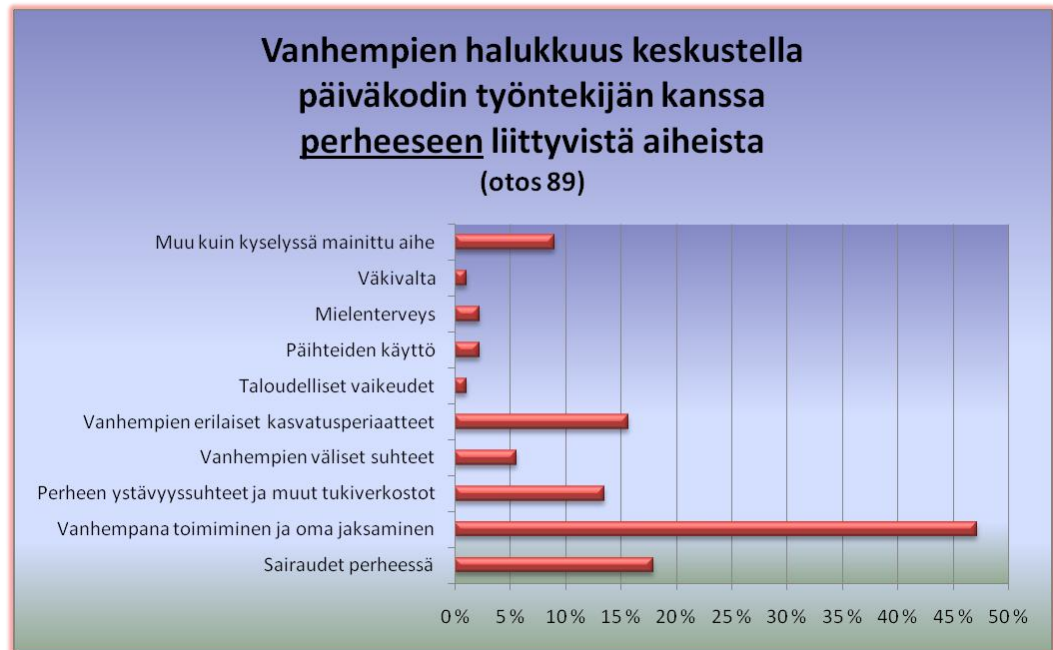
Vanhemmilla oli selkeästi enemmän halukkuutta keskustella vain lapsen liittyvistä asioista kuin koko perheeseen liittyvistä asioista. Kyselyssä nimetyistä lapsen liittyvistä keskusteluaiheista eniten kiinnosti rajojen asettaminen lapselle, 62 % vanhemmista vastasi haluavansa keskustella tästä päiväkodin työntekijän kanssa (kuvio 4). 53 % vastanneista kertoi haluavansa keskustella lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyvistä aiheista. 48 % vastaajista toivoi keskustelua aiheista tunteiden näyttäminen ja käsittely sekä lapsen perushoito. Lasta koskevat sairaudet kiinnostivat 39 %, ja kasvatusmenetelmät 36 % vastaajista.

Päivän tapahtumista voisi saada tietoa enemmän ja voisi olla vaikka jotain tapahtumia, missä voisi tutustua oman lapsen leikkikavereihin sekä heidän vanhempiinsa paremmin. Tällä hetkellä en tunne heitä ollenkaan.

Palaute lapsen sopeutumisesta, käyttäytymisestä muita kohtaan on tärkeää saada.

Vielä ei ole kokemusta vanhempainilloista, mutta ehkä niiden yhteydessä voisi käsitellä lapsen liittyviä aiheita osana kokousta.

Lapsen vanhempana haluaisin enemmän tietoa tarhan työntekijöiltä lapseni päivän kuulumisista, yleensä jos jotain kuulee, se on vain negatiivista.

Kuvio 5: Vanhempien halukkuus keskustella perheeseen liittyen

71 % vastaajista piti toivottavana keskustelua päiväkodin työntekijän kanssa liittyen perheeseen. Vanhempana toimiminen ja oma jaksaminen nousi selvästi toivotuimmaksi aiheeksi vanhemman ja päiväkodin työntekijän väliseen keskusteluun, sen nimesi 47 % vastanneista vanhemmista (kuvio 5). Keskustelua toivottiin myös sairauksista perheessä, vanhempien erilaisista kasvatuseriaatteista sekä perheen ystävyysuhteista ja muista tukiverkostoista. Vähemmän toivottiin keskustelua aiheista väkivalta, mielenterveys, päihteiden käyttö ja taloudelliset vaikeudet, mutta huomattavaa on, että niistä jokaisesta kuitenkin jotkut vanhemmat haluaisivat keskustella. 29 % vanhemmista ei kokenut tarvetta keskustella lainkaan päiväkodissa perheeseen liittyvistä asioista.

Päiväkotihenkilökunta on mielestäni osaavaa ja ammattitaitoista. Olen ollut erittäin tyytyväinen saamaani apuun, toiveet on yleensä huomioitu ja perhetilanne otettu myöskin huomioon.

Päiväkodin työntekijöiden kanssa keskustellaan jo lapsen perushoidosta, lapsen sairauksista, tukiverkostosta ja vanhempien jaksamisesta. Eli kaikesta mahdollisesta pystymme puhumaan, eikä sellaisia asioita enää ole, joista vielä haluaisimme keskustella.

Haluaisin tutustua muihin lasteni hoitoryhmän vanhempiin.

Haluamme tietää millaiset rajat ja säännöt on päiväkodissa ja voimme kertoa mitä ne on kotona, samoin kasvatustenetelmät. Mielellään kerrotaan myös miten meillä sujuu kotona sisarusten kesken ja hoidossa olevan lapsen kanssa, ja jos joku on kipeänä tai on joku murhe, joka vaikuttaa lapsen päiväkotielämään, kerromme siitä myös. Avoimesti pystymme keskustelemaan mitkä seikat vaikuttavat lapsemme hoitoon päiväkodissa.

10.2 Työntekijöiden näkemyksiä tämänhetkisestä tilanteesta

Perhetyön näkökulmasta päivähoidolla on mahdollisuus ja se on avainasemassa tekemään havaintoja lapsesta, perheestä päivittäin arjen tilanteissa. Havainnot ovat tärkeitä lapsen hyvinvoinnin kannalta. Henkilöstön koulutus ja työn antama kokemus antavat monipuoliset resurssit vastata perheen tarpeisiin – jos niitä vain käytetään. Tilanteissa, joissa selkeästi havaitaan vaaratekijöitä kasvun kannalta, olisi syytä toimia rohkeammin ottamalla yhteyttä tahoihin, joista on olemassa tietoa ja koulutusta päivähoidossa. Varhainen puuttuminen tarkoittaa varhaista puuttumista, eikä vain sen miettimistä. Lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin havainnoiminen on tärkeää. Ei pelkästään oppimiseen ja tulevaan koulussa pärjäämiseen kiinnitetty huomio riitä. Päiväkodin puolella työntekijöiden yhteinen linja haastatteluissa oli, etteivät päiväkodin tämän hetkiset resurssit riitä vastaamaan

kaikkiin perheiden tarpeisiin. Henkilökunnalla oli tunne, ettei oma ammattitaito aina riitä. Keinot ja välineet loppuvat perheiden kanssa työskennellessä. Tähän yhtenä ratkaisuna perhetyö nosti esille jo olemassa olevien yhteistyötahojen tehokkaamman hyödyntämisen. Perhetyöntekijä voisi olla päiväkodissa paikan päällä asiantuntijana perheen asioihin liittyen. Perhetyöntekijän voisi myös kutsua esittäytymään ja kertomaan työstään esimerkiksi päiväkotien vanhempainiltoihin. Avun ja tuen tarpeessa olevia perheitä on useita ja työntekijöiden työaika menee melko tarkasti perustyötehtäviin. Päiväkodeilla on valmius vastata lapsen tarpeisiin ja perushoittoon. Vanhempien kasvatustehtävää pystytään tietysin valmiuksin tukemaan. (Päiväkotihaastattelut Hollolassa 2008; Peruspalvelukeskus Oivan perhetyö ja ehkäisevä perhetyö 2008.)

Päiväkotien työntekijöiden haastatteluissa nousi esille monia toiveita oman ammattitaidon kehittämiseen ja arjen sujumisen helpottamiseen. Muista kulttuureista tulevista lapsista tarvitaan toisinaan lisää tietoa lapsen kasvatuksesta ja hoidosta. Huolen puheeksiottaminen ei koskaan ole helppo asia. Päiväkodeista löytyy huolen puheeksiottoon lomake, jonka käyttämiseen on saatu kunnan taholta koulutusta. Näihin koulutuksiin on osa työntekijöistä päässyt. Lomakkeen käyttämistä pitäisi henkilökunnan mielestä harjoitella paljon enemmän. Kriisitilanteet perheissä ja tuen antaminen näissä tilanteissa koetaan haasteellisina. Lisää neuvoja kaivattaisiin vuorovaikutukseen tällaisissa tilanteissa. Sekä päiväkodin työntekijät että perhetyöntekijät toivoivat keskinäisen yhteistyön lisäämistä ja kehittämistä. Molemmat osapuolet toivoivat toisiltaan suurempaa panostusta yhteistyön aloittamiseen, mutta ratkaisevat askeleet olivat jääneet toistaiseksi ottamatta. Perhetyö toivoi yhteisten asiakkaiden kohdalla yhteydenottoa päivähoidosta, kun taas päivähoidossa koettiin yhteistyötä rajoittavaksi seikaksi tiedonpuute siitä, ketkä ovat molempien yhteisiä asiakkaita. (Päiväkotihaastattelut Hollolassa 2008; Peruspalvelukeskus Oivan perhetyö ja ehkäisevä perhetyö 2008.)

Kun lapsi alkaa oireilla päivähoidossa rankemmin ja henkilökunnalle tulee tunne, ettei oma ammattitaito riitä, silloin apua tarvitaan jostain muualta. Haastattelujen perusteella päiväkotihenkilökunta koki joissakin tilanteissa neuvottomuutta perheen kieltäytyessä avusta, vaikka tukitoimet olisivat olleet ehdottomasti lapsen

edun mukaisia. Myös Oivan ehkäisevässä perhetyössä on havaittu, että on perheitä, jotka eivät pahoinvoinnistaan huolimatta ota apua vastaan. On myös niitä perheitä, joissa työtä tehdään, mutta tilanne ei tunnu edistyvän. Osa perheistä ei sitoudu työskentelyyn. He ottavat lastenhoitoapua vastaan, mutta eivät näe, että heillä vanhempana olisi prosessissa joku rooli. (Peruspalvelukeskus Oivan perhetyö ja ehkäisevä perhetyö 2008.) Päiväkodin henkilökunta kokee haasteellisina tilanteet, joissa perhe kohdataan lastensuojeluilmoituksen tekemisen jälkeen. Perheet saattavat joskus jopa tuntea tulleen petetyksi päiväkodin taholta. Henkilökunta joutuu kestäämään myös paljon kiukkua ja turhautumista lastensuojeluilmoitukseen liittyen, kun mitään konkreettista ei heti tapahdu. Aikaresurssi koetaan ikuisuus-kysymyksenä. Varsinkaan vanhempien kanssa käytävään keskusteluun ei tunnu riittävän aikaa. Palveluohjaus saattaa joidenkin perheiden kohdalla olla merkittävä osa perheen kanssa tehtävää työtä lapsen edun toteutumiseksi. Siihen toivottiin lisää tukea myös muilta toimijoilta, ennen kaikkea neuvolalta. (Päiväkotihaastattelut Hollolassa 2008.)

Konkreettisenä esimerkkinä työntekijöiden koulutustarpeesta nousi muun muassa aggressiivisten lasten kiinnipitämiseen liittyvät asiat. Haastavasti käyttäytyviä lapsia on yhä enemmän. Turvalliseen kiinnipitämiseen kaivattiin koulutusta. Kiinnipitotilanteita seuraavaa pahaa oloa pitäisi voida ja osata käsitellä. Henkilökunnalta nousi ajatus, että valmius kiinnipitoon ja suhtautuminen aggressiivisesti käyttäytyviin lapsiin tulisi selvittää jo työhaastattelussa. Lisäohjeistusta ja samalla resurssi- ja kaivattaisiin myös esimerkiksi inestiepäilyihin. (Päiväkotihaastattelut Hollolassa 2008.) Perhetyöstä nousi ajatus, että koulutuksiin voisi ottaa aiheeksi aggressiivisen asiakkaan kohtaamisen. Olisi hyvä tietää, miten toimia tilanteessa, jossa asiakas ei pysty hillitsemään tunteitaan. Suurin osa perhetyön asiakkaista on kuitenkin jälkeempäin sanonut, että esimerkiksi lastensuojeluilmoituksen tekeminen on ollut parasta mitä heille olisi voinut tapahtua. (Peruspalvelukeskus Oivan perhetyö ja ehkäisevä perhetyö 2008.)

10.3 Työntekijöiden ajatuksia tarpeellisista työvälineistä

Kahdessa päiväkodissa nousi esille toive omasta tai usean päiväkodin yhteisestä perhetyöntekijästä. Kaivattaisiin työntekijää, jolle voisi soittaa ja joka ottaisi perheen tilanteen hoitaakseen. Perhetyöntekijä kartoittaisi perheen tilanteen ja avun tarpeen ja laittaisi prosessin vireille. Perhetyöntekijä konsultois päiväkodin henkilökuntaa ja olisi mukana mm. vanhempainilloissa. Hän kuuluis päiväkodin ja asiakasperheiden arkeen. Samalla kynnys perhetyön vastaanottamiseen madaltuisi. Toisena vaihtoehtona henkilökunnalta nousi esiin resurssierityislastentarhanopettajan saaminen päiväkotiin. Osalla henkilökunnasta oli kokemusta siitä, että resurssierityislastentarhanopettaja työskentelee päiväkodin arjessa. Se nähtiin merkittävänä panoksena työyksikköön. Kaikkien työntekijöiden valmius tuen hakemiseen ja saamiseen oli parantunut. Työnohjaus nousi myös esille keskusteluissa. Työnohjausta ei tällä hetkellä saa ja sitä kovasti kaivattaisiin. Työntekijöiden mielestä pitäisi olla mahdollisuuksia purkaa arjessa vastaan tulleita tilanteita mahdollisimman pian tapahtuman jälkeen. Ulkopuolisen uhkan tilanteissa on pyydetty joku selvittämään ja purkamaan tilanne tapahtuneen jälkeen. (Päiväkotihaastattelut Hollolassa 2008.)

Perhetyöntekijöiltä nousi ajatus, että päiväkodissa voisi olla tiedossa polku, jonka mukaan edetään kun perheen ongelmat huomataan. Työntekijöillä pitää olla taito puheeksiottamiseen ja tieto siitä, mitä palveluita kunnalla on tarjottavana. Asian esille nostamiseen riittää, että työntekijällä on huoli. Asiat on otettava esiin ja puheeksi siellä missä tilanne syntyy ja tapahtuu. Tieto-taitoresurseja voisi tarvittaessa lisätä erilaisten koulutusten avulla. Oivan perhetyössä toivotaan uuden lastensuojelulain myötä yhteistyön ja avoimuuden lisääntyvän eri toimijoiden välillä. Tieto lastensuojelulain sisällöstä voisi olla näkyvillä ja helposti saatavilla päiväkodin arjessa. Taskisen lastensuojelulain soveltamisopas voisi olla jokaisen päiväkodin kahvihuoneen pöydällä. Tiedon lisääminen lastensuojelulain sisällöstä ja ehkäisevän työn määrittelyn tutuksi tekeminen olisi tärkeää. Lakia ei pitäisi pelätä. Ei kannata miettiä puuttumisen seurauksia kun päällimmäisenä on lapsen etu. (Peruspalvelukeskus Oivan perhetyö ja ehkäisevä perhetyö 2008.)

11 TYÖMENETELMIEN VALINTA

11.1 Perustelut menetelmävalinnoille

Lapsen kanssa toimiville voi herätä huoli, joka liittyy lapsen kehitykseen, käyttäytymiseen tai elämäntilanteeseen. Mahdollisimman varhainen tukeminen ja puuttuminen ovat tarpeen, ennen kuin vaikeudet kasvavat suuriksi. Tällöin myös tukemisen vaihtoehtoja ja mahdollisuuksia on vielä runsaasti. Huolen puheeksi ottamisen taito ja tieto siitä miten eri tilanteissa toimitaan, on ensiarvoisen tärkeää. Varhaista tukea tulisi tarjota perheelle kunnioittavasti, avoimesti ja leimaamatta. Asioiden käsittely tulisi tapahtua niin, että niin lapsi kuin koko perhekin kokisivat tulevansa arvostetuksi ja saavansa tukea. (Taskinen 2007, 16–18.)

Niin päiväkodin työntekijöiden kuin perhetyöntekijöidenkin puheista voi yhteisenä teeman nostaa esiin asennemuokkauksen tarpeellisuuden. Perinteinen ajattelumalli päiväkodissa tehtävästä työstä ja perheiden kohtaamisesta ei enää sovellu sellaisenaan tähän päivään. Monella työntekijällä on tiedostamattaan erilaisten ihmisten elämäntilanteisiin ennakkoluuloja, jotka heijastuvat omaan työhön. Sanoilla ”perhetyö”, ”lastensuojelu” ja ”ongelmaperhe” on kovin negatiivinen kaiku. Osalla työntekijöistä on edelleen päällimmäisenä ajatus, että töissä ollaan pelkäämään palkan takia, mitään ylimääräistä ei olla valmiita tekemään eikä hoitamaan. Yhteiskunnallinen tilanne ajaa kunnat palkkaamaan määräaikaisiin työsuhteisiin työntekijöitä ja tämä väistämättä vaikuttaa motivaatioon työtä kohtaan. (Päiväkohtihaastattelut Hollolassa 2008; Peruspalvelukeskus Oivan perhetyö ja ehkäisevä perhetyö 2008.)

Tekemäämme kartoitusta perustana käyttäen, pyrimme ensin löytämään valmiita, jo olemassa olevia menetelmiä perheiden tukemiseen. Asenteiden merkitys nousi esille työmme edetessä aina vain uudestaan. Emme kuitenkaan löytäneet sopivaa valmista työvälinettä niiden käsittelyyn, joten kehitelimme itse siihen tarkoitukseen soveltuvan asennepuntarin. Menetelmäkansioon on asennepuntarin lisäksi koottu joitakin mielestämme päiväkotiin soveltuvia työmenetelmiä käytettäväksi

perheiden kanssa. Menetelmäkansio on jaettu osioihin menetelmien käyttötarkoituksen mukaan.

11.2 Kaikki lähtee asenteesta

Muun muassa Jussinlinnan päivähoitossa korostettiin asenteen merkitystä työnteossa. Suurin siellä tapahtunut muutos on kohdistunut asenteisiin, nykyisin asiakkaaksi otetaan koko perhe, ei vain lapsi. Asennemuutoksen myötä heillä on lisääntynyt avoin keskustelu työyhteisössä ja huolien puheeksiotto vanhempien kanssa. Myös kynnys asioiden esille nostamiseen on madaltunut ja työntekijät ovat oppineet rakentamaan perheen kanssa tehtävää yhteistyötä perheen tarpeiden pohjalta. (Kohtamäki & Ala-Tensiö, 14.5.2008.) Tässä osiossa on esitelty välineitä asenteiden ja toimintatapojen tarkasteluun.

11.2.1 Asennepuntari

Asennepuntari syntyi haastattelujemme ja tutustumiskäyntiemme seurauksena. Asenteen merkitys huomattavimpana yksittäisenä tekijänä nousi esiin useaan kertaan, ja halusimme tuoda sen tässä näkyviin. Kokosimme asennepuntariin asioita, jotka ovat oleellisia laadukkaan päivähoitotyön toteuttamisen kannalta.

Työyhteisöön mahtuu monenlaisia näkemyksiä ja asenteita. Joskus ne jarruttavat yhteistyötä ja vaikuttavat perustehtävän suorittamiseen. Olemme kehittäneet asennepuntarin (liite 6) oman työnteon mittariksi. Sen tarkoituksena on herättää työntekijä tutkiskelemaan itseään työntekijänä, työkaverina sekä asiakastyössä. Tässä ratkaisevaa ei ole työntekijän oma näkemys työskentelystään, vaan se, miten muut näkevät hänet työssään. Huolen puheeksi ottaminen on tärkeää myös työyhteisön sisällä esiin nousevissa asioissa. Asennemuutos lähtee jokaisesta työntekijästä itsestään, mutta paras hyöty tulee kun kaikki työskentelevät yhteisen asian eteen.

Jokainen työntekijä täyttää Asennepuntari- lomakkeen henkilökohtaisesti, rauhasa ja ajatuksella. Vastaukset jäävät työntekijän omaan tietoon, mutta paras hyöty

puntarista saavutetaan keskustelemalla aiheista pienryhmissä tai koko työyhteisön kesken. Riippumatta tuloksista puntarin käyttö on saavuttanut tavoitteensa, kun se on saanut puntarin täyttäjän pohtimaan omaa asennettaan ja toimintaansa työntekijänä. Työvälinettä voi käyttää myös kehityskeskustelujen apuna.

Testasimme Asennepuntaria kartoituksen ulkopuolella olevassa Hollolan kunnan päiväkodissa. Testilomakkeita jaettiin 22 työntekijälle, ja niistä palautui 15. Pysimme päiväkodin työntekijöitä täyttämään kukin tahoillaan Asennepuntarin ja tämän jälkeen antamaan palautetta jatkamalla aloitettuja lauseita. (Asennepuntarin palautekysely 2008.)

Asennepuntaria pidettiin oman arvomaailman kehitysmittarina ja kasvattajana toimimisen reflektoinnin pohjana. Sen koettiin toimivan herättelijänä, jos vaaka painuu puntarissa lisäharjoituksen tarpeen puolelle. Silloin työväline kertoo asenteen korjaamisen tarpeesta ja pohtimisesta. Sen avulla voidaan avata asioita esimerkiksi ristiriitatilanteissa tai pohtia, miten työntekijä toimii eri tilanteissa. Palautteessa korostui Asennepuntarin käyttö hyvänä pohjana työilmapiirin arvioimiseen ja parantamiseen. Jokainen työntekijä voi pohtia ensin omaa osaansa asenteiden kautta työilmapiirin rakentajana ja osana työyhteisöä. Yleisesti Asennepuntaria pidettiin helppokäyttöisenä, kiinnostavana ja ajatuksia herättävänä itsetutkiskelun välineenä. (Asennepuntarin palautekysely 2008.)

Palautteessa pyydettiin pohtimaan Asennepuntarin käyttöä. Se nähtiin toimivaksi itsearvioinnin välineeksi. Työntekijät käyttäisivät Asennepuntaria kehityskeskustelujen tukena sekä päiväkodin yhteisissä suunnittelupäivissä ja tiimipalavereissa keskustelun herättelijöinä. Joitakin kohtia voisi palautteen mukaan käyttää soveltaen työhaastatteluihin tiimityössä. Työväline voisi olla apuna työntekijöiden välisen yhteistyön lujittamisessa, tutustumisessa uusiin työkavereihin ja oman käyttäytymisen arviointiin. (Asennepuntarin palautekysely 2008.)

Työntekijöiltä nousi joitakin parannusehdotuksia Asennepuntariin. Työvälineessä voisi olla enemmän konkreettisia esimerkkejä lasten kanssa toimimisesta, jotka herättelisivät itsetutkiskelua omasta asenteestaan työtä kohtaan. Vastausvaihtoeh-

toja olisi voinut olla enemmän kuin nykyiset kolme kohtaa. Myös vastausvaihtoehtojen sanavalintaa voisi miettiä tarkemmin, jotta ne olisivat käyttökelpoisempia jokaiseen väittämään. (Asennepuntarin palautekysely 2008.)

Päiväkodin työntekijöitä miellytti Asennepuntarissa erityisesti kysymysten subjektiivisuus, monipuolisuus ja selkeys. Lomake oli selkeä ja lyhyt, mutta se sisälsi silti tärkeitä asioita ja auttoi kokonaiskuvan hahmottamisessa omia asenteita kohtaan. Vastaustapa teki täyttämisestä nopeaa. Asennepuntarin nimeä pidettiin hyvänä ja se kuvasi työvälinettä hyvin. Myös työvälineen käyttötarkoitus nähtiin hyvänä. (Asennepuntarin palautekysely 2008.)

Palautteen antajat jäivät vielä miettimään kuinka teot osataan erottaa tekijöistä? Onko hyvä jos osaa näin tehdä ja huono asia jos taas ei osaa? Voisiko Asennepuntarissa vielä enemmän paneutua henkilökunnan välisiin tunteisiin ja yhteiseen työskentelyyn? Löytyykö työyhteisöistä aikaa yhteiseen pohdintaan Asennepuntarin pohjalta heränneisiin ajatuksiin? Päiväkodin työntekijät pohtivat myös, kuinka he voisivat hyödyntää työyksiköissään työvälinettä? Palautteista nousi esille ajatus, jonka mukaan on varmasti totta, että yksi tavoite on saavutettu, kun jokainen miettii omaa asennettaan ja toimintaansa työyhteisössä. Miten tärkeää olisi kuitenkin tuoda asiat yhteiseen käsittelyyn? Harmillisen usein se kuitenkin jää arjen tiimellyksessä liian vähäiseksi. Palautteissa pohdittiin vielä miten väline saataisiin niiden käyttöön jotka sitä todella tarvitsevat? Niin että työntekijät todella oikeasti pysähtyisivät miettimään omia asenteitaan. (Asennepuntarin palautekysely 2008.)

11.2.2 Arvostava ja eettinen työote

Maija Hansenin (2004, 6–7) mukaan arvostavalla työotteella halutaan tarjota perheiden kanssa tehtävään työhön näkökulma, joka sekä perheelle, että työntekijöille keveyttä työhön ja energiaa tähän päivään. Sen peruselementteihin kuuluvat muun muassa ihmisten arvostaminen, unelmat, arvot ja voimaantuminen. Yksi tärkeä elementti työntekijän ammattitaidon vahvistamisessa on työntekijän omien vuoro-

vaikutustaitojen tutkiminen. Jokainen tietää miltä arvostus tuntuu, varsinkin jos on jäänyt sitä ilman.

Arvostavan ja eettisen työtteen voi kiteyttää seuraaviin taustaoletuksiin.

- *Jokaisessa yksilössä, yhteisössä ja organisaatiossa on jotain toimivaa. Arvostavan silmän ja korvan periaate: ”Jokaisessa on oma kauneutensa, se on vain löydettävä”.*
- *Huomiomme kohde on todellisuutta. Jos huomiomme kohde on vioissa koemme todellisuutta virheiden kautta. Jos huomiomme on kyvyissä, voimavaroissa ja onnistumisissa, on todellisuutemme vapauttavampi.*
- *Käyttämämme kieli määrittää todellisuutemme. Tarinat, joita kerromme itsestämme ja toisistamme muodostavat totuutemme.*
- *Todellisuutta on vain nykyhetkessä ja mahdollisia todellisuuksia rajaton määrä.*
- *Tapamme tutkia asioita on aina vuorovaikutuksessa tutkimuskohteensa kanssa, ja se vaikuttaa tutkittaviin.*
- *Unelmat tuovat elämään energian, ilon ja suunnan.*
- *Ihmisten on helpompi suunnata tulevaisuuteen, kun pohjalla on menneisyyden parhaat hetket. Menneisyyden opetuksista rakentuu selviytymistarinoita. Nämä tarinat muotoutuvat yhteisöissä hiljaiseksi tiedoksi.*
- *Ihmisen menneisyys on hänen voimavarapankkinsa.*
- *Jokaisella on toiselta jotakin opittavaa*

(Hansen 2004, 9.)

Päivähoitoon sovellettaessa arvostavalla työotteella voidaan tutkia mitä hyvää perheessä jo on, ja miten sitä hyvää ja toimivaa voidaan hyödyntää tässä ja nyt perheen arjen tukemisessa. Perheen ja työntekijöiden välille syntyy dialogi, joka on perhettä kuntouttava ja voimaannuttava elementti. Näin saadaan luonnollisella tavalla luotua luottamuksellinen vuorovaikutussuhde, joka taas helpottaa ongelmista ja hankalista asioista puhumista. Tässä kohdassa työntekijän omat ennakkokäsitykset ohjaavat vuorovaikutuksen eri tasoja. On tärkeää kohdata perhe tässä ja

nyt. Toisille työntekijöille kontaktin ja arvostavan ilmapiirin luominen ja ylläpitäminen sujuvat kuin luonnostaan, toisten kohdalla se vaatii harjoittelua. (Hansen 2004, 11.)

Yksi tärkeä elementti työntekijän ammattitaidon vahvistamisessa on omien vuorovaikutustaitojen tutkiminen. Itsearviointi on osa ammatillisuutta ja välillä on hyvä pysähtyä miettimään, miten minä teen työtäni ja arvostanko ympärilläni olevia ihmisiä. Vaikka työntekijänä olisi tarkoitus toimia arvostavasti, voi alitajuisesti ja huomaamattaan toimia ongelmanhakuisesti ja tahtomattaan tukea perhettä sen ongelmissa. Varmasti jokainen tietää miltä arvostus tuntuu, varsinkin jos on jäänyt sitä ilman. (Hansen 2004, 26.)

Työntekijänä voisi hetkeksi pysähtyä pohtimaan seuraavia kysymyksiä.

- *Miltä sinusta itsestäsi tuntuu kun Sinua arvostetaan?*
- *Mitä arvostus Sinulle tarkoittaa ja miten se vaikuttaa toimintaasi?*
- *Millaista palvelua ja kohtaamista itse toivoisit saavasi asioidessasi viranomaisten kanssa?*
- *Millaisena haluaisit asiakasperheiden muistavan yhteistyön kanssasi?*
- *Miten perheen arvostus näkyy työssäsi ja organisaatiossasi?*

(Hansen 2004, 26.)

Suomalaiseen kulttuuriin kuuluu puhuminen asioista hieman väheksyvään sävyyn. Positiivinen palaute otetaan mieluummin vastaan kiertoteitse kuin kasvokkain. Harvassa työpaikassa ripustetaan seinälle kuvaa kuukauden työntekijästä. Kun arvostavassa työtöteessä puhutaan työnilosta tai keveydestä, voi se jonkun korvaan kuulostaa siltä, ettei työtä tehdä kunnolla, tai oteta sitä tarpeeksi vakavasti. Itse asiassa näkökulma on kuitenkin aivan päinvastainen. Kun perheiden kanssa prosessit etenevät ja asiat edistyvät, niin työlle asetetut tavoitteet toteutuvat. Samalla oma jaksaminen ja työssä viihtyminen lisääntyvät. Näin työstä voi löytää energiaa tuovia elementtejä. (Hansen 2004, 29.)

11.2.3 Rakentava palaute

Aallon (2002, 7, 14, 98–105) mukaan asenteiden muuttaminen edellyttää asioista avoimesti keskustelemista sekä korjaavan palautteen antamista ja vastaanottamista. Palaute on työyhteisön olemassa olevan toimimisen tason ja sen kehittymisen elinehto. Samalla mahdollistetaan sekä palautteen antajalle että saajalle oppimisprosessi. Sekä myönteisen että kielteisen palautteen antaminen ja vastaanottaminen työpaikalla on vuorovaikutusta, joka synnyttää monenlaisia tunteita. Kielteisen palautteen antaminen koetaan vaikeaksi, ja siksi sitä kutsutaan usein kriittisen palautteen antamiseksi.

Myönteistä palautetta voidaan pitää yhtenä motivoimisen tehokkaimmista keinoista. Rahallinen kannustus kuten palkankorotus motivoi usein vain hetken. Kannustuksen ja kiitoksen antaminen kantaa paljon pidemmälle ja on kustannuksista vaapaata. Parhaimmillaan myönteinen palaute lisää työntekijän osaamisen ja pystyvyyden tunnetta. Se voi kannustaa myös parempiin suorituksiin. Jotta myönteinen palaute ei jäisi vain sanahelinäksi, kannattaa myönteisen palautteen antamiseen valmistautua yhtä perusteellisesti kuin korjaavan palautteen antamiseen. (Kaski & Kiander 2005, 74.)

Vaikka palautteen merkitys tiedostetaan, on siihen suhtautuminen kaksitahoista. Toisaalta palautetta halutaan ja odotetaan, toisaalta sitä pelätään. Tosiasia on, että mikäli palautetta ei anneta, ei myöskään todellisuus muutu. Haluttua suuntaa niin työssä, kehityksessä kuin ihmissuhteissakin voidaan ohjata palautteella. Palautetta voidaan pitää sekä kompassina että kartan tarkentajana. (Kaski & Kiander 2005, 75–76; Ranne 2006, 22.)

Rakentavan palautteen antaminen ei ole helppoa ja yksinkertaista. Moni pelkää rakentavan palautteen antamisen haavoittavan vastaanottajaa, vaikka rakentavasti annettu korjaava palaute vaikuttaa juuri päinvastoin. Kokemus siitä, että pystyy muuttamaan toimintansa vahingoittavasta rakentavaksi, tekee korjaavasta palautteesta mitä syvimmin ihmistä ja ihmisyyttä kunnioittavan. Kun palautteen saaja on oppinut palautteesta ja muuttanut toimintatapaansa, hänen itsetuntonsa vahvistuu.

(Aalto 2002, 98–105, 111.) Rakentavan palautteen merkitys korostuu mielestämme myös päivähoidon arjessa. Rakentava palaute kohdistuu yleensä negatiivisiksi koettuihin asioihin. Kaikista tilanteista on kuitenkin mahdollista löytää myös jotakin positiivista, joka voidaan kääntää asiakkaalle voimavaraksi. Pienillä työntekijän tekemillä kannustavilla huomioilla voi olla asiakkaalle hyvinkin voimaannuttava vaikutus.

Suhteen tai ryhmän turvallisuus kannattaa ottaa huomioon etenkin annettaessa palautetta vaikeista asioista. Joskus voi olla hyvä miettiä kuka palautteen antaa. Pääsääntöisesti on niin, että mitä turvallisempi suhde on, sitä tuloksetkaampaa palautteen antaminen on. Joskus kuitenkin voi olla kannattavampaa, että palautteen antaa mahdollisimman ulkopuolinen henkilö, jolla ei ole tunnesuhdetta palautteen saajaan. Turhia välikäsiä vältetään kun annetaan palaute mahdollisimman suoraan henkilölle tai henkilöille, joita se koskee. (Aalto 2004, 112–113.)

Palautteen antamisessa on tärkeää oikea ajoitus sekä aitous. Parasta olisi toimia tuoreeltaan, eikä antaa asioiden jäädä pitkäksi aikaa odottelemaan. Tarvittaessa annetaan ensin tunteiden rauhoittua ja toimitaan sitten. Ajoituksessa on syytä ottaa huomioon palautteen saajan tunteet ja mielialat sen hetkisessä tilanteessaan. Palaute tulisi suhteuttaa aiheen vakavuuteen, mutta samalla täytyy huomioida myös palautteen vastaanottajan kestävyys. Haavoittuvan itsetunnon omaavalle palaute annetaan mahdollisimman hienotunteisesti ja turvallisesti, kun taas hyvätsetuntainen pystyy ottamaan vastaan hyvinkin suoraa palautetta. (Aalto 2004, 112–113; Kaski & Kiander 2005, 115.)

Vastaanottajan on helpompi ottaa palaute vastaan, mikäli tilanne on vuorovaikutteinen ja hän tuntee tulevansa oikein ymmärretyksi. Parhaimmillaan palaute on yhdessä pohdiskelevaa ja ratkaisua etsivää. Vaikka palaute annetaan rehellisesti ja avoimesti, voi palautteen antaja ilmaista asian pehmeästi. Asioiden korjaantumista auttaa usein paremmin hyväntahtoinen auttava ote, kuin kaikkikitietävä ja vahingoniloinen asenne. Liikkeelle voi lähteä esimerkiksi kysymyksillä, joilla haetaan yhdessä ratkaisuja. Tärkeää on kuitenkin kohdentaa aihe tarkasti, että syntyy yhteinen käsitys korjattavasta asiasta. (Aalto 2004, 114–115.)

Korjaavan palautteen lähtökohta on se, että sitä annetaan henkilön tekemisistä, ei ominaisuuksista, luonteesta tai persoonallisuudesta. Palautetta annettaessa on syytä varautua siihen, että korjaava palaute herättää lähes aina kysymyksiä, ajatuksia, vastaväitteitä, ihmetystä tai tarvetta selitellä. Toisilla on heti tarve käsitellä asiaa, ja osalla vasta jälkikäteen. Keskustelulle tulisi varata aikaa sekä heti palautetilanteessa että sen jälkeen. Jatkokeskustelun tarve saattaa nousta vasta palautteen vastaanottajan mietittyä asiaa yön yli. Sekä palautteen antaja että vastaanottaja ovat vastuussa keskustelun jatkumisesta. Palautteen antajan on kuitenkin syytä ottaa päävastuu tilanteesta, etenkin jos annettava palaute on ollut kovin rankkaa. Korjattavaa tilannetta voidaan tutkia myöhemmin yhdessä, ja erilaisten kysymysten avulla voidaan pohtia uusia ratkaisuvaihtoehtoja. (Aalto 2004, 116–117; Ranne 2006, 102–103; Kaski & Kiander 2005, 119.)

Taito vastaanottaa palautetta on vähintään yhtä tärkeää kuin palautteen antamisen taito. Henkilölle, joka ei ole tottunut saamaan positiivista palautetta, voi palautteen vastaanottaminen olla vaikeaa. Palautteen vastaanottaja voi vaikuttaa hämmentyneeltä ja häkeltä mielihyvältä. Rakentavan palautteen vastaanottamisen taito on sidoksissa itsetuntoon. Jos itsetunto on hyvä, on rakentavan palautteen vastaanottaminen helpompaa. Heikon itsetunnon omaavan henkilön kohdalla palautteen antajan taidoilla on erityisen suuri merkitys. Tällainen henkilö voi kokea kaiken kriittisen palautteen uhkana omalle ihmisyydelle, arvostelun kohteena ei ole suoritus vaan ihminen itse. (Aalto 2004, 132; Kaski & Kiander 2005, 116; Ranne 2006, 107.)

11.3 Keskustelun virittelyyn

Asiakaskyselyn perusteella vanhemmat kokevat tarpeelliseksi keskustelut päiväkodin henkilökunnan kanssa. Luonteva keskustelu arjen tapahtumista luo pohjaa luottamukselliselle suhteelle ja helpottaa omalta osaltaan myös vaikeiden asioiden puheeksiottamista. Keskustelun tueksi on olemassa erilaisia apuvälineitä, joista poimimme menetelmäkansioon muutaman. Valitsemamme välineet poikkeavat toisistaan käyttötarkoituksen mukaan. Niitä voidaan käyttää niin vanhempainkes-

kusteluissa kuin keskustelun virittämiseen suuremmissa ryhmissä, esimerkiksi vanhempainilloissa tai vanhempien vertaisryhmissä.

11.3.1 Vanhemmuuden roolikartta

Suomalaisessa yhteiskunnassa on viime vuosikymmenten aikana tapahtunut iso muutos vanhemmuuden roolien toteuttamisessa. Samalla kasvatukselliset arvot ovat muuttuneet, mutta se ei kuitenkaan yksin riitä selittämään vanhemmuuden roolien muutosta. Perherakenteet ovat muuttuneet ja pirstoutuneet. Perheiden sosiaaliset verkostot ovat usein olemattomat, vanhemmilla ei ole suvun ja yhteisön antamaa tukea kasvatustyölleen. On paljon perheitä, jossa yksi aikuinen joutuu kantamaan vastuun lasten kasvatuksesta. Lisäksi on uusperheitä, joissa aikuisten roolit ovat vielä jäsentymättömiä. (Helminen, 2001, 59–60.)

Työelämän vaatimukset asettavat omat paineensa vanhemmuudelle ja vanhemmat uupuvat työpaineiden alla. Vanhemmuuden rooleista elämän opettajan ja rajojen asettajan roolien toteuttaminen edellyttää jaksamista ja sinnikkyyttä. Se ei ole helppoa jos vanhempi on itse turvaton, uupunut tai hän ei saa tukea muilta aikuisilta. Vanhemmat haluavat antaa lapsilleen mahdollisimman hyvät valmiudet pärjätä ympärillä nopeasti muuttuvassa maailmassa. Tämä näkyy liiankin usein niin, että virikkeiden antajan rooli on ylikehittynyt. (Helminen, 2001, 60.)

Vanhemmuuden roolikartta on työväline, jota voidaan käyttää joustavasti tavoitteesta ja käyttötarkoituksesta huolimatta. Roolikartta on luotu keskustelun apuvälineeksi jäsentämään ja havainnollistamaan ajattelua. Työvälinettä voi muokata ja muuntaa työntekijän oman luovuuden ja intuition mukaisesti. Roolikartta ei anna valmiita vastauksia. Sitä ei voida pitää tarkkana vanhemmuuden mittarina, jonka avulla tulokseksi saadaan jokin pistemäärä. Roolikartta helpottaa vanhemmuuden kokonaistilanteen hahmottamisessa, sekä auttaa näkemään miten vanhempien roolien kehitysasteet vaikuttavat toisiinsa ja lapsen kokeman vanhemmuuden kokonaisuuteen. Kartta voi olla avuksi myös moniammatillisten tiimien muodostaessa kokonaiskuvaa ja yhteistä näkemystä perheen tilanteesta. (Helminen, 2001, 60–61,

Helminen & Iso-Heiniemi, 1999, 16.) Hollolan kunnan päiväkotihenkilöstölle on järjestetty koulutusta vanhemmuuden roolikartan käytöstä. (Päiväkotihaastattelut 2008.)

11.3.2 Perhenavigaattori

Stakesin julkaisemaan perhenavigaattoriin on koottu lapsiperheitä askarruttaviin arjen tilanteisiin sekä lapsen kasvuun liittyviä kysymyksiä tukemaan vanhempien omaa pohdintaa ja perheen keskinäistä keskustelua. Samalla ne toimivat konkreettisenä apuna yhteisen keskustelun aloituksessa perheen ja ammattilaisten välillä. Perhenavigaattori lähtee liikkeelle lapsen ja perheen arjesta ja sen muutoksista lapsen kasvaessa. Se tarjoaa tukea arjen sujuvuuden pohtimiseen ja vanhempana toimimisen tapojen etsimiseen. Kysymyskartta voidaan antaa perheelle mukaan käytettäväksi itsenäiseen pohdintaan, tai nostaa joitakin kysymyksiä yhteiseen keskusteluun perheen tilanteesta. Oikeita vastauksia näihin kysymyksiin ei ole, vaan niiden avulla on tarkoitus auttaa vanhempia löytämään itsestään vahvuuksia, uusia ajatuksia sekä tapoja toimia. Kysymyskarttaa voidaan käyttää myös lasten kuulemiseen. Perhenavigaattoriin kuuluu käyttäjän opas ja vanhemmille annettavia kysymyskarttoja, joita voi tilata Stakesilta. (Heinämäki 2008, 3–5.)

Perhenavigaattori ei lähtökohtaisesti oletta, että perheellä olisi jokin ongelma. Sen ajatus on, että perhe on muuttuva kokonaisuus, jossa liikettä on aina kasvavan lapsen ollessa jatkuvan muutoksen vaiheissa. Navigaattori ei myöskään pyri asettelemaan perheitä tiettyihin muotteihin ja malleihin. Perheet voivat pyrkiä määränpäihinsä eri tavoin, valintojen painottuessa perheen arvojen mukaan. Navigaattori auttaa löytämään palveluja matkan varrelta. Perhenavigaattoria voidaan käyttää kaikissa lasten ja perheiden palveluissa, erityisesti peruspalveluissa, kuten esimerkiksi varhaiskasvatuspalveluissa, esi- ja alkuopetuksessa, koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnassa, neuvoloissa ja terveydenhuollossa, seurakunnissa, sosiaalityössä, nuorisotyössä sekä erilaisissa vanhempainryhmissä. (Heinämäki 2008, 5–6.)

11.3.3 Keskustelukortit

Keskustelujen tueksi on valmistettu korttisarjoja, joiden käyttöä rajaa lähinnä vain käyttäjän mielikuvitus. Edullisena vaihtoehtona voidaan käyttää myös erilaisia kuvallisia postikortteja, tai erivärisiä kartonkikortteja. Mannerheimin lastensuojeluliitto myy vertaisryhmätoimintaan kehitettyjä Vertaansa vailla –keskustelukortteja, joihin on tekstin lisäksi piirretty aiheeseen liittyviä kuvia. Kortteja voikin käyttää joko sanoja tai kuvia, tai molempia korostaen.

Pesäpuu ry myy muun muassa vahvuus- ja nalle-kortteja. Vahvuuskorteissa on jokaisessa vahvuuksiin viittaava teksti. Korttien tarkoituksena on voimavaraistaa lasta tukemalla itsetuntoa, luomalla mahdollisuuksia positiiviseen muutokseen lapsen kyvyssä hahmottaa omia vahvuuksiaan ja opettamalla selviytymiskeinoja. Nalle-korttien kuvissa karhut ilmentävät tunteita ja persoonallisuudenpiirteitä. Kortit toimivat keskusteluiden tukena kun käsitellään lasten, nuorten tai vanhempien kanssa perhe-elämää, ihmissuhteita, tunteita ja identiteettiä.

Ryhmässä kortteja voidaan käyttää esimerkiksi siten, että osallistujat valitsevat kukin itseään vanhempänä kuvaavan kortin. Keskustelukorttien avulla jokainen ryhmässä olija saa luontevasti tilaisuuden kertoa ajatuksistaan. Suuremmassa ryhmässä, esimerkiksi vanhempainillassa kortteja voidaan käyttää muun muassa siten, että kiinnitetään seinille 5 – 10 korttia, joista vanhemmat valitsevat annetun ohjeen mukaan jonkin, jonka eteen asettuvat. Saman kortin eteen asettuneet voivat sitten kertoa toisilleen perusteluja valintaansa.

Korttien käyttötapaa voidaan muunnella ohjeistamalla osallistujia eri tavoin, korttien valintaperusteita vaihdellen. Voidaan esimerkiksi pyytää valitsemaan vanhempaa, lasta, parisuhdetta tai vaikka päivän mielialaa kuvaava kortti, ja perustelemaan valinta. Kortit toimivat muissakin kuin vanhempainryhmissä, niitä voidaan käyttää myös esimerkiksi työyhteisössä tai apuvälineenä lasten tunnekasvatuksessa.

11.4 Huoli herää

Tilanteessa, jossa työntekijällä on huoli lapsesta, mietityttävät myös työntekijän omat toimintamahdollisuudet. Kuinka hyvin pärjää työntekijänä ja riittävätkö voimavarat ja osaaminen, vai tarvitaanko lisää tukea tai kontrollia. (Eriksson & Arnkil 2007, 25.) Näihin kysymyksiin liittyen on tähän osioon koottu joitakin välineitä tueksi huolen kartoittamiseen ja sen mukaisten toimintatapojen löytämiseen. Päiväkotihaastatteluissa tuli esiin, että tietoa huolen puheeksiotosta on, mutta käytännössä puheeksiotto koetaan vielä haasteelliseksi. Näiden välineiden avulla voidaan tilanteita harjoitella etukäteen tai ottaa huoli käsittelyyn yhdessä perheen kanssa.

11.4.1 Huolen vyöhykkeistö

1	2	3	4	5	6	7
Ei huolta	Pieni huoli		Huolen harmaa vyöhyke		Paljon huolta	
Ei huolta lainkaan.	Pieni huoli tai ihmettely käynyt mielessä, luottamus omiin mahdollisuuksiin vahva.	Huoli tai ihmettely käynyt toistuvasti mielessä, luottamus omiin mahdollisuuksiin hyvä. Ajatuksia lisäresurssien tarpeesta.	Huoli kasvaa, luottamus omiin mahdollisuuksiin heikkenee. Mielessä toivomus lisävoimavaroista ja kontrollin lisäämisestä	Huoli tuntuva, omat voimavarat ehtymässä. Selvästi koettu lisävoimavarojen ja kontrollin lisäämisen tarve.	Lapsi vaarassa. Huolta paljon ja jatkuvasti. Omat keinot loppumassa. Lisävoimavaroja ja kontrollia saatava mukaan heti.	Lapsi välittömässä vaarassa. Huoli erittäin suuri. Omat keinot loppumassa. Muutos lapsen tilanteeseen saatava heti.

Kuvio 7: Huolen vyöhykkeistö (Eriksson & Arnkil 2007, 25.)

Työntekijän toimintamahdollisuuksien arvioimiseen kehitettiin Stakesin Palmuke-projektissa Huolen vyöhykkeistö (kuvio 7). Vyöhykkeistön avulla työntekijä voi jäsentää lasta koskevan huolensa astetta, omien auttamismahdollisuuksiensa riittävyttä sekä lisävoimavarojen tarvetta. Vyöhykkeistön avulla luodaan

varhaista puuttumista ja eri hallinnonalojen työntekijöiden yhteistyötä tukevaa kieltä. (Eriksson & Arnkil 2007, 25.)

Huolettomalla vyöhykkeellä (1) työntekijä kokee, että lapsen asiat ovat hyvin. Tällä vyöhykkeellä asioiden, mukaan lukien oman toiminnan, koetaan sujuvan odotusten mukaisesti. Lapsi esimerkiksi kasvaa, kehittyy tai oppii normaalisti ja hänellä on hyvät kasvuolosuhteet. (Eriksson & Arnkil 2007, 26.)

Pienen huolen vyöhykkeellä (2–3) työntekijä on havainnut tilanteessa tekijöitä, jotka aiheuttavat pientä huolta. Vaikka huolta esiintyisi toistuvastikin, työntekijällä on vielä vahva luottamus omiin auttamismahdollisuuksiinsa. Tämän alueen huoliin työntekijä voi tarjota omaa tukeaan, mikä helpottaa niiden puheeksiottoa. Tällä vyöhykkeellä on hyvät mahdollisuudet varhaiseen puuttumiseen ja usein tuki tuottaakin toivottua myönteistä kehitystä. (Eriksson & Arnkil 2007, 26.)

Harmaalla vyöhykkeellä (4–5) huoli on jo merkittävää ja kasvaa yhä. Työntekijän omia auttamiskeinoja ei enää ole tai ne ovat vähissä. Usko omiin mahdollisuuksiin auttaa on heikentynyt. Tämän alueen huolta on saattanut esiintyä jo pitkään, ja tällaiset asiakkuudet ovatkin kuormittavia. Tilanteeseen liittyvien osapuolten työnjako on usein epäselvä tai muiden tahojen mukanaolosta ei ole tietoa. Työntekijä on ristiriitaisessa tilanteessa kokien kasvavaa huolta, kaivaten lisää voimavaroja ja kontrollia, mutta ollen samanaikaisesti epävarma ”riittävästä näytöstä” ja pelkää liioittelevansa. Uuden lastensuojelulain mukaan kuitenkin pelkkä huoli lapsesta on peruste tehdä lastensuojeluilmoitus, joka johtaa tilanteen selvittämiseen. (Eriksson & Arnkil 2007, 26.)

Suuren huolen alueella (6–7) työntekijä arvioi lapsen olevan vaarassa. Huoli on suurta ja omat keinot ovat jo loppuneet. Tämän alueen huolet eivät anna työntekijälle mahdollisuuksia epäröidä tilanteessa. Nämä huolet ovat luonteeltaan vakavia, ja voidaan olettaa, että lapselle käy todella huonosti jos tilanteeseen ei saada muutosta heti ja toimintaan aktivoitua muutoksen kannalta välttämättömät

tahot. Tällä kriisivyöhykkeellä onkin siinä mielessä helpompi toimia kuin harmaalla vyöhykkeellä. (Eriksson & Arnkil 2007, 26.)

11.4.2 Puheeksioton ennakointi

Huolen puheeksiottamisen tueksi on kehitetty lomake, jonka avulla puheeksiottotilannetta voi ennakoida. Se soveltuu tilanteisiin, joissa työntekijä on epävarma siitä, miten lasta koskeva huoli tulisi ottaa puheeksi huoltajien kanssa. Se sisältää tiettyjä kysymyksiä, joilla puheeksiottoon voi valmistautua sekä arvioida sitä jälkikäteen. Kysymyssarja on jaettu kolmeen osaan. Ensimmäistä kysymysjoukkoa pohdiskellaan kun kyseessä on työskentelysuhde, jossa ilmenee puheeksioton tarve ja halutaan ymmärtää tilannetta lisää. Toinen kysymyssarja on tarkoitettu huoltajan tai huoltajien tapaamiseen valmistautumiseen. Näiden kysymysten tarkoituksena on auttaa löytämään arvostava, kullekin luonteva tapa ilmaista huolensa. Kolmas kysymysosio on tarkoitettu tapaamisen jälkeiseen pohdintaan. (Eriksson & Arnkil 2007, 12–17.)

Eriksson ja Arnkil (2007) ovat koonneet huolen puheeksiottamisen ”peukalosäännöt” seuraavasti:

1. *Pohdi omaa huoltasi ja mieti, missä asioissa aidosti tarvitset huoltajien apua lapsen tukemisessa.*
2. *Mieti, mikä lapsen kanssa työskentelyssä on hyvää ja toimivaa.*
3. *Pohdi, miten voisit ilmaista sekä hyvät asiat että huolesi nyt niin, ettei puheesi tule tulkituksi moitteeksi tai syytteeksi.*
4. *Ennakoi, mitä tapahtuu, jos teet sen mitä ajattelit – miten sanoihisi reagoidaan.*
5. *Etsi itsekseesi ajatuskokein ja mahdollisesti työtoverisi kanssa ääneen puhuen tapaa, joka ennakoitisi mukaan aukaisee mahdollisuuksia puhua, kuunnella ja jatkaa yhteistyön rakentamista.*
6. *Muuta lähtestymistapaasi, jos ajatuskokeesi tuottavat kielteisen tunteen – ennakoinnin siitä, että dialogiin ei päästä tai sitä ei voi pidemmälläkään aikavälillä jatkaa.*

7. *Kun tunnet, että olet löytänyt rakentavan ja kunnioittavan lähestymistavan, ota huolesi puheeksi sopivan ajan tullen ja sopivassa paikassa.*
8. *Kuuntele ja ole joustava, kysehän on kontaktissa tapahtuvasta vuoropuhelusta – älä siis toteuta aikeitasi mekaanisesti, tilanteesta välittämättä.*
9. *Pohdi, mitä tapahtui: Kävikö niin kuin ennakoit? Mitä opit? Miten turvaat osaltasi dialogin ja yhteistyön jatkamista?*
10. *Muista ennen kaikkea, että olet pyytämässä apua huoltesi vähentämiseen; lapsen asioiden kehittymisen kannalta tärkeintä on päästä jatkamaan hyvin.*

11.4.3 Perheen tuen tarpeen arviointi

Hyvinkäällä Jussinlinnan päivähoitossa käytetään perheen tuen tarpeen arviointiin lomaketta, jonka avulla on helpompi saada kokonaiskäsitys perheen tilanteesta. Heidän luvallaan olemme muokanneet lomaketta käytettäväksi myös Hollolassa. Lomakkeen aihealueet on jaoteltu lapseen, vanhempiin ja perheeseen liittyviin asioihin. Kukin osio on vielä pilkottu tarkemmin otsakkeeseen sisältyviksi aiheiksi. Lomake voidaan täyttää yhdessä vanhempien kanssa, käyttäen sitä keskustelun pohjana, tai työntekijä voi sen avulla pohtia omaa huoltaan perheen tilanteesta valmistautuessaan keskusteluun. Perheen kokonaistilanteen hahmottaminen auttaa kohdentamaan tukea oikealle alueelle, ja näin ehkä välttyään turhilta kaikkia kuormittavilta toimilta.

11.4.4 Verkostokartat

Verkostokarttaa voidaan käyttää moniin eri tarkoituksiin. Sen avulla kartoitetaan asiakkaan tukiverkostoja. Verkostokarttaa voidaan käyttää myös apuna hahmotettaessa muita perheen kanssa toimivia tahoja. Kartta mahdollistaa asiakkaan ympärillä olevan potentiaalisen tuen selvittämisen. Toisaalta sen avulla voidaan tarkastella asiakkaan elämässä olevia negatiivisia ihmissuhteita. Käytetyin verkostokartan malli Suomessa kuvaa sosiaalisia suhteita yksilön näkökulmasta (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2007, 154–155).

Verkostokartan käyttö: Asiakasta pyydetään tekemään lista kuhunkin lohkoon kuuluvista henkilöistä, joiden kanssa hän on tekemisissä. Häntä pyydetään piirtämään kutakin henkilöä vastaava merkki keskimmäisestä ympyrästä eli itsestään oikean tuntuisen etäisyyden päähän, ja yhdistämään viivalla ne henkilöt, jotka ovat yhteydessä toisiinsa. (Järvinen ym. 2007, 155.)

Kartan merkitys on siinä, että se tuo näkyväksi ihmisen ympärillä olevan verkoston, ja siinä vaikuttavat suhteet. Perheelle voi tulla joskus yllätyksenä, miltä heidän verkostonsa näyttää. Työntekijän rooli voi olla auttaa perhettä miettimään, mitä verkoston vahvistamiseksi voisi tehdä, jos tarvetta muutokseen havaitaan. Työntekijä voi rohkaista perheenjäseniä ottamaan yhteyttä sukulaisiin, naapureihin tai entisiin ystäviin. Verkostokartta on hyvä tehdä uudelleen jonkin ajan kuluttua. Näin verkostossa tapahtuneet muutokset ja niiden merkitys saadaan näkyviksi. (Järvinen ym. 2007, 155.)

Päiväkodissa voidaan tehdä verkostokartta myös lapsen näkökulmasta. Näin saadaan kartoitettua lapselle tärkeät ihmiset ja ihmissuhteet. Lapsen verkostokartta voi näyttää hyvinkin erilaiselta kuin koko perheen verkostokartta. Vanhemmat pääsevät tarkastelemaan lapsen elämää hänen näkökulmastaan. Lapsen karttaa voidaan käyttää osana kasvatuskeskustelua.

11.5 Aika toimia

Lastensuojelulaissa lähdetään siitä lapsen oikeuksien sopimuksen periaatteesta, että kaikissa lasta koskevissa lastensuojelutoimenpiteissä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Peruslähdekohtana on, että lapsen hoito ja kasvatusta ovat vanhempien vastuulla. Yhteiskunnalla on kuitenkin oma vastuunsa siitä, että lapsilla on hyvät kasvuolosuhteet ja että vanhemmat saavat tukea lasten kasvatukseen. Jos lapsesta ei pidetä riittävän hyvää huolta, alkaa lastensuojelun tarve. (Taskinen, 2007, 8.) Tosi asia on, että lapsella ei ole aikaa odottaa sopivampaa tai parempaa hetkeä. Mitä varhaisemmassa vaiheessa asioihin puututaan, sitä paremmin pystytään takaamaan parempi tulevaisuus lapselle. Usein kuulee jälkiviisautta eri tahoil-

ta, miten lapsen tai nuoren elämää kohdannut kamala asia oli ollut nähtävissä ja ennakoitavissa jo vuosia sitten. Miksi ei sitten auteta ajoissa, jos kerran ongelmat nähdään ja tiedostetaan?

11.5.1 Lastensuojeluilmoitus

Lastensuojelulain tavoitteena on huomioida vanhempien oikeus päättää lapsensa asioista ja toisaalta siinä painotetaan viranomaisen velvollisuutta kaikessa toiminnassaan ottaa huomioon ensisijaisesti lapsen etu. Uusi laki korostaa ehkäisevän lastensuojelun merkitystä, jolla tarkoitetaan lapsiperheiden auttamista ja tukemista kunnan normaalipalvelujen piirissä. Tämä velvollisuus koskee kaikkia kunnan viranomaisia. (Räty, 2007, 5–6.) Lasten hyvinvoinnista tulee huolehtia koko lähiyhteisön. Tämän korostamiseksi on lastensuojelulaissa määritelty ilmoitusvelvollisuus lapsesta, joka voi huonosti (25 §). (Taskinen 2007, 30.)

11.5.2 Lapsen ja perheen tukena Hollolassa

Erilaiset muutokset yhteiskunnassa asettavat uusia haasteita kunnille. On uudelleen pohdittava, kuinka perheiden muuttuneisiin tarpeisiin pystytään vastaamaan. Lastensuojelulaki velvoittaa kuntia kehittämään ja järjestämään lastensuojelupalveluita. Uusi lastensuojelulaki korostaa kunnan osuutta erityisesti ehkäisevän lastensuojelun toteuttamisessa auttamalla ja tukemalla lapsiperheitä kunnan normaalipalvelujen piirissä. (Taskinen 2007, 8.) Lastensuojelussa perhetyötä tehdään sen kaikilla tasoilla. Ehkäisevään työhön lasketaan kuuluvaksi kaikenlainen työ, jolla pyritään ehkäisemään erilaisia ongelmatilanteita lapsiperheissä. Yhteistyökumppaneina tällaisessa ehkäisevässä työssä ovat toimineet esimerkiksi julkisen sektorin puolelta neuvolat, päivähoito, seurakunnat ja kasvatus- ja perheneuvolat. Järjestöjä vastaavassa toiminnassa edustaa mm. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. (Saarnio 2004, 248.)

Päiväkotihaastatteluissa nousi esille tiedon puute perheiden parissa toimivista tahoista. Esimerkiksi käsitykset perhetyöntekijöiden toimenkuvista olivat kirjavia ja

puutteellisia. Kokonaiskäsitystä helpottamaan kokosimme menetelmäkansioon joitakin Hollolan lapsiperheille palveluja tuottavia tahoja sekä linkkejä, joista löytyy lisää tietoa menetelmäkansiossa esiin tuoduista työvälineistä.

12 PROJEKTIN ARVIOINTI

12.1 Oma työskentely projektissa

Työskentelyssämme merkittävänä arjen haasteena oli koko projektin ajan kolmen työssäkäyvän perheellisen opiskelijan aikataulujen yhteensovittaminen. Rikkauteena kolmen hengen työssä kuitenkin on ollut läpi prosessin jatkunut moniääninen dialogi ja sen myötä jatkuva arviointi. Tarkoin suunniteltu aikataulutus ja työnjako helpottivat työskentelyä huomattavasti. Aikataulussa oli riittävästi väljyyttä työn eri vaiheiden toteuttamiselle sekä niihin liittyvälle keskustelulle ja prosessoinnille. Oma työkokemuksemme päivähoidossa helpotti yhteistyötä päiväkotihenkilöstön kanssa. Työntekijöiden ajatukset tukivat omia havaintojamme sekä kokemuksiamme, ja niiden pohjalta oli helppo lähteä etsimään tarvetta vastaavia ratkaisuja.

Menetelmäkansion, etenkin asennepuntarin työstäminen herätti meidät itsemme-kin tarkastelemaan omia asenteitamme työntekijänä ja tiimin jäsenenä. Oma asenne on perustana missä tahansa työssä. Etenkin sosiaalialalla, jossa ollaan päivittäin ihmisten kanssa tekemisissä, ja joudutaan ottamaan asioita puheeksi, on suuri merkitys työntekijän asennoitumisella.

Aihe on meille oman työn kautta hyvin käytännönläheinen. Tämä saattoi olla yksi syy, että työ sujui pitkälti suunnitelmien mukaisesti, eikä suuria toteutukseen vaikuttavia yllätyksiä matkan varrella tullut. Vaikka meitä on kolme tekijää, oli kaikilla hyvin samankaltaisia kokemuksia, joihin projektissa esiin nousevia asioita peilasimme. Aiheeseen liittyvää kirjallisuutta oli tarjolla runsaasti. Silti aiheen rajaus tapahtui luontevasti yhteisen ymmärryksen pohjalta.

12.2 Tarvekartoitus

Asiakaskyselyt oli helppo järjestää ja yhteistyö päiväkotien kanssa toimi käytännön järjestelyissä hyvin. Aikataulut pitivät kyselyjen palautusten suhteen. Opinnäytetyöprosessin alkuvaiheessa mietimme mahdollisuutta, ettei asiakaskyselyjä palaudu riittävää määrää. Tämä pelko oli onneksi aiheeton. Kyselyitä palautui vain puolet, mutta katsoimme määrän riittävän kartoitukseen. Pääasiassa kysymyksemme koettiin helpoiksi ja palaute kyselystä oli hyvää. Meillä oli tietty ennakkoletus oman työkokemuksemme perusteella, että yhteistyössä päiväkotien ja perheiden välillä olisi kehittämisen varaa. Tämä oletus osoittautui oikeaksi myös asiakaskyselyissä.

Haastattelujen tekninen toteutus sujui mutkattomasti. Koimme hyväksi käytännön, jonka mukaan toimitimme kysymykset päiväkoteihin etukäteen. Kysymyksiä oli pohdittu tiimeissä huolellisesti ennen haastattelua. Se mahdollisti työntekijöiden osallistumisen ja äänen kuulumisen lisäksi yhteistä keskustelua ja pohdintaa työyhteisöissä. Kokemuksemme päiväkotien henkilökunnan resurssien riittämättömyydestä vahvistui haastatteluissa.

Ehkäisevän perhetyöntekijöiden haastatteluun pääsi osallistumaan vain kolme työntekijää. Näistä yksi oli esimies, ja yksi vasta viikon työtehtävässä toiminut työntekijä. Haastatteluun oli kuitenkin valmistauduttu hyvin. Ehkäisevän perhetyöntekijöiden ajatuksia mukavasti täydensivät myöhemmin muilta perhetyöntekijöiltä saamamme kirjalliset mietteet.

12.3 Menetelmäkansion arviointi

Olimme asettaneet opinnäytetyön päätavoitteeksi tarvekartoituksen pohjalta esiin nousseisiin tarpeisiin vastaamisen. Meillä oli ennakkoletus omasta työkokemuksesta johtuen, että tarvetta uusille työtavoille on olemassa. Päiväkodeissa oli ollut jo aikaisemmin keskustelun aiheena ajatus, että osana työyhteisöä voisi työskennellä perhetyöntekijä. Tämän ajatuksen innoittamana teimme tutustumiskäynnin Hyvinkäälle Jussinlinnan päivähoitoon 14.5.2008. Lähdimme vierailulle, jonka

tavoitteena oli selvittää perhetyöntekijän roolia osana päivähoidon arkea. Saimme tältä vierailulta mukaamme myös paljon uutta ajateltavaa. Tutustumiskäynnin merkittävin anti oli oivallus työntekijöiden omien asenteiden merkityksestä työn sujumiseen sekä onnistumiseen ja niiden muuttamisen mahdollisuudesta. Päiväkohtihaastatteluissa ilmeni, että työntekijöiden asenteiden vaikutusta työhön oli pohdittu myös päiväkodeissa, ja käynti Jussinlinnassa vielä vahvisti aiheen merkityksellisyyttä.

Keräsimme palautetta menetelmäkansiostamme yhteistyöpäiväkotien työntekijöiltä. Palautteen saimme sekä kirjallisena että suullisena. Päiväkodeissa työmme koettiin tärkeäksi, ja palaute oli sen suhteen hyvin positiivista. Kansiotamme pidettiin monipuolisena sekä kattavana pakettina ja sen nähtiin tuovan helpotusta ja tukea perheiden kanssa työskentelyyn. Työntekijät kokivat kansion sisältävän paljon tuttuakin asiaa, ja he arvioivat sitä hyvin arkeen toimivaksi. Hyvänä puolena pidettiin sitä, että samasta paketista löytyy erilaisia lomakkeita käytettäväksi arjen eri tilanteisiin. Menetelmäkansiota pidettiin hyvänä ideana, ja asultaan enimmäkseen selkeänä. Palautteissa odotettiin innolla valmista pakettiamme luettavaksi.

Kansion rakennetta pidettiin hyvänä. Erityisesti pidettiin ajatuksesta, että työ alkaa jokaisen omista asenteista. Tämän osion sijoittamista kansion alkuun pidettiin hyvänä. Asennepuntaria kuvattiin mielenkiintoiseksi. Myös rakentavan palautteen osio herätti ajatuksia. Se sai työntekijät miettimään palautteen antamisen ja vastaanottamisen tärkeyttä. Asennepuntari ja rakentavan palautteen ohjeistus koettiin hyviksi välineiksi työyhteisön yhteisiin tilaisuuksiin, esimerkiksi käytettäväksi tiimeissä tai talon yhteisissä palaverissa tai suunnittelupäivissä. Palautteissa tuli paljon konkreettisia esimerkkejä heränneistä ajatuksista välineiden käytön suhteen.

Perheiden kanssa työskentelevien työntekijöiden ajatuksia menetelmäkansiosta:

Roolikartta ja perheen tuen tarve arviointi sopivat keskustelun pohjaksi, työntekijän työvälineeksi kun huoli lapsesta/ perheestä nousee päiväkodissa.

Verkostokarttoja voisi hyvin tehdä esim. eskarilaisten kanssa sekä ns. ystävien verkostokarttaa.

Aion käyttää asennepuntaria jo seuraavassa työllässämme.

Asennepuntarin rakenne on selkeä, joten sieltä löytää kyllä helposti tarvitsemansa tiedon tai vaikka lomakkeen työn tueksi. Myös asennepuntarin sisältämät esimerkit eri työkalujen käyttöön saivat kiitosta, sillä niiden kautta pääsee helposti alkuun ja jokainen voi muokata toimintoja itselleen ja eri tilanteisiin sopiviksi.

Työntekijän oman asenteen nostaminen ensisijaiseksi asiaksi työkalupaketissa on hyvä asia, sillä näin sen tärkeys nousee esille ja jokainen voi pohtia ja sen kautta myös kehittää omaa ammattitaitoaan.

Tarjolla olevia tarjolla olevia valmiita välineitä on lukuisia, hetkittäin oli vaikeaa karsia joitakin menetelmiä pois. Onnistuimme kuitenkin mielestämme valitsemaan helppokäyttöisiä ja arjessa toteutettavia menetelmiä. Tavoitteena oli saada mahdollisimman käytännönläheinen työväline, joka on helposti saatavilla päiväkodin arjessa. Tässä mielessä onnistuimme hyvin. Työvälineen muodoksi valitsimme kansion sen helppokäyttöisyyden ja edullisuuden vuoksi. Konkreettinen kansio on myös helposti saatavilla sekä hyvin liikuteltavissa. Laminoituna kansio on kestävä, ja siihen voidaan tarvittaessa kerätä lisää hyviksi havaittuja välineitä.

Menetelmiä poimiessamme meillä oli melko yhtenevät käsitykset siitä, mitä olimme etsimässä. Peilaamalla kartoituksen tuloksia omiin kokemuksiimme selkeytimme tarpeita, joihin vastaavia välineitä kansioomme valitsimme. Sopivaa asenteiden työstämiseksi tarvittavaa menetelmää emme löytäneet, ja tähän tarpeeseen kehitimme itse Asennepuntarin. Mielestämme Asennepuntari täydentää kansiotamme hyvin. On olemassa paljon hienoja välineitä, mutta niille antaa merkityksen vasta niiden käyttäjä omalla asennoitumisellaan. Sen lisäksi, että halusimme ”täsmätyökalun” tähän tilanteeseen, tuntui myös erittäin hyvältä kehittää ja

luoda itse jotain, mikä toivottavasti tulee helpottamaan ja hyödyttämään toisten työtä.

12.4 Kehittämiskumppanuus

Yhteistyö sekä Hollolan kunnan että Peruspalvelukeskus Oivan kanssa lähti liikkeelle pienellä viiveellä, johtuen varmaankin kunkin työtehtävään liittyvistä arki-kiireistä. Lupa-asiat saatiin kuitenkin lopulta selvitettyä. Yhteistyökumppanit pitivät aihetta selvästi tärkeänä, ja eri tahot tarkastelivat asioita omalta kantiltaan.

Päiväkodit lähtivät innolla mukaan yhteistyöhön. Myös päiväkodeissa toimijata-solla aihe koettiin tärkeänä ja ajankohtaisena. Aihetta oli päiväkodeissa pohdittu jo aiemminkin. Toiveissa oli ollut esimerkiksi perhetyöntekijän saaminen päivä-kotiin luontevaksi osaksi päiväkodin arkea. Työntekijät toivoivat valmiin työmmе antavan heille työvälineitä tulevaisuuden arkeen. Yllätyimme päiväkotihenkilö-kunnan kirjavista käsityksistä työnkuvastaan. Osan mielestä perheiden tukeminen ei edes kuulu päiväkotityöhön.

13 POHDINTA

Koko opinnäytetyöprosessi on ollut mielenkiintoinen ja haastava. Työssä olemme saaneet syventää sekä varhaiskasvatuksen että lastensuojelun ja perhetyön opinto-jamme. Opinnäytetyömme aihe on laittanut meidät pohtimaan omaa ammatillisuutta ja ammatillista kasvua niin opiskelijoina kuin tulevina sosiaalialan toimi-joina. Mielestämme työmme on erittäin ajankohtainen yhteiskunnassamme tapah-tuvien muutosten vaikuttaessa perheiden ja lasten arkeen sekä hyvinvointiin. Ajankohtaisuutta korostaa myös uuden lastensuojelulain kunnille asettamat velvoitteet ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen puuttumiseen.

Näemme oman opinnäytetyömme merkittävänä herättäjänä ja keskustelun avaaja-na Hollolan kunnan päivähoidon kehittämisessä. Päivähoidon osalta opinnäyte-työmme on toiminut työntekijöiden äänitorvena tuoden esiin päiväkotihenkilöstön

ajatuksia omasta työstään ja sen kehittamisestä. Tiedostimme, että asenteiden nostaminen keskustelun aiheeksi tuo esiin hyvin ristiriitaisia tunteita. Näimme kuitenkin asenteiden tarkastelun ja muokkauksen erittäin merkittävänä ja kustannuksiltaan edullisena keinona vaikuttaa päiväkodeissa perheiden kanssa tehtävän työn kehittämiseen ja laatuun. Uskomme johtajan omilla asenteilla ja asennoitumisella olevan suuri vaikutus työyhteisön asenteisiin. Tästä voisi saada yhden jatkokehitystyön aiheen. Näemme johtajat oleellisessa roolissa menetelmäkansion juurruttamisessa. Mielestämme paras tapa saattaa opinnäytetyössä esiin tuomamme työvälineet arkeen, on johtajien perehdyttäminen aiheeseen.

Pelkkä opinnäytetyömme tuskin yksin muuttaa arjen toimintaa, vaan se vaatii paljon avointa keskustelua sekä yhteistyötä eri toimijatahojen välillä, myös hallintorajojen yli. Nämä eivät synny itsekseen, vaan vaativat tahtoa ja tarmoa toimia yhdessä kohti yhteistä tavoitetta. Hyvänä jatkokehitystyön kohteena näemme konkreettisen yhteistyön kehittämisen päivähoidon ja perhetyön toimijoiden välillä. Molemmilta osapuolilta nousi toive yhteisistä palavereista ja moniammatillisuuden hyödyntämisestä, mutta aloitusta yhteistyölle odotettiin vastapuolelta.

Jäimme pohtimaan päivähoidon resurssien riittävyyttä suhteessa työn kasvaviin vaatimuksiin. Päiväkodin työntekijältä vaaditaan laaja-alaista osaamista ja suhtautumista omaan työhönsä ja sen sisältämiin vaatimuksiin. Muun muassa erilaiset lait, kuten lastensuojelulaki, lisäävät omalta osaltaan työn velvoitteita. Kuitenkin taloudelliset raamit sanelevat pitkälti päivähoidon arkea. Tutustumiskäynti Jussinlinnassa herätti ajatuksen mahdollisuudesta, että ehkä Hollolankin kokoisessa kunnassa voisi päivähoidossa toimia siihen nimetty perhetyöntekijä.

Saamamme palautteen perusteella olemme onnistuneet kehittämään tarkoin kohdistettuja välineitä Hollolan päiväkoteihin. Työntekijät pitivät kansiota tarkoituksenmukaisena, selkeänä ja helppokäyttöisenä työvälineenä. Opinnäytetyömme on vastannut pitkän tähtäimen tavoitettaan, jos sen avulla voidaan varhaisella puuttumisella estää yksikin raskaampi lastensuojelullinen toimenpide. Paras kiitos työllemme on se, että se on saanut arvostusta myös Hollolan kunnan taholta menetelmäkansion rahoituksen sekä monimuotoisen positiivisen palautteen muodossa.

Unelmamme konkreettisen arkea helpottavan työvälineen luomisesta on tätä kautta toteutunut.

LÄHTEET

- Aalto, M. 2004. Parjaavasta kolautteesta korjaavaan palautteeseen. My Generation Oy. Ryttylä.
- Alasuutari, M. 2003. Kuka lasta kasvattaa. Gaudeamus. Helsinki.
- Asennepuntarin palautekysely Hollolassa 3.10.2008.
- Aula, Maria Kaisa 14.1.2008. Haastattelu Etelä-Suomen Sanomissa.
- Aula, Maria Kaisa. 2007. Stat.fi. Tilastokeskuksen asiakaslehti. 2/2007. Edita Prima.
- Bardy, M., Salmi, M. & Heino, T. 2001. Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Stakes, raportteja 263. Helsinki.
- Eriksson, E. & Arnkil, T. 2007. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Stakes. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 60. Helsinki.
- Hansen, M. 2004. Olipa kerran perhe. Arvostava työote perhetyössä. Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitto ry. Picaset Oy. Helsinki.
- Heino, T., Berg, K. & Hurtig, J. 2000. Perhetyön ilo ja hämmennys, Lastensuojelun perhetyömuotojen esittelyä ja jäsenyyksiä. Stakesin monistamo. Helsinki.
- Heinämäki, L. (toim.) 2008. Perhenavigaattori. Käyttäjän opas. Stakes. Helsinki.
- Helminen, M-L. Teoksessa Rautiainen, M.(toim) 2001. Vanhemmuuden roolikartta. Syvennä ja sovela. Suomen kuntaliitto. Helsinki.

- Helminen, M-L., Iso-Heiniemi, M. 1999. Vanhemmuuden roolikartta. Käyttäjän opas. Suomen kuntaliitto. Helsinki.
- Huhtanen, K. 2007. Kun huoli herää. Varhainen puuttuminen koulussa. Opetus 2000. PS-kustannus. Jyväskylä.
- Häggman-Laurila, A., Euramaa, K-I., Hotari, A-M., Kaakinen, J. & Hietikko, M.2001. Lapsiperheiden varhainen tuki, tuen vaikuttavuus ja kustannushyöty. Lapsiperhe-projektin loppuraportti. Käpylä Print Oy.
- Isoherranen, K. 2005. Moniammatillinen yhteistyö. Dark Oy. Vantaa.
- Jallinoja, R. 2000. Perheen aika. Otava. Helsinki.
- Jussinlinnan päivähoiton vanhempien kasvatustyön tukiprojekti v. 2000 - 2003. Loppuraportti. Perusturvakeskus. Hyvinkää.
- Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2007. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Edita Prima. Helsinki.
- Kallio-Hult, Eija. Lastensuojelulakikoulutus Hollolan kunnan päivähoiton työntekijöille Hollolan kunnanvirastolla 22.1.2008.
- Karila, K. & Nummenmaa, A. 2001. Matkalla moniammatillisuuteen. Werner Söderström Oy. Helsinki.
- Karlsson, L. 2005. Sadutus. Avain osallistavaan toimintakulttuuriin. Opetus 2000. PS-kustannus. Jyväskylä.
- Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Stakes. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. Oppaita 63. Gummerus Kirjapaino. Saarijärvi.

- Kaski, S. & Kiander, T. 2005. Tunnejohtajuus. Kuuntelua ja vaikuttamista. Edita Prima Oy. Helsinki.
- Keskinen, S. & Virjonen, H. (toim.) 2004. Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Tammer-Paino Oy. Tampere.
- KIMPPA perhetyö päivähoitossa 2003 - 2005. [verkkajulkaisu] Hämeenlinnan kaupunki. [viitattu 28.1.2008.] Saatavissa: <http://www.hameenlinna.fi/paivahoito/index.php?id=3603>
- Kohtamäki, S. & Ala-Tensiö, E. 2008. Haastattelu tutustumiskäynnillä Jussinlinnan päivähoitoon 14.5.2008. Hyvinkää.
- Kylmälä, M. 2008. Suullinen tiedonanto 26.1.2008. Hollola.
- Kylmälä, M. 2008. Suullinen tiedonanto 21.10.2008. Hollola.
- Laki lasten päivähoitosta 36/1973, 304/1983. [verkkajulkaisu]. Finlex. [viitattu 4.6.2008]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>
- Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 29.4.2005/272, 7 §. [verkkajulkaisu]. Finlex. [viitattu 6.9.2008]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050272>
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. [verkkajulkaisu]. Finlex. [viitattu 18.10.2008]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Leppiman, A., Puustinen-Niemelä, S. 2006. Moniammatillisen perhetyön oppiminen ja opettaminen. Savonia-ammattikorkeakoulun julkaisusarja B 4/ 2006. Savonia-ammattikorkeakoulu Iisalmen yksikkö. Kopijyvä. Kuopio.

- Monto, E. & Simojoki-Tavi, H. 2005. Perhetyö ja puheeksiottaminen päivähoi-
dossa. Kontulan varhaisen tuen loppuraportti. Helsingin kaupungin
sosiaalivirasto. Selvityksiä 2005:7.
- Paavilainen, E. & Pösö, T. 2003. Lapset perhe ja väkivaltatyö. WSOY. Porvoo.
- Peruspalvelukeskus Oivan ehkäisevän perhetyön kriteerit. 2008. Moniste.
- Peruspalvelukeskus Oivan ehkäisevän perhetyön prosessi. 2008. Moniste.
- Peruspalvelukeskus Oivan perhetyö ja ehkäisevä perhetyö 2008. Kirjallinen ja
suullinen tiedonanto. Hollola
- Päivähoidon perhetyö. 2008. [verkkajulkaisu]. Savonlinnan kaupunki. [viitattu
17.2.2008]. Saatavissa:
http://www.savonlinna.fi/sivistystoimi/paivahoidon_perhetyo.htm
- Päiväkotihaastattelut Hollolassa 2008.
- Ranne, J. 2006. Anna palaa! Käytännön palautetaitokirja. ai-ai Oy. Helsinki.
- Rantala, A. 2005. Perheen ja päivähoiton yhteistyö. Teoksessa Pihlaja, P. & Viita-
la, R. Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. WSOY. Helsinki.
- Räty, T. 2007. Uusi lastensuojelulaki. Edita Prima Oy. Helsinki
- Saarnio, T. 2004. Perhetyö lastensuojelussa. Teoksessa Hujala, A., Puonti, A. &
Saarnio, T. (toim.) Lastensuojelu tänään. Kustannusosakeyhtiö
Tammi. Helsinki.
- Sosiaali- ja terveydenhuollon tilastollinen vuosikirja. 2007. [verkkajulkaisu]. Sta-
kes. [viitattu 26.9.2008]. Saatavissa:
<http://www.stakes.fi/FI/tilastot/tilastojulkaisut/vuosikirja.htm#ankku>
ri3

- Sosiaalihuoltolaki 17.9.1982/710. [verkkajulkaisu]. Finlex. [viitattu 18.10.2008].
Saattavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1982/19820710>
- Taskinen, S. Lastensuojelulaki (417/2007). Soveltamisopas. Stakes. Gummerus Kirjapaino Oy. Vaajakoski.
- Tolkki- Nikkonen, M. 1990. Parisuhde, perhesuhde, olosuhde. Mikä pitää avioliiton koossa 15 vuoden jälkeen. Gaudeamus. Helsinki.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Stakes. Sosiaali- ja terveysalan kehittämiskeskus. Oppaita 56. Gummerus Kirjapaino. Saarijärvi.
- Vilén, M., Leppämäki, P., & Ekström, L. 2002. Vuorovaikutuksellinen tukeminen sosiaali- ja terveysalalla. WSOY. Juva.
- Vilén, M., Vihunen, R., Vartiainen, J., Sivén, T., Neuvonen, S. & Kurvinen, A. 2006. Lapsuus: erityinen elämänvaihe. WSOY Oppimateriaalit. Helsinki Oy.

LIITTEET

Liite 1: Opinnäytetyöprosessin aikataulu

Liite 2: Päiväkodeissa toteutetun asiakaskyselyn kyselylomake

Liite 3: Päiväkotien työntekijöille esitetyt kysymykset

Liite 4: Perhetyöntekijöille esitetyt kysymykset

Liite 5: Jussinlinnan päivähoiton tutustumiskäynnillä esitetyt kysymykset

Liite 6: Asennepuntari

Liite 7: Huomioitavaa rakentavassa palautteessa

Liite 8: Lastensuojeluilmoitus

Liite 9: Lapsen ja perheen tukena Hollolassa

OPINNÄYTETYÖPROSESSIN AIKATAULU	
14.1.2008	Aiheseminaari
vkot 6-9	Projektisuunnitelman laatiminen
Vko 6	Ohjaavan opettajan tapaaminen
6.3.2008	Suunnitteluseminaari
Vko 11	Lupien hankkiminen ja projektisuunnitelman toimittaminen yhteistyötahoille
Vko 12	Haastattelujen sopimiset
Vkot 12–18	Työntekijöiden haastattelujen toteutukset
Vkot 19–20	Asiakaskyselyn toteutus
Vko 23	Ohjaavan opettajan tapaaminen
Vkot 23–32	Haastattelujen ja asiakaskyselyn purkoa
Vko 33	Ohjaavan opettajan tapaaminen
Vko 35	Moniammatillinen aivoriihi
Vkot 36–39	Työmallin ja – välineiden työstämistä
Vko 39	Ohjaavan opettajan tapaaminen
Vkot 39–45	Raportin kirjoittaminen
Vko 42	Ohjaavan opettajan tapaaminen
27.10.2008	Opinnäytetyön luovutus arviointia varten
Vko 45	Tutkintoseminaari
Vkot 49–51	Raportin esittely yhteistyötahoille

Hei!

5.5.2008

Olemme sosionomi AMK-opiskelijoita Lahden ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäyte-työtä tavoitteenamme kehittää perheiden kanssa tehtävää työtä lapsenne päiväkodissa. Tällä kyselyllä kartoitamme tämänhetkisiä päiväkodin ja perheiden välisiä suhteita ja yhteistyömuotoja. Kysely palautetaan suljettuna oheisessa kuoressa päiväkotiin 16.5.2008 mennessä. Vastaa-ajien henkilötiedot pysyvät salaisina.

Kiitämme arvokkaista tiedoistanne ja vaivannäöstänne!

Terveisin Marjo Lyyra, Pia-Annina Salmio ja Pipsa Murto

Valitse oikeat vaihtoehdot

1. Vastaajan sukupuoli

- mies
 nainen

2. Vastaajan ikä

- alle 25 vuotta
 25 – 35 vuotta
 yli 35 vuotta

3. Perhesuhteet

- naimaton
 naimisissa tai avoliitossa
 eronnut
 leski

4. Elämäntilanne

- molemmat vanhemmat työssä
 toinen vanhemmista työssä
 opiskelija
 työtön
 muu, mikä? _____

5. Perheessä olevien lasten lukumäärä _____, joista päivähoidon piirissä on _____ lasta.

6. Asiakassuhde päivähoitoon on kestänyt _____ v _____ kk.

7. Perheesi suhde päivähoidon

- Koen saavani päiväkodista riittävästi tukea vanhemmuuteen
- Asioiden puheeksiottaminen päiväkotihenkilöstön kanssa on helppoa
- Toivoisin päiväkodilta enemmän tukea vanhemmuuteen? Minkälaista?
-
- Päiväkodin henkilöstöä on vaikea lähestyä
- Perheen asiat eivät kuulu päiväkotiin

8. Mistä seuraavista lapsen liittyvistä asioista haluaisit keskustella päivähoidon työntekijän kanssa?

- Lapsen perushoito (uni, ravinto, puhtaus jne.)
- Rajojen ja sääntöjen asettaminen lapselle
- Kasvatusmenetelmät
- Lasta koskevat sairaudet
- Tunteiden näyttäminen ja käsittely
- Sisarusten väliset suhteet
- Lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyvät huolet
- Muu, mikä? _____

9. Mistä seuraavista perheeseen liittyvistä asioista haluaisit keskustella päivähoidon työntekijän kanssa?

- Sairaudet perheessä
- Vanhempana toimiminen ja oma jaksaminen
- Perheen ystävyysuhteet ja muut tukiverkostot
- Vanhempien väliset suhteet
- Vanhempien erilaiset kasvatusperiaatteet
- Taloudelliset vaikeudet
- Päihteiden käyttö
- Mielenterveys
- Väkiivalta
- Muu, mikä? _____

Vastaajan mielipide kyselystä:

Hei!

17.3.2008

Olemme sosionomi AMK-opiskelijoita Lahden ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä ennalta ehkäisevän perhetyön toteuttamisesta kolmessa Hollolan päiväkodissa. Kartoitamme asiakasperheiden tämänhetkisiä ajatuksia päiväkodin kanssa tehtävästä yhteistyöstä sekä perheiden tilanteista ja tuen tarpeesta. Tämän lisäksi haluamme kuulla kyseisen asiakasryhmän kanssa työskentelevien työntekijöiden ajatuksia samasta aiheesta.

Kysymykset toimitetaan päiväkoteihin etukäteen tiimeissä pohdittavaksi. Kysymysten herättämiä ajatuksia toivotaan kirjattavan paperille yhteistä keskustelutilannettamme varten. Keskusteluun toivotaan vähintään yhtä edustajaa jokaisesta tiimistä sekä muita asiasta kiinnostuneita toimijoita.

Kiitos arvokkaista ajatuksistanne!

Ystävällisin terveisin Marjo Lyyra, Pia-Anniina Salmio ja Pipsa Murto

PÄIVÄKODIN TYÖNTEKIJÖILLE ESITETTÄVIÄ KYSYMYKSIÄ

1. Minkälainen on käsityksenne asiakasperheidenne tämänhetkisestä hyvinvoinnista?
2. Ketkä näette tärkeimpinä yhteistyötahoina perheiden ja vanhempien tukemisessa?
3. Riittävätkö päiväkodin resurssit vastaamaan perheiden tarpeisiin?
 - a. Minkälaisiin tarpeisiin päiväkodilla on valmiudet vastata?
 - b. Minkälaisissa tilanteissa koette tarvitsevanne lisäresursseja/apua?
 - c. Minkälaista lisäresurssia tai apua toivoisitte?
4. Onko päiväkodissanne riittävästi tietotaitoa ohjata perheet tarvittavan tuen piiriin?
5. Miten uuden lastensuojelulain mukainen ennaltaehkäisevän lastensuojelun lisääminen ja kehittäminen peruspalveluissa näkyy päiväkodissanne tai miten toivoisitte sen näkyvän?
6. Minkälaisena koette päiväkodin ja lastensuojelun, erityisesti perhetyön välisen suhteen?
7. Miten moniammatillista yhteistyötä voisi kehittää?

Vastaajan mielipide kysymyksistä:

Hei!

17.3.2008

Olemme sosionomi AMK-opiskelijoita Lahden ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä ennalta ehkäisevän perhetyön toteuttamisesta kolmessa Hollolan päiväkodissa. Kartoitamme asiakasperheiden tämänhetkisiä ajatuksia päiväkodin kanssa tehtävästä yhteistyöstä sekä perheiden tilanteista ja tuen tarpeesta. Tämän lisäksi haluamme kuulla kyseisen asiakasryhmän kanssa työskentelevien työntekijöiden ajatuksia samasta aiheesta.

Kysymykset toimitetaan perhetyöntekijöille etukäteen pohdittavaksi. Kysymysten herättämiä ajatuksia toivotaan kirjattavan paperille yhteistä keskustelutilannettamme varten. Keskusteluun toivotaan osallistuvan mahdollisimman monta perhetyön edustajaa.

Kiitos arvokkaista ajatuksistanne!

Ystävällisin terveisin Marjo Lyyra, Pia-Anniina Salmio ja Pipsa Murto

PERHETYÖNTEKIJÖILLE ESITETTÄVIÄ KYSYMYKSIÄ

1. Minkälainen on käsityksenne asiakasperheidenne tämänhetkisestä hyvinvoinnista?
2. Ketkä näette tärkeimpinä yhteistyötahoina perheiden ja vanhempien tukemisessa?
3. Riittävätkö mielestänne päiväkodin resurssit vastaamaan perheiden tarpeisiin?
 - a. Minkälaisiin tarpeisiin päiväkodeilla on mielestänne valmiudet vastata?
 - b. Minkälaisissa tilanteissa suosittelisitte päiväkoteihin lisäresursseja/apua?
 - c. Minkälaista lisäresurssia tai apua suosittelisitte?
4. Onko päiväkodeissa mielestänne riittävästi tietotaitoa ohjata perheet tarvittavan tuen piiriin?
5. Miten uuden lastensuojelulain mukainen ennaltaehkäisevän lastensuojelun lisääminen ja kehittäminen peruspalveluissa näkyy päiväkodeissa tai miten toivoisitte sen näkyvän?
6. Miten ennaltaehkäisevän työn lisääminen ja kehittäminen näkyy perhetyössä?
7. Minkälaisena koette lastensuojelun, erityisesti perhetyön ja päiväkotien välisen suhteen?
8. Miten moniammatillista yhteistyötä voisi kehittää?

Vastaajan mielipide kysymyksistä:

Pia-Anniina Salmio, Marjo Lyyra & Pipsa Murto
Lahden ammattikorkeakoulu

Tutustumiskäynti Jussinlinnaan

Jussinlinnan päiväkodinjohtajan ja perhetyöntekijän haastattelu 14.5.2008

- 1 Minkälaisia hyviä käytäntöjä projekti synnytti ja miten vanhempia tukevat käytännöt näkyvät päiväkodin arjessa?
- 2 Minkälaisia keinoja olette käyttäneet vanhempien saamiseksi mukaan yhteistyöhön, toimimaan yhdessä lapsen parhaaksi?
- 3 Minkälaisia konkreettisia tiedonsiirtokäytäntöjä teillä on ollut muiden toimijoiden kanssa? (Lastensuojelu, perhetyö, neuvola, perheneuvola jne.) Onko tässä yhteydessä tullut esiin ongelmia? Onko esimerkiksi salassapitovelvollisuus rajoittanut tiedonsiirtoa?
- 4 Miten projektin myötä alkaneet toimintakäytännöt ovat muuttaneet päiväkodin työntekijöiden työnkuvaa?
- 5 Kuinka uuden lastensuojelulain mukaiset velvoitteet näkyvät Jussinlinnassa?
- 6 Ovatko perheiden tarpeet muuttuneet projektin alkamisen ja tämän hetken välillä? Onko esimerkiksi yhteiskunnallinen tilanne vaikuttanut perheiden hyvinvointiin?
- 7 Työmenetelmien juurruttaminen
- 8 Konkreettinen tuki perheille päiväkodissa
- 9 Jussinlinnassa on otettu vanhempia työharjoitteluun oman lapsen päiväkotiryhmään. Millaisia käytännön järjestelyjä se on vaatinut ja minkälaisia kokemuksia siitä on saatu?
- 10 Minkälaisia säästöjä on tullut?
- 11 Onko malli levinnyt muihin päiväkoteihin?
- 12 Onko työntekijöille ollut tarjolla työnohjausta?

Asennepantari

Minusta heijastuu, että...		Hyvin menee	Toisinaan sujuu	Tarvitsen vielä harjoitusta
1	Kannan vastuuni sovituista asioista			
2	Uskallan tarttua myös vaikeisiin asioihin (esim. huolen puheeksiotto)			
3	Arvostan omaa työtäni			
4	Osaan ottaa vastaan myös negatiivista palautetta			
5	Välitän positiivista kuvaa työpaikastani muille			
6	Osaan joustaa työssäni tarvittaessa			
7	Haluan kehittyä työssäni			
8	Asennettani voisi parantaa			
Työyhteisössämme näkyy, että...		Hyvin menee	Toisinaan sujuu	Tarvitsen vielä harjoitusta
1	Osaan antaa rakentavaa palautetta			
2	Arvostan työkavereitani			
3	Työskentelen hyvän työilmapiirin eteen			
4	Kuuntelen muita			
5	Arvostan moniammatillisuutta			
6	Osaan erottaa teot tekijöistä			
Minusta välittyy asiakasperheille, että...		Hyvin menee	Toisinaan sujuu	Tarvitsen vielä harjoitusta
1	Näen asiakasperheen kokonaisuutena			
2	Asiakkaiden on helppo ottaa kanssani puheeksi myös vaikeat asiat			
3	Kunnioitan asiakkaitani, vaikka en aina hyväksy heidän tekojaan			
4	Näen perheiden tilanteissa jotain hyvää ja toimivaa, jota voidaan hyödyntää vaikeissakin tilanteissa			
5	Yhteistyöstämme jää positiivinen muisto			

Huomioitavaa rakentavassa palautteessa

- ☼ Kohdista palaute toiminnan kehittämiseen välttäen syyllisten etsimistä
- ☼ Keskity asiaan tai tekemiseen, ei henkilökohtaisiin ominaisuuksiin
- ☼ Kohdenna aihe tarkasti, että syntyy yhteinen käsitys asiasta
- ☼ Sisällytä palautteeseen havaintosi siitä, mikä on onnistunut, mikä ei
- ☼ Anna palaute kasvokkain välttyäksesi vääriä tulkinnoilta
- ☼ Puhu tunteista ja kokemuksista minä-muodossa
- ☼ Huomioi oikea ajoitus ja aitous
- ☼ Varaa palautteen antamistilanteelle riittävästi aikaa ja rauhallinen paikka, ellei asia vaadi nopeaa toimintaa
- ☼ On hyvä miettiä kuka palautteen antaa ja missä tilanteessa – pääsääntöisesti palautteen antaminen on sitä tuloksekkaampaa, mitä turvallisempi suhde osapuolten välillä on
- ☼ Suhteuta palaute aiheen vakavuuteen
- ☼ Huomioi palautteen vastaanottajan kestävyys
- ☼ Anna tilaa palautteen saajan ajatuksille
- ☼ Varaudu palautteensaajan tunteisiin ja reaktioihin
- ☼ Varaa aikaa keskustelulle sekä heti palautetilanteessa että sen jälkeen
- ☼ Hyväntahtoinen auttava ote auttaa usein paremmin kuin vahingoniloinen ja kaikitietävä asenne

LASTENSUOJELUILMOITUS/Työntekijä täyttää

Ilmoituksen tekijän nimi: _____

Lapsen/lasten nimi/nimet: _____

Lapsen/lasten ikä/iät vuosina: _____

Äidin/Isän nimi: _____

Osoite: _____

Ongelman kuvaus: _____

Tiedon vastaanotti: _____

Aika/klo: _____

Yhteys saatu/sosiaalityöntekijän nimi: _____

Tieto viestitetty eteenpäin: Pvm: _____ Klo: _____

Allekirjoitus: _____

LAPSEN JA PERHEEN TUKENA HOLLOLASSA

1.1.2008 voimaan astunut lastensuojelulaki velvoittaa kuntia kehittämään ja järjestämään lastensuojelupalveluita. Uutena velvoitteena on erityisesti ehkäisevän lastensuojelun toteuttaminen auttamalla ja tukemalla lapsiperheitä kunnan normaalipalvelujen piirissä. Lastensuojelussa perhetyötä tehdään sen kaikilla tasoilla. Ehkäisevään työhön lasketaan kuuluvaksi kaikenlainen työ, jolla pyritään ehkäisemään erilaisia ongelmatilanteita lapsiperheissä. Yhteistyökumppaneina tällaisessa ehkäisevässä työssä ovat toimineet esimerkiksi julkisen sektorin puolelta neuvolat, päivähoido, seurakunnat ja kasvatusta- ja perheneuvolat. Järjestöjä vastaavassa toiminnassa edustaa mm. Mannerheimin Lastensuojeluliitto.

Lastensuojeluyksikön tehtävänä on tukea vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa järjestämällä tarvittavia palveluja ja tukitoimia. Keskeisinä toimintaa ohjaavia periaatteita ovat lapsen oikeus turvalliseen kasvu-ympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun, lapsen edun ensisijaisuus ja lapsen vanhempien ja muiden huoltajien ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista (LsL 417/2007). Lastensuojelua ovat lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu ja ehkäisevä lastensuojelu.

Sosiaalityö (Peruspalvelukeskus Oiva)

- lastensuojelupäällikkö
- sosiaalityöntekijä
- lastensuojelun palveluohjaaja
- lastenvalvoja

Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu (Peruspalvelukeskus Oiva)

Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua ovat lastensuojelutarpeen selvitys, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä niihin liittyvä sijaishuolto ja jälkihuolto.

Lastensuojelun perhetyö (Peruspalvelukeskus Oiva)

- lastensuojelun palveluohjaaja
- perhetyöntekijät (kuntouttava perhetyö, intensiiviperhetyö)

***Perhetyö** on lastensuojelulain (417/2007) 36§:n mukainen avohuollon tukitoimi. Lastensuojelun perhetyöhön ohjaututaan sosiaalityöntekijän kautta. Perhetyön aloittamista edeltää lastensuojelutarpeen selvittäminen ja perheen kanssa tehtävä asiakassuunnitelma. Päätöksen perhetyön aloittamisesta tekee lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä.*

***Kuntouttava perhetyö** antaa apua ja tukea perheelle arkielämän hallintaan, kriisien läpikäymiseen, kasvatukseen, perheen vuorovaikutukseen, voimavarojen vahvistamiseen sekä muihin perhettä kohtaaviin haastaviin elämän tilanteisiin.*

***Intensiiviperhetyö** tekee perheen kanssa tiivistä yhteistyötä akuuteissa ongelmatilanteissa. Intensiiviyöllä pyritään turvaamaan lasten hyvinvointi vaarantuneissa kasvuolosuhteissa.*

Ehkäisevä perhetyö (Peruspalvelukeskus Oiva)

***Ehkäisevä perhetyö** sisältää sosiaalihuoltolain 20§:n mukaista lapsiperheiden kotipalvelua sekä pitkäjänteisempää perheiden tukea.*

Perheellä on mahdollista saada lapsiperheiden kotipalveluna tilapäistä apua tavanomaiseen elämään, jos perhe perhetilanteensa, rasittuneisuutensa, synnytyksen, sairauden, vamman tai muun vastaavanlaisen syyn perusteella tarvitsee apua. Lapsiperheiden kotipalvelun ja pitkäjänteisenkin tuen tarkoituksena on auttaa perheitä tavoitteellisesti arjen pulmatilanteissa, tukea vanhemmuutta ja auttaa perhettä löytämään voimavaroja arjessa selviytymiseen. Palvelun piiriin hakeutuminen tapahtuu perheen oman yhteydenoton kautta tai oman neuvolaterveydenhoitajan / muun yhteistyökumppaninkautta (esim. päivähoito).

Ehkäisevä lastensuojelu (Peruspalvelukeskus Oiva)

Lastensuojelu pyrkii ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia sekä puuttumaan riittävän varhain havaittuihin ongelmiin. Ehkäisevää lastensuojelua on myös kunnan muiden palveluiden piirissä esim. äitiys- ja lastenneuvolassa, päivähoidossa, opetuksessa ja nuorisotyössä annettava erityinen tuki, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana.

Muita Hollolassa ehkäisevää lastensuojelua toteuttavia tahoja:

Varhaiskasvatuspalvelut

Hollolan kunnan tarjoamia varhaiskasvatuspalveluja ovat:

- Päivähoito perhepäivähoidossa ja päiväkodeissa
 - Esiopetus
 - Avoin varhaiskasvatus (mm. leikkitoiminta, avoin perhetoiminta)
 - Koululaisten iltapäivätoiminta
 - Tilapäinen hoito
 - Kuntouttava varhaiskasvatus (mm. erityislastentarhanopettajat)
-

Äitiys- ja lastenneuvolat (Peruspalvelukeskus Oiva)

- yksilövastaanotto
 - puhelinneuvonta
 - vertaisryhmät, (mm. perhevalmennus)
-

Erityistyöntekijät (Peruspalvelukeskus Oiva)

- fysioterapeutit ja kuntohoitajat
 - puheterapeutit
 - toimintaterapeutti
 - psykologit
 - psykiatrian sairaanhoitajat
-

Päijät-Hämeen perheneuvola

- erityispalveluja lasten, nuorten ja heidän perheidensä ongelmassa
 - ongelmat voivat liittyä lapsen tai nuoren kehitykseen, tunne-elämään, käyttäytymiseen, sosiaaliseen selviytymiseen tai perheenjäsenten vuorovaikutussuhteisiin.
 - palvelut on tarkoitettu kaikille jäsenkuntien lapsiperheille
- tutkimukset
 - kehitysarvio tai oppimisvaikeustutkimus
 - persoonallisuusarvio
 - lastenneuropsykologinen tutkimus
 - perhe- ja paritutkimus
 - kouluvalmiuden selvittäminen ryhmä- ja yksilötutkimuksin
- terapia ja kuntoutus
 - lasten ja nuorten yksilöpsykoterapia
 - perheterapia ja pariterapia
 - lasten ryhmäkuntoutus
 - vanhempien psyko- ja tukiterapia

- puheterapia
 - puheen tutkimus ja puheterapia
 - tarvittaessa psykologin yksilötutkimus ja vanhempien keskustelut sosiaalityöntekijän kanssa
- perhekasvatus ja perhevalmennus
 - perheasiainsovittelu
 - lapsen huoltajuus- ja tapaamisoikeus-tutkimukset
- asiantuntijapalvelut
 - yksilötyönohjaus
 - ryhmätyönohjaus
 - koulutus
- lääkärin palvelut
 - lastenneurologin palvelut
 - lastenpsykiatriin palvelut
- sijaishuolto
 - tutkimukset ja valmistavat kurssit sijaisvanhemmiksi aikoville
 - sijaisvanhempien työnohjaus ja vanhempainryhmä
 - sijaisperheiden tukiterapia
 - yhteistyö kuntien sosiaalityöntekijöiden kanssa
- kriisipäivystys
 - torstaisin iltavastaanottona yllättäviin kriisitilanteisiin joutuneille perheille

Perheasiain neuvottelukeskus

Kirkon erityistyömuoto, joka auttaa perhekysymyksissä ja muissa henkilökohtaisissa asioissa.

- yksilö-, pari- ja perheneuvottelut
- terapiat
- perheasiain sovittelu
- perhekasvatus
- lisäksi järjestetään avioliiton rikastuttamiskursseja ja eroryhmiä

Hollolan seurakunta

- äidike-palvelu
- päiväkerhot ja perhekerhot
- vertaisryhmät
- perhetyö
- pyhäkoulu
- perheleirit ja -retket

Mannerheimin lastensuojeluliitto

- lastenhoitopalvelut
- muskari
- taaperoiset -ryhmä
- <http://vanhemmat.mll.fi/> –osoitteessa materiaalia vanhemmuuden tukemiseen